

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

Diplomová práce

Notář a jeho agenda v konkurenci právnických profesí

Zpracovala: Andrea Novotná

Konzultant diplomové práce: JUDr. et PhDr. Stanislav Balík

Plzeň, 2014

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2014

.....
Andrea Novotná

Touto cestou bych chtěla poděkovat panu JUDr. et PhDr. Stanislavu Balíkovi za odborné připomínky, přínosné rady a v neposlední řadě za poskytování konzultací.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROFESÉ A ZÁKLADNÍ AGENDY NOTÁŘE, ADVOKÁTA, SOUDCE A EXEKUTORA	3
2.1. Obecná charakteristika profese a základní agendy notáře.....	3
2.1.1. Historie profese notáře.....	3
2.1.2. Současnost profese notáře a její charakteristika.....	7
2.2. Obecná charakteristika profese a základní agendy advokáta	9
2.2.1. Historie profese advokáta	9
2.2.2. Současnost profese advokáta a její charakteristika	12
2.3. Obecná charakteristika profese a základní agendy soudce.....	14
2.3.1. Historie profese soudce.....	14
2.3.2. Současnost profese soudce a její charakteristika.....	17
2.4. Obecná charakteristika profese a základní agendy exekutora	18
2.4.1. Historie profese exekutora	18
2.4.2. Současnost profese exekutora a její charakteristika	19
3. NOTÁŘ A ADVOKÁT - KOEXISTENCE A KONKURENCE OD MINULOSTI PO SOUČASNOST	22
3.1. Koexistence a konkurence v minulosti.....	22
3.1.1. Období od počátku jejich vztahu do přijetí Josefského soudního řádu .	22
3.1.2. Období od přijetí Josefského soudního řádu do revolučního roku 1848	24
3.1.3. Období od revolučního roku 1848 do vzniku první republiky.....	26
3.1.4. Období od vzniku první republiky do poúnorového převratu roku 1948.	32
3.1.5. Období od poúnorového převratu roku 1948 do vzniku České republiky	35
3.2. Princip numerus clausus a počty notářů a advokátů v průběhu času	37
3.3. Činnosti notářů a advokátů a jejich vzájemné zásahy do agend od zavedení platných právních předpisů.....	43
3.3.1. Poskytování právní pomoci notáři a advokáty	44
3.3.2. Prohlášení o pravosti podpisu učiněné advokátem – rozšíření pravomoci	45
3.3.3. Obecné odlišnosti při výkonu činností notářů a advokátů.....	48

4. NOTÁŘ MEZI SOUDNÍM KOMISAŘEM A SOUDCEM – VÝVOJ OD MINULOSTI PO SOUČASNOST	50
4.1. Obecný vývoj jejich vztahu v průběhu času	50
4.2. Notář mezi soudním komisařem a soudcem – vývoj od jeho vzniku.....	53
4.2.1. Období od notářského řádu z roku 1850 do vzniku první republiky.....	53
4.2.2. Období od vzniku první republiky do poúnorového převratu roku 1948 .	55
4.2.3. Období od poúnorového převratu roku 1948 do vzniku České republiky	56
4.3. Notář mezi soudním komisařem a soudcem - současnost	60
5. EXEKUTOR – NOVÁ KONKURENCE NOTÁŘE.....	64
5.1. Notář a jeho notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, s krátkým ohlédnutím do minulosti.....	64
5.2. Přistoupení exekutora s jeho exekutorským zápisem se svolením k vykonatelnosti.....	66
5.3. Konkurence mezi notářským a exekutorským zápisem se svolením k vykonatelnosti.....	66
5.4. Ohlédnutí za možnostmi rozšíření agendy exekutorů	69
6. PERSPEKTIVA PROFESE NOTÁŘE	70
6.1. Postavení notáře v rámci Evropské unie	70
6.2. Budoucnost principu numerus clausus	71
6.3. Krátké ohlédnutí vztahu notáře k moderním technologiím	73
7. ZÁVĚR.....	75
RESUMÉ.....	78
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80

1. ÚVOD

Veřejnost má jistě větší či menší představu o notářích, advokátech, soudcích a exekutorech, ale neuškodí si jejich působnost v právnickém světě z jiného úhlu pohledu znovu osvětlit. Mezi vyjmenovanými právníckými profesemi probíhají od dob jejich vzniku nejrůznější vztahy, a to jak v pozitivním, tak negativním slova smyslu. V minulosti nebyly vždy dostatečně nastaveny mantinely jejich působnosti, to vše se utvářelo teprve s postupující dobou. Vývoj ale nebyl pokaždé jednoduchý, provedlo se mnoho přešlapů, které musel někdo následně napravit. I dnes se najdou situace, které nejsou zcela vyřešeny a které čekají na svůj konečný verdikt. S rozvojem společnosti dochází zároveň k přetváření působností mezi právníckými profesemi podle toho, jak si to zrovna vyžaduje doba.

Proto jsem si zvolila takové téma, které má dosah i do historie, neboť by se každý měl nejdříve seznámit s historií, aby poté mohl přejít do současnosti, příp. do budoucnosti. Stává se, že se minulost jistou obměnou opakuje, a proč si tedy nepřipomenout, co se stalo v minulosti, aby se člověk mohl poučit do budoucnosti a nedělal případně ty samé chyby.

Tímto výběrem tématu bych chtěla poukázat, jaké vzájemné vazby mezi sebou tato povolání mají. Zda se profese, kterými jsou notář, advokát, soudce a exekutor, během let spolu nějakým způsobem střetly, konkurovaly či nějak doplňovaly. Cílem mé práce je vystihnout co nejlépe období, kdy k takovým skutečnostem došlo. Každá právnícká profese se snaží udržovat si svou agendu, ale zároveň se snaží, aby byla jejich činnost posilována a chráněna. Již z názvu diplomové práce je zřejmé, že jádrem se stává notář, ke kterému se v jednotlivých kapitolách nabalují právnícké profese související s jeho agendou.

„Jelikož si to ale ne každý uvědomuje, čelí notářství často snahám jiných profesí o získání jejich kompetencí motivovaných především vidinou většího zisku, avšak s oficiální argumentací zlepšení kvality služeb zvýšenou konkurencí, snadnější dostupností apod.“¹

Diplomová práce je koncipována do 5 samostatných kapitol. Započala bych své psaní popisem jednotlivých právníckých profesí se zaměřením na vznik a historické události s nimi spojené, které mi otevřou cestu do dalších kapitol mé práce. K tomu se připojí v podkapitolách současná právní úprava každé z nich, která

¹ Foukal, M. *České notářství si připomíná dvacetileté výročí své obnovy jako svobodného povolání.* AD NOTAM. Číslo 1/2013, s. 3.

poukáže na předpoklady, principy a jiné souvislosti týkající se osoby reprezentující daný stav.

Poté přejdu k hlavní náplni mé práce. Prvně půjde o vztah mezi notářem a advokátem, který si prošel v historii mnoha situacemi, které nebyly pro nikoho jednoduché. Zdůraznit bych chtěla ty případy, kdy se spolu nějakým způsobem střetly, ať už notář vykonával činnosti advokátů, nebo naopak advokát zasahoval do výkonu notářství. Od minulosti bych se přesunula k současnosti, která má ukázat poslední provedené zásahy do agend profesí. Do této kapitoly se chystám vložit podkapitulu pojednávající o principu numerus clausus, neboť nejen s notáři se tento princip spojoval, v minulosti několikrát platil i pro advokáty.

Další kapitola se zaměřuje na notáře stojícího mezi soudním komisařem a soudcem. Nejprve zahájím tuto část obecným vztahem mezi notářem, v minulosti spíše písařem, a soudcem. Poté se budu zabývat vznikem možnosti vykonávat soudní komisařství. Tuto kapitolu završím právní úpravou soudního komisařství v současnosti.

Následnou kapitolu věnuji konkurenci, kterou pro notáře představuje exekutor, resp. představoval, protože byly exekutorské zápisy se svolením k vykonatelnosti vyňaty z pravomoci exekutorů k 31. prosinci 2012. Přesto se budu touto tematikou zabývat, neboť je to v rámci kontextu mé práce příhodné.

V poslední kapitole se budu zabírat perspektivou notáře, která bude rozfázována do tří podkapitol. V první budu pojednávat o tom, jaké má notář postavení v rámci Evropské unie, a zda může sepsovat evropské veřejné listiny. V další podkapitole půjde o princip numerus clausus, zda má pro notáře tento princip do budoucnosti stále smysl. A konečně poslední bude spíše takovým malým exkurzem obsahujícím vztah notáře k moderním technologiím.

2. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROFESÍ A ZÁKLADNÍ AGENDY NOTÁŘE, ADVOKÁTA, SOUDCE A EXEKUTORA

Mezi tzv. tradiční právní profese, které jsou protkány velmi bohatou historií, řadíme notáře, advokáty a soudce. Role exekutora se objevila až v novodobější historii, přesněji řečeno v roce 2001, tudíž události s ním spojené jsou stálejšího charakteru s menšími odchylkami úpravy. Lze k nim dále říci, že se vyjma soudců jedná o svobodná povolání, která se ale nepyšila svobodou vždy, byla období, kdy docházelo k jejich útiskům, dopad to mělo především na notáře a advokáty. Všechna zmíněná povolání mají určitou tradici, kterou si během svého vývoje získaly a kterou se snaží ze všech sil udržovat na dobré úrovni.

Každá z těchto profesí vykazuje několik znaků společných a několik znaků odlišných. K tomu mohu konstatovat, že všechna právní povolání jsou svým způsobem nějak propojena, takže často nelze nezmínit v rámci jednoho z nich to druhé povolání.

Z pohledu jejich vztahu je obecně známo, že notář stojí mezi stranami, advokát je se stranami a soudce nad stranami. Totéž již vyjadřovala stará italská definice Carneluttiho, kdy soudce soudí, advokát hájí a notář má předcházeti.²

I Jaroslav Čulík potvrzoval důležitost přesného vymezení působnosti tří justičních stavů tak, „*aby soudci vyhrazena byla pouze rozhodovací činnost ve sporech a ve věcech trestních, advokátu činnost zastupovací a notáři činnost osvědčovací, zejména listinná. Dokud se to nestane a tyto různé funkce směřovány budou těmito třemi stavy, bude trvati mezi nimi vždy nepatřičná soutěž, jež nebude ani na jejich prospěch ani na prospěch obecnstva, notářstvo pak bude vždy jen živořiti a nebude se moci vyvinouti.*“³ Dnes lze k těmto třem stavům přiřadit právě exekutory, kteří do této mozaiky přirozeně zapadají.

2.1. Obecná charakteristika profesí a základní agendy notáře

2.1.1. Historie profesí notáře

Notář (*notarius*) vychází z latinského slova *nota*, v českém jazyce to znamená především zkratka, jehož původ lze nalézt již ve starověku. Původně tak notáři

² Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 241.

³ Čulík, J. *Notářstvo v uplynulém desetiletí*. AD NOTAM. Číslo 1/1999, s. 13.: Článek byl otištěn v ročníku 1928 časopisu Právník.

byli obvykle otroci či propuštěnci (nazýváni někdy jako *actuarii*), kteří psali zkratky. Označovali se např. jako stenografové, či sekretáři.⁴

„Pro studium původu a vzniku instituce notářství je nutno sledovati vznik notářského dokumentu, protože bez existence dokumentu je nemožná činnost notáře. Neméně výstižný je i výrok, že „na počátku byl dokument a tento vytvořil notáře, přesto že nyní notář vytváří dokument“.“⁵

Prvními osobami, na které lze právem nahlížet jako na notáře, byli ve starém Římě profesionální písaři nazývaní *tabelliones*.⁶

Z dochovaných pramenů můžeme zjistit, kdy se s největší pravděpodobností začalo rozvíjet notářství, resp. veřejný notariát, v českých zemích, stalo se tak na přelomu 12. a 13. století a bylo spjato s recepcí římského práva.⁷ Působili zde písaři se znalostmi práva a tzv. protonotáři, kteří měli výrazný vliv na vedení královské kanceláře. Za vlády krále Přemysla Otakara II. byl nejznámější osobností v oblasti notářství Jindřich Vlach (italsky *Henrius Italicus*), jehož cílem bylo zvyšovat notářské znalosti, a proto roku 1270 založil školu na Vyšehradě, kde se učilo tzv. *ars dictandi* neboli umění sepisovat listiny, řečnictví a základy práva.⁸

Popis veřejného notáře (*notarii publici, tabelliones*) v období středověku uvádí ve své knize Josef Nuhlíček. Jednalo se o „zvláštní úřední osoby, řádně ustanovené pro určitý obvod od nejvyšší uznávané vrchnosti světské nebo církevní anebo od jejich speciálních zplnomocněnců a oprávněné, aby jednak sepisovaly a vydávaly o právních prohlášeních a jednáních před nimi předsevzatých, jakož i o skutečnostech, z nichž mohla být vyvozována práva, listiny (*instrumenta*), veřejné víry požívající, jednak aby působily při výkonu soudnictví a zastupovaly strany.“⁹

O první právní zmínku o veřejných notářích a jejich regulaci se pokusil Václav II., kdy za jeho vlády byli často notáři z řad duchovních. Místo toho, aby se úroveň veřejného notariátu zlepšovala, tak se ve většině případů prosazoval pravý opak.¹⁰ I tak to můžeme považovat za jakési jádro latinského notářství u nás.

⁴ Skřejpek, M. *Notáři a notářství v antickém Římě I.* AD NOTAM. Číslo 6/2009, s. 229.

⁵ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie.* Praha: Academia, 1976, s. 8.

⁶ Skřejpek, M. *Notáři a notářství v antickém Římě II.* AD NOTAM. Číslo 1/2010, s. 36-37.

⁷ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice.* Praha: Linde, 1997, s. 250.

⁸ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice.* AD NOTAM. 2003, s. 2.

⁹ Nuhlíček, J., Hlaváček, I., Marková, M. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce.* Praha: Notářská komora ČR, Scriptorium, 2011, s. 31-32.

¹⁰ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice.* Praha: Linde, 1997, s. 250. *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice.* AD NOTAM. 2003, s. 2.

Další úpravu provedl císař Karel IV. v roce 1349 prostřednictvím zemského zákoníku *Maiestas Carolina*, který ale nebyl schválen v důsledku odporu stavů. Význam však neztratil, byl používán jako právní kniha. Příčinu jeho vytvoření lze spatřovat v tom, že počet notářů se stával neúnosný na úkor jejich notářských kvalit. Karel IV. uváděl, že byl notářů „*počet dlouhý a mnohý, ale umění příliš krátké a malé.*“¹¹ Bylo proto zakázáno, aby sepisoval listiny někdo, kdo neměl „*královské povolení v podobě patentu s visutou pečeti majestátní.*“¹² Takové osoby bez licence se označovaly jako pokoutníci. Pokud přeci jen došlo, že nepovolaný sepsal listinu, byla taková listina prohlášena za neplatnou a následovalo za to potrestání.¹³

V době, kdy vládl Karel IV., bylo notářství na velmi dobré úrovni a bylo považováno za jakýsi jeho vrchol, ale postupem času docházelo k jeho propadu, a to se stalo již za vlády Václava IV. Nejvýznamnějším veřejným notářem kolem roku 1369 byl Jan z Pomuku, jinak znám pod jménem svatý Jan Nepomucký. Kromě něho se stal roku 1408 veřejným notářem Jan z Jesenice. Situace se nejvíce zhoršila za husitství a i v době pohusitské se to nijak nezlepšilo.¹⁴

Ferdinand I. přinesl do českých zemí novou úpravu a to tzv. říšský notářský řád z roku 1512 císaře Maxmiliána I. Podle něho „*úkolem notářů bylo spisovati smlouvy, listiny o právních jednáních, poslední vůle, atd., kteréžto listiny byly zákonem za veřejné prohlášeny.*“¹⁵ Přesto se úpadek notářství nezmínil. Se zavedením písemného soudního procesu nebylo spojeno v ruku v ruce i zvýšení významu profese veřejného notáře. V mnohých pramenech se jen stěží nachází jejich role a spíše se rozmáhalo pokoutnictví. O jakýsi přelom nejen v notářství se zasloužil Josef II. na základě jím vytvořeného soudního řádu z roku 1781. Avšak o výrazném zlepšení bohužel nelze mluvit.¹⁶

Novou právní úpravu notářství přinesl císařský patent ze dne 29. září 1850 uvedenou pod číslem 366 ř. z. Vzhledem ke vzniklým okolnostem k výraznému rozšíření činnosti notářů nedošlo navzdory tomu, že v řádu byly stanoveny nové

¹¹ Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec.* Turnov, 1894, s. 42.

¹² Nuhlíček, J., Hlaváček, I., Marková, M. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce.* Praha: Notářská komora ČR, Scriptorium, 2011, s. 48.

¹³ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice.* Praha: Linde, 1997, s. 250. *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice.* AD NOTAM. 2003, s. 3.

¹⁴ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice.* AD NOTAM. 2003, s. 3-4. Skřejpek, M. a kol. *Právnický stav a právnické profese v minulosti.* Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 126.

¹⁵ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice.* AD NOTAM. 2003, s. 4.

¹⁶ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice.* AD NOTAM. 2003, s. 4-5.

činnosti. Přikročilo se k vytvoření navazujícího notářského řádu ze dne 21. května 1855, publikovaný pod číslem 93 ř. z. Měl také posilovat pozici notářů. Podle mnohých se jednalo o pokrok v úpravě, ale nakonec se ukázalo, že to nebyl zcela správný přístup ke změně notářství a považoval se spíše za krok zpět. Již vyhovujícím a asi nejzdařilejším počinem se stal notářský řád ze dne 25. července 1871 číslo 75 ř. z., spolu s ním byl vydán zákon číslo 76 ř. z. o nezbytnosti notářských spisů pro některá právní jednání a o nezbytnosti legalizace podpisů na tabulárních listinách.¹⁷ Definování notářství nebylo jednotné, na rakouském území převládal názor, že notářství je součástí státního zřízení, a to buď úřadem, nebo dokonce orgánem státu. Tento názor se časem posiloval, což se nestřetlo se souhlasným stanoviskem ze strany notářů, kteří se ztotožňovali s názorem vyřčeným na společném kongresu rakouských a německých notářů v roce 1907: „*notář jest osobou nadanou státem veřejnou věrou ve službách třetích osob.*“¹⁸

Rakouský právní řád, včetně notářského řádu z roku 1871, byl recipován do právního řádu samostatné Československé republiky na základě recepční normy ke dni 28. října 1918. Podoba notářství se v této době považovala za jeden z jejích vrcholů. „*Notářství bylo ve své podstatě svobodné povolání, sice s určitými známkami oficiality (sepisování veřejných listin, ověřování, osvědčování) a s funkcí pomocného státního orgánu (soudní komise).*“¹⁹ Za několik let bohužel začala druhá světová válka, která odstartovala postupné přetváření notářství.

Pro každého zde působícího notáře přišly po únorovém převratu v roce 1948 zásadní změny související se změnou politického režimu. Notáři ztratili svůj dosavadní věhlas, a tak buď odcházeli ze země, nebo zůstali u nás v ústraní. Nastolený režim přinesl novou právní úpravu v podobě zákona č. 201/1949 Sb. Prioritou bylo, aby notářství již nebylo svobodným povoláním, aby nevykazovalo charakter podnikatelský a bylo tak notářství znárodněno, což se nakonec povedlo. Byla také zajištěna nutná koordinace s justičními orgány.²⁰

Další úprava notářství přišla se zákonem č. 116/1951 Sb. V rámci tohoto nepříznivého období proběhla zmíněná změna v pojetí notářství soukromého

¹⁷ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice.* Praha: Linde, 1997, s. 253.

¹⁸ Skřejpek, M. a kol. *Právnický stav a právnické profese v minulosti.* Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 165-166.

¹⁹ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie.* Praha: Academia, 1976, s. 47.

²⁰ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie.* Praha: Academia, 1976, s. 47-48.

na notářství státní. Zákonem č. 52/1954 Sb. byla pro notáře zrušena činnost z pověření soudu. Následně zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství dále potvrzoval přeměnu jeho původní činnosti na činnosti, které patřily do pravomoci soudu.²¹

V roce 1989 byla povaha notářství ještě státní, ale připravovala se privatizace notářského povolání. To proběhlo zákonem č. 264/1992 Sb., který měnil a doplňoval občanský zákoník a zrušil zákon o státním notářství. V tom samém roce byl přijat současný zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, s účinností od 1. ledna 1993. Konečně tak mohlo proběhnout obnovení notářství jako svobodného povolání.

2.1.2. Současnost profese notáře a její charakteristika

Notář je v postavení veřejné osoby, jejíž pravomoc vykonávat notářství je dána státem. Stát ho pověřuje notářským úřadem. Dosazení do funkce notáře je konkrétně závislé na jmenování Ministerstvem spravedlnosti ČR na návrh Komory. Reguluje se jejich počet prostřednictvím uplatňované zásady numerus clausus, což znamená omezený počet notářů. Nad notářem a jeho výkonem musí probíhat stálý dohled, který je v rukou státu a Notářské komory ČR. Notář vykonává notářskou činnost v takovém rozsahu, v jakém mu jí svěřila zákonodárná moc.²²

Jeho osobu velmi dobře vystihuje definice latinského notáře, která má u nás po odmlce opět své opodstatnění. Ta vyzdvihuje, že „*notář je právní odborník, který vykonává veřejnou funkci, aby dal sílu s presumpcí pravdy úkonům, na nichž se podílí, aby pracoval na správném vytvoření právního úkonu a aby právní úkony soukromé učinil slavnostními a dal jim zákonnou formu a do jehož kompetence pouze z důvodů historických patří úkony nesporného soudnictví.*“²³

Notářem se může stát pouze ten, kdo splňuje zákonem stanovené podmínky. Musí se jednat pouze o fyzickou osobu. Dále mezi předepsané předpoklady podle § 7 odst. 1 NotŘ patří, že osoba:

- je státním občanem České republiky,
- je plně svéprávná,
- získala vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu oborů práva na vysoké škole v České republice, nebo pokud tak stanoví

²¹ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice.* Praha: Linde, 1997, s. 254-255.

²² Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice.* Praha: Linde, 1997, s. 240.

²³ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie.* Praha: Academia, 1976, s. 339.

mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, o vzdělání získaném v oborech práva na vysoké škole v zahraničí, anebo je toto vzdělání uznáno podle zvláštních právních předpisů,

- je bezúhonná,
- vykonala alespoň pětiletou notářskou praxi,
- složila notářskou zkoušku.

Důležitým krokem, aby se osoba mohla stát notářem, je úspěch v konkurzu na tuto pozici. Po splnění výše zmíněných předpokladů nastupují ještě další podmínky, které upravují samotné zahájení činnosti notáře, a těmi jsou podle § 9 odst. 1 NotŘ:

- jmenování notářem,
- složení slibu do rukou ministra spravedlnosti, pokud již dříve slib neskládal,
- pořízení úředního razítka notáře,
- a nakonec uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s touto činností.

Pro notáře je předepsáno, že se musí ve své činnosti chovat nestranně a nezávisle. Obě podmínky musí být splněny současně. On je ten, který stojí mezi stranami a má za úkol předcházet případným sporům, které by mohly mezi stranami vzniknout. Toto vyjadřuje zásada prevence, která je pro fungování notářství nejdůležitější zásadou, neboť je provázána celou notářskou činností.²⁴ Právní službu poskytuje každému stejnou, nikomu nesmí stranit. K nezávislosti a nestrannosti napomáhá i fakt, že je za provedené úkony odměňován pevně stanovenou sazbou podle notářského tarifu. Nestrannost lze vyložit i tak, že při sepisování listin o právních jednáních a jiných činnostech se musí starat o to, aby vše odpovídalo nastalým skutečnostem a žádným způsobem z toho nevybočovaly. Oběma stranám poskytuje stejné poučení o právech a povinnostech. To souvisí s principem poučovacím a poradenským, radí osobám jak v oblasti práva, tak i mimo něj. Funkce notáře je také provázána principem etiky, přestože není výslovně upraven, tak se od něho obecně očekává. Vychází se ze samotného vymezení a poslání notářství.²⁵

Notář je při výkonu své notářské činnosti povinen řídit se pouze zákony a dalšími obecně závaznými předpisy, při poskytování právní pomoci je kromě výše zmíněných předpisů vázán také pokyny klienta.

²⁴ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 73.

²⁵ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 241.

Mezi základní agendu, kterou každý notář smí vykonávat, lze zařadit sepisování veřejných listin o právních jednáních, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení, přijímání listin do úschovy. Dále sem patří přijímání peněz a listin do úschovy za účelem vydání dalším osobám.²⁶ Notář má možnost zastupovat klienta v řízení u soudu, ale nesmí se jednat o řízení sporné, kromě toho může poskytovat i další služby.

„Podstata notářského povolání na celém světě je hybridní: vykazuje rysy soudcovské profese, současně však notář působí na vlastní účet a notářství se tím podobá advokátské profesi. Lze se tázat, proč zrovna notářství má takovou - dalo by se říci kompromisní - povahu. Ani soudce, ani advokát. Ani ryba, ani rak.“²⁷ Přesto se od nich liší tím, že se notář vyskytuje výlučně v soukromoprávní oblasti.

2.2. Obecná charakteristika profese a základní agendy advokáta

2.2.1. Historie profese advokáta

Advokacie si prošla různorodou historií, kdy v počátečních fázích lze najít trochu jiné pojetí advokáta a jeho činnosti, a i jeho označení bylo leckdy odlišné. Z historického hlediska slovo advokát vychází z latinského výrazu „advocatus“, což v českém jazyce znamená přivolaný. Tento výraz ve starém Římě znamenal přítele znalého práva či právního zástupce.²⁸

Advokacie vznikla tehdy, kdy jednotlivec přestával rozumět právu. Právní řád se začal rozvíjet takovým způsobem, že mu nestačily dosavadní vlastní znalosti práva. Hledalo se proto řešení u jiných osob, které se zabývaly výhradně právem.²⁹

Všeobecně se o advokacii hovoří *„tehdy, když je vykonávána určitými lidmi jako povolání, když se ve společnosti objeví zvláštní skupina lidí, kteří se zpravidla za odměnu anebo v očekávání jiných hmotných výhod nebo požitků, zabývají poskytováním právní pomoci jiným osobám.“³⁰*

Uplatnění pojetí advokáta u nás je spjat s 13. stoletím, resp. s jeho druhou polovinou století, kdy lze pomalu rozpoznávat jeho rysy. Je již možné usuzovat, že

²⁶ § 2 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „NotŘ“).

²⁷ Wawerka, K. *Nestrannost a nezávislost notáře, numerus clausus a územní organizace notářství*. AD NOTAM. Číslo 4/2003, s. 90.

²⁸ Balík, S. *Advokacie včera a dnes*. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2000, s. 7.

²⁹ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 351.

³⁰ Schelle, K., Schelleová, I. *Právní služba*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 8.

advokát, nazýván v této době jako řečník, byl přítomen v řízení před soudem jako zástupce některé ze stran. „V r. 1255 je např. odloženo soudem řízení pro nepřítomnost advokáta, i když ještě není zcela jasné, jaká byla jeho pozice.“³¹

Až ve 14. století se advokacie uplatňovala jako povolání a důvody k tomuto kroku vedly praktické potřeby i vliv kanonického práva. Řečník mohl vystupovat vedle strany jako její rádce a zároveň pomocník, avšak bylo u něho vyloučeno, aby působil současně jako plnomocník a zástupce. Existovali dále poručníci pře, kteří působili jako zástupci a plnomocníci strany v záležitostech, které mohli vykonávat i v nepřítomnosti strany. Dalšími osobami pozdější doby, které měly funkci obhájce ve věcech trestních, lze řadit tzv. pány z lavic, jež byly členy soudcovského sboru.³²

Usnesení generálního sněmu z roku 1615 lze považovat za první advokátní řád v českých zemích, který je zároveň počátkem pojetí formální advokacie u nás. Značný význam mělo Obnovené zřízení zemské platné v Čechách od roku 1627 a na Moravě o rok později. Řečnické povolání pozbývalo svého významu a důvodem bylo, že proces ústní se změnil na proces písemný, a tím se stal zároveň neveřejným. Jedinci, kteří mohli dál vykonávat právní služby, byli prokurátoři a advokáti.³³

Určitou dobu byla úprava profese v téměř nezměněné podobě. Jistá změna nastala v druhé polovině 18. století, kdy se již naplno vyžadovalo od všech advokátů, nehledě na to, u kterého soudu působili, ukončené právnické vzdělání.³⁴ Od tohoto okamžiku se začal uplatňovat převážně pojem advokát. Do vývoje advokacie zasáhl Josef II. se svým soudním řádem z roku 1781, o kterém se zmiňuji dále.

Neměla bych ani opomenout velmi významnou osobnost v oblasti advokacie následující doby, jímž je pražský advokát Jan Nepomuk Kaňka, jehož klientem byl např. Ludwig van Beethoven.³⁵

První předpis vydaný po revolučním roce 1848 byl nazván jako prozatímní advokátní řád č. 364/1849 ř. z., který obsahoval úpravu advokacie a její organizace, přesto nepřinesl řád žádný velký pokrok.³⁶ Od tohoto předpisu upravující advokacii se začaly jevit rysy, které lze vypožorovat i v dnešní úpravě. Definitivní úprava přišla

³¹ Skřejpek, M. a kol. *Právnický stav a právnické profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 109.

³² Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 17-19.

³³ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 21. Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 60.

³⁴ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 354.

³⁵ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 24.

³⁶ Schelleová, I. *Právní úprava advokacie: historie a současnost*. Brno: PF MU v Brně, 1995, s. 3-5.

s advokátním řádem z 6. července 1868, publikovaným pod číslem 96 ř. z. Konečně upravoval volný přístup k advokacii po splnění zákonem stanovených podmínek.

Další etapa vývoje advokacie je spjata se vznikem samostatného československého státu a nedílnou součástí podílející se na vytvoření státu byli advokáti. Výše zmíněnou recepční normou byl převzat i advokátní řád z roku 1868. Aby mohl být tento advokátní řád u nás použit a mohl tak zde obstát, musel projít určitými novelami. Jednou z nich byl zákon č. 40/1922 Sb. z. a n., který přizpůsoboval podmínky pro přijetí k výkonu advokacie.³⁷

Období od roku 1938 můžeme nazývat obdobím velkého útlaku. Území Sudet bylo v obležení Německé říše a jeho právního řádu. Počítalo se zde s předchozí úpravou advokacie, která byla doplňována o novelizace.³⁸

Výrazné změny nastaly po únorovém převratu v roce 1948. Ta zásadní spočívala ve zrušení advokacie jako svobodného a nezávislého povolání. Přeměnila se tak v advokacii směřující k „zachování a upevnění lidově demokratického zřízení“. První úpravou v tomto období byl zákon č. 322/1948 Sb. o advokacii. Povinné členství v krajském sdružení advokátů znamenalo, že pokud nebyl advokát členem, nemohl advokacii vykonávat. Začala se objevovat nová skupina právníků nazývajících se podnikoví právníci, působící v národních podnicích. Lišili se od advokátů tím, že nebyli profesně organizováni.³⁹ Další úpravou se stal zákon č. 114/1951 Sb. o advokacii. Advokacie se musela stále více přizpůsobovat upevňování socialistické zákonnosti. Pro advokáty byla např. vyloučena smluvní odměna.⁴⁰

Při příležitosti vydání nové ústavy byl vydán zákon č. 57/1963 Sb. o advokacii. Po několika letech byly přijaty zákony č. 118/1975 Sb., pro Čechy, a č. 133/1975 Sb., pro Slovensko, kterými byla rozdělena organizace advokacie mezi republiky, přesto úprava v obou státech zůstala stejná. Podle občanského zákoníku byla advokacie řazena mezi tzv. socialistické organizace poskytující občanům a organizacím služby.⁴¹

Po roce 1989 se vrátila z velké části i právní úprava, která platila za první republiky. To potvrzoval zákon č. 128/1990 Sb. o advokacii. Konečnou úpravu, která

³⁷ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 146-147.

³⁸ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 45-47.

³⁹ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 54-55. Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 208.

⁴⁰ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 58 a 60.

⁴¹ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnícká učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 358.

je platná dodnes, najdeme v zákoně č. 85/1996 Sb. o advokacii. S jeho přijetím zároveň proběhlo zrušení zákona o komerčních právnících a uzákonila se zde jednotně jen profese advokáta. Jedním z cílů následující doby bylo přizpůsobit českou advokacii Evropské unii, než do ní Česká republika vstoupí, což se také stalo.

2.2.2. Současnost profese advokáta a její charakteristika

Advokát je ten, který je výhradně ve spojení s jednou ze stran. Na rozdíl od notářů, kde je jejich počet striktně omezen, zde takové omezení nenalezneme. Proto je jejich počet i v průběhu doby mnohonásobně vyšší, a ne vždy mohou všichni advokáti v konkurenci ostatních obstát.

V advokátním řádu jsou pro něho vyjmenovány předpoklady, které musí být splněny, aby se mohl dotyčný stát advokátem. Jedná se o:

- plnou svéprávnost,
- získání vysokoškolského vzdělání v oboru právo v magisterském studijním programu studiem na vysoké škole v České republice, nebo studiem na vysoké škole v zahraničí po splnění určitých podmínek,
- vykonání po dobu alespoň tří let právní praxi jako advokátní koncipient,
- bezúhonnost,
- absenci uložení kárného opatření spočívající ve vyškrtnutí ze seznamu advokátů,
- absenci vyškrtnutí ze seznamu advokátů,
- absenci pracovního nebo služebního poměru, s určitými výjimkami,
- složení advokátní zkoušky,
- uhrazení poplatku Komoře, který stanoví stavovský předpis nejvýše částkou 10 000 Kč, a
- složení slibu do rukou předsedy Komory po splnění všech zmíněných podmínek.⁴²

Následně může být osoba splňující všechny předpoklady na základě písemné žádosti zapsána do seznamu advokátů, který vede Česká advokátní komora.

Aby mohl být advokát natolik úspěšný ve výkonu svého povolání, musí splňovat i tzv. osobnostní předpoklady, které v zákoně nenajdeme. Pod ně lze zařadit sebeovládání, trpělivost, rozhodnost, vyrovnaná psychika atd. Česká advokátní

⁴² § 5 odst. 1 písm. a) až j) zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZA“).

komora si usnesením představenstva č. 1/1997 Věstníku stanovila pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky.

Obecnějším měřítkem pro stanovení principů je Kodex chování advokátů Evropských společenství z roku 1988. Vyjmenovává základní principy, které by měl splňovat každý advokát i celá advokacie. Jsou jimi např.: nezávislost advokáta, důvěra a osobní integrita, povinnost mlčenlivosti, respekt k pravidlům ostatních komor a společností, neslučitelné činnosti, osobní publicita, zájmy klienta.⁴³

Spojení s klienty je hlavní náplní jeho činnosti. Jeho povinností je prosazovat a chránit jejich práva a oprávněné zájmy, které mají přirozeně přednost před zájmy samotného advokáta. „*Advokát by měl být vysoce kvalifikovaným partnerem pro všechny, s nimiž v zájmu svého klienta jedná, a stejně tak by měl být vysoce odborně erudovaným pomocníkem pro svého klienta. Proti profesionální chybě advokáta, kterou nelze a priori nikdy vyloučit, je klient chráněn jednak principem neomezené odpovědnosti advokáta za škodu tím způsobenou a povinným pojištěním pro případ této odpovědnosti, který se v té či oné podobě vyskytuje ve všech právních systémech.*“⁴⁴ Advokát by se proto neměl chovat tak, že by to mohlo znamenat újmu pro jeho klienta. Shrnu-li to, tak by měl advokát vždy jednat čestně, svědomitě a důsledně ve věci. Z toho všeho můžeme vyvodit, že je pro advokacii vyloučena zásada nestrannosti, je spojována pouze se zásadou nezávislosti.

Z povinností advokáta je důležité zmínit zachovávání mlčenlivosti o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb.⁴⁵ Vše, co se advokát od svého klienta dozví, musí zůstat mezi nimi. Pokud advokát mlčenlivost dodržuje, tak to pro klienta vysílá signál, že se může na svého advokáta spolehnout ve všech směrech, a tím mezi nimi vzniká důvěra, která je pro další vývoj vztahu velmi důležitá.

Advokát je oprávněn vykonávat advokacii na celém území České republiky. Od okamžiku, kdy může sám vykonávat svou činnost, tak je vázán především ústavou, zákony a dalšími obecně závaznými předpisy, a samozřejmě v mezích též pokyny, které mu dává jeho klient.⁴⁶ Pro jeho působnost je důležitý zákon o advokacii a také stavovské předpisy.

⁴³ Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 30.

⁴⁴ Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 7.

⁴⁵ § 21 odst. 1 ZA.

⁴⁶ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnícká učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 378-379.

Advokát má více možností jak vykonávat advokacii, a to buď samostatně, nebo společně s jinými advokáty jako účastník sdružení nebo jako společník společnosti nebo jako společník zahraniční společnosti, anebo v pracovním poměru.⁴⁷

2.3. Obecná charakteristika profese a základní agendy soudce

2.3.1. Historie profese soudce

Profese soudce také prošla dlouhou a bohatou historií. Začalo to u kněze, pokračovalo u panovníka a postupně to skončilo podobou soudnictví, jakou známe dnes. Osud soudce povětšinou následoval osud celého soudnictví. A vývoj soudnictví byl vždy závislý na vývoji celého státního mechanismu, dokládá to i nejstarší doba, kdy soudnictví bylo na vysoké úrovni.⁴⁸

Již v rodových společnostech se objevily první spory, které musel někdo rozsoudit. „*V důsledku tehdejší neomezené víry v nadpřirozenou moc přírodních sil a jejich zasahování do života lidí musel být prvním soudcem i vyšetřovatelem kněz, který podle mínění rodu či kmene vstupoval do styku s nadpřirozenými silami a vykládal jejich přání pro svět lidí. Jeho rozsudek byl neodvolatelný, vykonával jej celý kmen a výkon trestu byl současně náboženským obětním obřadem, který usmiřoval personifikované síly přírody božstva, která byla zločinem uražena.*“⁴⁹

Povolání soudce bylo na svém počátku považováno za určitý panovnický regál. Důvodem tohoto mínění bylo, že do pravomoci vládce patřilo udržovat spravedlnost. V případě, že došlo k nějakému porušení, musel panovník zakročit a zmíněné porušení odstranit. Důkaz lze najít i v kronice Dalimilově: „*knížecí úřad jest na súdě seděti.*“⁵⁰ Postupem času se prvními soudci stali hradští správci, což dokládají Dekreta Břetislavova z roku 1039. Následné osamostatňování osoby soudce se spojovalo s existencí dvorského soudce kolem roku 1170.⁵¹ Hradští soudci působili do poloviny 13. století, jednající jako anonymní skupina soudců. „*Hradský*

⁴⁷ § 11 odst. 1 písm. a) až c) ZA.

⁴⁸ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 75.

⁴⁹ Schelleová, I., Schelle, K. a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 39.

⁵⁰ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 100.

⁵¹ Skřejpek, M. a kol. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 109.

*soudce je prvním rozhodovacím orgánem (vedle panovníka) na státním území, který postupuje na základě právní normy, buď obyčejové nebo panovníkem vydané.*⁵²

V období rozvinutého feudalismu se soudnictví vykonávalo na dvoře panovníka prostřednictvím celého dvorského sjezdu, nebo jeho dvorského soudu. Panovník předával dvorskému sjezdu k rozhodnutí zvláště politicky závažné spory. Naproti tomu soud dvorský byl obecným soudem pro všechny obyvatele státu.⁵³ „Významnou osobou se přitom stal dvorský sudí - panovníkem jmenovaný úředník, ideálně osoba znalá zvykového práva, která řídila jednání soudu.“⁵⁴

V polovině 13. století byl vytvořen zvláštní soud nazývaný se soud zemský. Existoval dále soud komorní, vybudovaný koncem 14. století, a dvorský s celostátní působností. V roce 1548 byl dle instrukce Ferdinanda I. zřízen apelační soud s celostátní působností, který měl původně shromažďovat odvolání od všech soudů, ale pro nesouhlas šlechty soustřeďoval odvolání zejména od soudů městských. Tento soud se stal základem pro pozdější vytvoření trojinstančního systému.⁵⁵

Poměrně dlouhou dobu bylo soudnictví spojeno se správou. Jejich provázanost probíhala ve dvou rovinách. Jednak to souviselo se zemským soudem, který vydával rozsudky, dnes typické pro moc soudní, a současně formuloval právo, které dle dnešního pojetí spadá pod moc zákonodárnou. A jednak šlo o personální obsazenost soudů, kde místo profesionálních soudců působili úředníci, kteří brali výkon soudní funkce v podstatě za součást své správní agendy.⁵⁶

V období českého stavovského státu byla organizace soudů rozmanitá, ale také komplikovaná. Tento fakt korespondoval se zachováním principu personality práva podle příslušnosti k jednotlivým stavovským skupinám, které se řídily podle vlastního práva a připadaly k příslušným soudům.⁵⁷ Období pobělohorské bylo pro soudce a soudnictví tak složité, že bylo těžké jej uceleně definovat. Soudce byl zařaděn do pozice *specializovaného, byrokratického, profesionálního soudního úředníka s částečným nebo úplným právnickým vzděláním.*⁵⁸

⁵² Skřejpek, M. a kol. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 117.

⁵³ Malý, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 47.

⁵⁴ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 100.

⁵⁵ Malý, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 47 a 64-65.

⁵⁶ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 68.

⁵⁷ Malý, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 80.

⁵⁸ Skřejpek, M. a kol. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 146-147.

Podle publicistického výkladu z roku 1848 lze rozpoznat, jak byl soudce v tuto dobu vnímán. „*Aby se však nestranně, pouze po zákonu soudilo a rozsuzovalo, skládají se soudy, čili moc soudní na zvláštní muže, soudce zvané, kteří, nejsou ani na straně vlády ani na straně občanů, jen podle zákona soudí a rozsuzují. Tyto soudce volí ovšem vláda, ale jen zákon a právo samo je odsuzuje a se stolic soudních svrhuje. Občané jen na nespravedlivé rozsuzování jejich žaloby vznésti mohou. Oni tedy ani na vládě ani na občanech nezávisí.*“⁵⁹

Na základě soudní instrukce z roku 1853 bylo soudcům uloženo, aby konali pilně, rychle, horlivě a nezištně svůj úřad. Byli striktně nestranní, nesměli přijímat jakékoliv dary ani zastávat vedlejší zaměstnání. Dále jim bylo dáno chovat se v úřadě i mimo něj bezúhonně a v případě, že při výkonu povolání porušili úřední povinnost a způsobili tím škodu, byli za to odpovědní.

Soudci v Československé republice byli upraveni především Ústavou z roku 1920, která jim předepisovala, že všichni soudci měli „vykonávat svůj úřad neodvisle, jsouc vázáni jen zákonem.“ V tomto období se ukázal značný nedostatek soudců, ale i další problémy, např. na Slovensku odcházeli maďarští soudci, kteří nechtěli skládat slib nové republice.⁶⁰

Následné období po druhé světové válce a po únoru 1948 mělo velký vliv i na osud soudnictví. Demokratické principy vystřídal principy totalitní, které byly potvrzovány zákonem č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Součástí soudnictví se stali soudci z lidu, kteří neměli právnické vzdělání. Za totalitního režimu byl soudce volen na časově omezené období, aby měl režim neustále vše pod kontrolou. V případě, že chtěl soudce pokračovat ve své funkci, tak si musel za tuto dobu projít několika volbami. Pokud se soudce zdál politicky nespolehlivým, nemohl se již dočkat znovuzvolení.

Důležitou úpravou nové éry se stal zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, který navracel soudy a soudce zpět na demokratickou rovinu. Muselo dojít k celkovému přetvoření této oblasti.⁶¹ Poté byl zmíněný zákon vystřídán současnou právní úpravou, a to zákonem č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁹ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 248: F. P.: Absolutní a konstituční vláda, článek z Národních novin z 19. dubna 1848; citováno podle Beneš, K. J.: 1848 v projevech současníků. Praha 1932, s. 62.

⁶⁰ Skřepecký, M. a kol. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 161 a 171-172.

⁶¹ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 96, 102 a 204.

2.3.2. Současnost profese soudce a její charakteristika

Předem je třeba zdůraznit, že profese soudce je veřejnou funkcí, která ve sporu představuje nezúčastněnou osobu rozhodující pře a stojící tudíž nad stranami. Sama Ústava ČR předpokládá existenci soudnictví a tím pádem i soudců.

V zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích můžeme nalézt předpoklady, které musí soudce splnit, aby mohl vykonávat profesi. Může se jím stát ten, kdo:

- je státním občanem České republiky,
- je plně svéprávný,
- je bezúhonný,
- má zkušenosti a morální vlastnosti dávající záruku, že bude funkci řádně zastávat,
- dosáhl věku nejméně 30 let,
- souhlasí se svým ustanovením za soudce a s přidělením k určitému soudu,
- má vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice, a
- složil odbornou justiční zkoušku.⁶²

Po splnění všech těchto podmínek je soudce jmenován prezidentem republiky a ve své funkci zůstává doživotně, ale není to absolutní, v zákoně jsou vyjmenovány případy, kdy funkce soudce zaniká.

Stejně jako notáři, tak i soudci jsou vázáni principy nezávislosti a nestrannosti. Dokládá to také Ústava ČR. „*Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.*“⁶³ Tyto dva principy lze považovat za nejdůležitější pilíře demokratického, právního státu. Jsou zárukou práva na spravedlivý proces. Pokud jsou naplno dodržovány, tak mohou vést stejnou měrou k posílení důvěry v samotný institut soudnictví.

Soudce nesmí být ovlivněn žádnými okolními vlivy, nátlaky či výhrůžkami. Má se při rozhodování řídit pouze zákony či mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, a na jejich základě sám hodnotit objektivně zjištěné skutečnosti a vykonávat další činnosti spojené s touto profesí. Jeho osoba je striktně oddělena od jiných státních orgánů. Jednotlivá soudní rozhodnutí mohou být

⁶² § 60 odst. 1 a 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ Čl. 82 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

přezkoumávána opět pouze soudcem. Profese soudce je neslučitelná s jinými státními funkcemi, které jsou uvedeny v Ústavě ČR.

„Soudcovská nezávislost se takto jeví jako základní předpoklad optimální společenské funkce soudnictví. Současně je výrazem jeho demokratismu, humanismu a etického obsahu. Pro činnost soudů je charakteristické, že se obecně vztahuje k vysokým sociálním hodnotám, jež mohou být účinně chráněny jen soudem, nezávislým na vedlejších vlivech, podřízeným pouze zákonu a rozhodujícím podle vnitřního přesvědčení a svědomí soudce. Samotná důvěra veřejnosti k činnosti soudů a společenská autorita soudců je podmíněna jejich nezávislostí a podřízeností pouze zákonu.“⁶⁴

Nestrannost souvisí s tím, že se soudce nesmí přiklánět ani na jednu stranu, vždy musí jednat ve věci objektivně, a tedy nesmí být zaujatý vůči jedné ze stran. Porušením tohoto principu by znamenalo pozbytí smyslu být soudcem. Za každých okolností, i v osobním životě, musí zachovávat důstojnost a etiku svého povolání. Jeho povinností je tento stav co nejlépe reprezentovat a nedávat nikomu pochybnosti o jeho nestrannosti. Stejně jako u jiných právnických povolání i zde je povinnost dodržovat zásadu mlčenlivosti o všem, co se soudce dozvěděl při řešení sporu.

2.4. Obecná charakteristika profese a základní agendy exekutora

2.4.1. Historie profese exekutora

Dne 1. května 2001, resp. plně dne 1. září 2001, nabyla účinnosti právní úprava nové právní profese, která tu dříve nebyla, a tou je soudní exekutor. Byl přijat zákonem č. 120/2001 Sb. ze dne 28. února 2001, o soudních exekutorech a exekuční činnosti, zkráceně se nazývá exekuční řád, kde je upraveno jeho postavení a činnosti. Přijetí zákona předcházelo téměř dvouleté projednávání.

Historie kolem tohoto povolání není příliš dlouhá, proto vyzdvihnu jen ty nejdůležitější souvislosti, ale často nepůjde tolik o historii jako spíše o významná fakta jeho vzniku. Je pravdou, že jistý exekuční řád č. 79/1896 ř. z., o řízení exekučním a zajišťovacím již existoval za dob českých zemí, a to až do roku 1951, ale neměl snad nic společného s jeho dnešním pojetím. Ve srovnání se Slovenskem

⁶⁴ Schelleová, I., Stavinohová, J. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie I.* Brno: PF MU v Brně, 1993, s. 32.

je Česká republika ohledně úpravy exekutora a exekuční činnosti trochu pozadu, jelikož na Slovensku byl přijat exekuční řád již v roce 1995.

Roli exekutora, a nejen jeho, připomíná i sama Listina základních práv a svobod, která v jednom ze svých článků stanovuje, že „*každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*“⁶⁵ Listina tak předpokládá existenci i jiných orgánů, které vznikly později, aby tím nebyl dán rozpor mezi právními předpisy.

Je dobré si zodpovědět otázku, proč se vlastně přistoupilo k vytvoření nové právnické profese. Příčinou tohoto kroku byly často zdlouhavé soudní řízení, které znesnadňovaly oprávněnému domáhat se svého plnění od povinného, proto bylo potřeba najít řešení, které by tento stav zvrátil, a tím se měli stát exekutoři. Před vydáním exekučního řádu se často stávalo, že k vymožení ani nedošlo z nejrůznějších důvodů a oprávněný tak vyšel z řízení klidně i s prázdnou. Důvod, který vedl k těmto situacím, můžeme hledat právě při soudním řízení, kdy jeho zdlouhavý a nepružný průběh měl za následek, že soudnictví ztrácelo důvěru mezi účastníky řízení, což se muselo nějakým způsobem vyřešit. Proto se začalo více uvažovat o zavedení zmíněného institutu, který je „*z větší části nezávislým na státu, který si sám bude řídit činnost s jakou rychlostí a výslednou efektivností bude exekuce prováděna.*“⁶⁶ Inspiraci pro jeho zavedení lze nalézt i v zahraničí, neboť v jiných státech, kde již delší dobu působí, je podle všeho dokázáno, že došlo ke zvýšení efektivnosti vymáhání pohledávek, a to celkem výrazným způsobem. S tím souviselo i snížení případů, kdy docházelo k obcházení zákonů jinými formami vymáhání pohledávek. Jeho zavedením by se měla zlepšit i finanční situace, mělo by se částečně zamezit ztrátám na financích ve státním rozpočtu.⁶⁷

2.4.2. Současnost profese exekutora a její charakteristika

Exekutor, jak již bylo řečeno, je vzhledem ke svému vzniku relativně nový právnický institut. Může se jím stát pouze fyzická osoba, která splňuje zákonem stanovené předpoklady. Stát tuto osobu pověřuje exekutorským úřadem. Je považován za úřední osobu, dříve se užíval termín veřejný činitel, ale od toho se již upustilo. Postavení úřední osoby exekutorům přiznává platný trestní zákoník. Toto postavení smí exekutor užívat pouze ve dvou případech, a to při výkonu exekuční

⁶⁵ Čl. 36 odst. 1 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

⁶⁶ Schelle, K., Schelleová, I. *Právní služba*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 82.

⁶⁷ Schelle, K., Schelleová, I. *Právní služba*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 81-82.

činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce. Při výkonu těchto činností požívá exekutor vyšší míru ochrany před zásahy třetích osob až do okamžiku, než dojde ke konečnému provedení činnosti.⁶⁸ Ale přesto si v určitých aspektech zachovává postavení soukromoprávního subjektu.

Exekutorem může být podle exekučního řádu jmenován občan České republiky, který

- je plně svéprávný,
- získal vysokoškolské vzdělání v oboru právo buď v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, nebo studiem na vysoké škole v zahraničí za stanovených podmínek,
- je bezúhonný,
- vykonal alespoň tříletou exekutorskou praxi, a
- složil exekutorskou zkoušku.⁶⁹

Jmenování exekutora do exekutorského úřadu se nachází v pravomoci ministra, kterému Exekutorská komora České republiky podává návrh na jmenování exekutora. Tomu musí předcházet úspěšné absolvování výběrového řízení. Exekutor musí poté složit slib do rukou ministra a uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za újmu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem exekuční činnosti.⁷⁰

Exekutor může vykonávat svou činnost na celém území České republiky, ale sídlo se musí nacházet pouze v obci, kde má sídlo soud, kam byl exekutor jmenován, nebo v obvodu daného soudu.⁷¹

Jako u předešlých profesí, tak i exekutor musí být nezávislý. Je proto při výkonu činnosti vázán pouze Ústavou České republiky, zákony, jinými právními předpisy a rozhodnutími soudu vydanými v souvislosti s řízením o výkonu rozhodnutí a exekučním řízením.⁷² Exekutor může požadovat potřebné sdělení od různých orgánů, mimo jiné od soudů, notářů, advokátů a dalších osob.⁷³

Profese exekutora se řadí mezi svobodná povolání, která je podnikatelem vykonávána za jistou úplatu, avšak pro něho neplatí živnostenský zákon, přestože musí platit daň ze svého příjmu a za stanovených podmínek i daň z přidané hodnoty. Při podnikání na trhu nese exekutor jako podnikatel podnikatelské riziko pro případ

⁶⁸ Kasíková, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3.

⁶⁹ § 9 odst. 1 písm. a) až e) zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „EŘ“).

⁷⁰ § 10 odst. 1, § 11 odst. 1 písm. a) a b) EŘ.

⁷¹ Kasíková, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2.

⁷² § 2 odst. 1 EŘ.

⁷³ Schelle, K., Schelleová, I. *Právní služba*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 87.

neúspěchu, a pokud by se snad stalo, že by došlo k předlužení, mohl by být podroben úpravě insolvenčního zákona.⁷⁴

„Podle důvodové zprávy k exekučnímu řádu je institut soudního exekutora založen na principu, že jakákoliv činnost exekutora začíná tam, kde končí činnost soudu v nalézacím řízení.“⁷⁵ Hlavní náplní exekutorovy činnosti je tak nucený výkon exekučních titulů.

Exekutor má dānu kompetenci k exekuční činnosti a k dalším činnostem v exekučním řādu uvedených. Dostal podle ustanovení § 74 exekučního řādu také možnost poskytovat právní pomoc oprávněnému nebo povinnému po vydání exekučního titulu, a to v souvislosti s exekuční činností nebo s další činností, prováděnou vedle své hlavní činnosti.⁷⁶ Kromě toho může provádět autorizovanou konverzi dokumentů podle zvlāštního právního předpisu, sepisovat listiny a vykonávat další činnost, jestliže ji stanoví zákon.⁷⁷

Výkon exekutorského úřadu může zaniknout např. smrtí exekutora či prohlāšením za mrtvého, odvoláním, ztrátou stātního občanství České republiky, jestliže byla omezena svéprāvnost exekutora atd.⁷⁸

⁷⁴ Kasíková, M. a kol. *Exekuční řād. Komentār*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2.

⁷⁵ Kasíková, M. a kol. *Exekuční řād. Komentār*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 5.

⁷⁶ Macková, A. *Právní pomoc advokātů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 155.

⁷⁷ § 74 odst. 1 písm. b) a c) EŘ.

⁷⁸ § 15 odst. 1 písm. a) až e) EŘ.

3. NOTÁŘ A ADVOKÁT - KOEXISTENCE A KONKURENCE OD MINULOSTI PO SOUČASNOST

3.1. Koexistence a konkurence v minulosti

Zajímavou poznámkou může být pro začátek to, že ve starověkém Římě notáři, resp. „tabelliones“, byli právními poradci stran stejně jako advokáti s tím rozdílem, že nepůsobili ve věcech sporných v takovém rozsahu jako typičtí právní poradci smluvních stran. „Rozmanitost názvosloví ukazuje, že funkce notářská byla v římském státě velmi rozptýlena. Sjednotila se až později v římské Hispanii (Španělsku).“⁷⁹

3.1.1. Období od počátku jejich vztahu do přijetí Josefinského soudního řádu

Po zatím krátkém trvání institutu notářství přicházely často negativní názory na osobu notáře. Poté, co Karel IV. roku 1358 přenechal pravomoc jmenovat veřejné notáře pražskému arcibiskupu Arnoštu z Pardubic a jeho nástupcům, shrnul Arnošt při té příležitosti všechny poznatky o notářství do Synodálních statut. „Arnošt v jednom svém listu uvádí, že mnozí notáři jsou tak nevědomí, že ani nejjednodušší listinu nedovedou napsat, jiní jsou nedůvěryhodní, protože nikdo neví, od koho povolení k úřadu získali, jiní jsou lehkomyšlní a píšou listiny jinak, než jim bylo sděleno.“⁸⁰ Takové reakce notářům nijak neprospívaly, i když mohly být pravdivé, celkově stěžovaly snahy o rozkvět povolání. Dařilo se tomu ale jistým způsobem čelit. Podobné výroky mohly být právě příčinou častého prolínání agend mezi právními profesemi do budoucna. Možná i z důvodu neucelení činností jednotlivých profesí, mělo pak za následek skeptický postoj ke každé z nich. A proto se v mé diplomové práci takové situace ještě několikrát objeví.

Zmínky o tom, že notář se mohl stát osobou zastupující některou ze stran, dokládá ve 14. století Jan z Pomuku, který jako veřejný notář mohl figurovat i jako zástupce stran v řízení před církevními soudy. A pokud to vezmeme z pohledu toho, že řečníkem, tj. tehdejším advokátem, mohl být ad hoc či soustavně kdokoliv, tak

⁷⁹ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 10.

⁸⁰ Skřejpek, M. a kol. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 125-126.

z toho lze vyvodit, že veřejný notář mohl získat povolení zastupovat strany i před světskými soudy. Nebylo ani vyloučeno, aby se veřejný notář stal rozhodcem.⁸¹

Právě i Mistr Jan z Jesenice, který se stal v roce 1408 veřejným notářem, dokládá, že mohlo dojít k zastupování strany notářem. Důkazem je jeho obhajování Mistra Jana Husa. „*Jan z Jesenice je autorem známé „Repetice“ na obranu J. Husa, přednesené roku 1412 na zemském sněmu, a též obráncem Kutnohorského dekretu Václava IV.*“⁸²

Na základě Obnoveného zřízení zemského nastoupily místo řečníků jako zástupců stran jiné osoby, které stále mohly poskytovat právní služby, a jimiž byli prokurátoři a advokáti. Nebylo ani v rozporu, aby obě povolání byla vykonávána jedinou osobou. Prokurátor se vyznačoval tím, že byl zástupcem strany, který dostával od strany zplnomocnění, aby za ni prováděl podání a jiné procesní úkony. „*Obecně se požadovalo, aby prokurátor „tak spůsobný byl, aby jak spisovati tak i při vésti uměl“.*“⁸³ Druhý jmenovaný, tedy advokát, měl za úkol jednotlivá podání sepisovat. Existovaly činnosti jako právní porady a ponaučení, kterým chyběla jakákoliv úprava právním předpisem.⁸⁴

Díky předpisům vydaných v tomto období došlo k přechodu advokacie z materiálního pojetí na pojetí formální, které nově stanovovalo podmínky k přijetí, což samozřejmě znamenalo, že bylo zakázáno vykonávat povolání osobami, které nesplňovaly tyto podmínky. Stejně jako v notářství se tato forma označovala jako pokoutnictví. Dopad to mělo i pro notáře, neboť již nemohlo docházet jen tak k zastupování stran notářem.

Probíhající snahy o proměnu svobodného povolání advokacie v „úřad“ se v českých zemích v období 17. a 18. století zcela neprosadily. Tyto snahy lze nalézt např. v Novelách k Obnovenému zřízení zemskému. Jednalo se zejména o svolení soudu k výkonu jejich činnosti a mírné prosazování principu numerus clausus.⁸⁵ Nakonec byly tyto úvahy korunovány Josefským soudním řádem z roku 1781.

Informace o notářích kolem 17. století a první poloviny 18. století jsou minimální, i když podpis notáře Georgia Hoffmana z Feryspielu z roku 1653

⁸¹ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 3.

⁸² Skřejpek, M. a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 115.

⁸³ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 60.

⁸⁴ Skřejpek, M. a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 151.

⁸⁵ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právníková učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 355.

nasvědčuje jistou existenci veřejných notářů působících v českých zemích z císařské nebo papežské moci. Z důležitých dobových předpisů (tj. Obnovené zřízení zemské, Deklaratoria a Novely) však nelze najít o notářích nějakou poznámku, přičemž o advokátech, jak už víme, se zmiňují. Jako podklad existence notářů můžeme považovat již dříve vydaný tzv. notářský řád z roku 1512, který k nám přinesl Ferdinand I. Po polovině 18. století se jevily myšlenky nad tím, aby notářství splýnulo s advokací, což potvrzoval vydaný Josefínský soudní řád.⁸⁶

„Notářský úřad zastávali lidé, jejichž vzdělání bylo minimální, právní znalosti malé a praktické zkušenosti často žádné.“⁸⁷ Tato situace měla za následek, že na notářství a konkrétně na notáře bylo posíláno velké množství stížností. Pokus tento stav zvrátit byl proveden rozhodnutím císaře Karla VI. z 1. března 1725, ten však neznamenal razantní změnu. Stanovovalo, aby byli notáři přezkušováni a mohli tak notářský úřad vykonávat pouze ti notáři, kteří jsou způsobilí. Každý uchazeč musel získat souhlas od císaře, aby se mohl ucházet o notářství u papeže.⁸⁸

3.1.2. Období od přijetí Josefínského soudního řádu do revolučního roku 1848

Mezi reformní kroky lze řadit Josefínský soudní řád z roku 1781, již výše zmíněného Josefa II. Upravoval to, co se v této době považovalo za veřejnou listinu, tím byly pouze notářské směnečné protesty, pro ostatní listiny tak nebyl stanoven příznačný charakter veřejné listiny.⁸⁹ Notářům bylo přikázáno, že mohou provádět svou činnost pouze na notářských směnečných protestech, ostatní listiny jim byly odepřeny, což notáři velmi špatně nesli. Ostatní činnost, tj. sepisování právních listin, mohli naproti tomu vykonávat za úplatu advokáti, kromě nich ještě vrchnostenské (patrimoniální) úřady a ve velkém také pokoutníci. „Byl to stav nenormální, který neměl v té době obdoby ve většině evropských zemí, kde všude notářství vyvíjelo svou normální činnost.“⁹⁰ Nelze však opomenout i to, že ani advokacie neměla zcela na různých ustláno. Na advokáty se svým způsobem hledělo nedůvěřivě a rozhodně tomu nepřispěli někteří francouzští encyklopedisté se svými negativními názory. Dověřeno

⁸⁶ Skřejpek, M. a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 154-155.

⁸⁷ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 41.

⁸⁸ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 41.

⁸⁹ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 252.

⁹⁰ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 42.

to bylo návrhem anonyma, který žádal o zrušení advokacie. K tomu všemu soudní řád v tom samém roce vydání povolil, aby soudci zastupovali strany v bagatelních věcech.⁹¹ Toto povolení bylo bezpochyby také nesmyslné, neboť se tím naprosto stíraly pravé podstaty povolání.

Podle patentu z roku 1782 měli notáři možnost zastupovat strany u obchodních a směnečných soudů. Podnět k takovému zastupování lze hledat právě u zmíněného povolení vydávat pouze směnečné protesty. V tomto případě se museli notáři řídit ustanoveními týkající se advokátů. Na základě dvorních dekretů z let 1784 č. 370 sb. s. z. a 1787 č. 751 sb. s. z. došlo k upřesnění jejich pravomoci zastupovat, a tak „*toto zastupování směnečným notářům přísluší při všech soudech příslušných, při všech druhích směnek a ať jsou vydány kýmkoliv.*“⁹²

Pokračujícím zásahem dotýkající se činnosti notářů se stal dvorní dekret z 9. června 1821, který dále potvrdoval myšlenku, že za veřejné listiny se pokládaly pouze směnečné protesty a že ostatní notářské listiny tento status neměly. Z toho důvodu byly všem notářům dosavadní diplomy odebrány a vydány takové, které odpovídaly nastalé situaci.⁹³ Později dvorský dekret z roku 1824 ustanovil, že oprávnění zastupovat klienty před soudy směli jen ti směneční notáři, kteří měli právnický doktorát, tj. měli dáno právo vykonávat advokacii, ostatním byla tato možnost odňata.⁹⁴ „*Vedlo to fakticky k tomu, že o směnečné notářství se nadále ucházeli především advokáti, jimž měla být promíjena i notářská zkouška, skládaná jinak uchazeči o notářství před apelačním soudem. Vzhledem k tomu, že pro advokacii byl v roce 1821 zaveden numerus clausus, omezovala se i faktická možnost rozšíření okruhu osob věnujících se notářství.*“⁹⁵

Notářům nijak nepomohl ani pokus sboru vídeňských advokátů, který chtěl v roce 1826 uplatnit opatření, ve kterém by měl k vyhotovování určitých právních listin a jejich platnosti příslušet jedině advokát. Takových pokusů získat oné privilegium bylo hned několik, naposledy v roce 1840. To se však moc nezamlouvalo Nejvyššímu soudu, který začal uvažovat nad dosavadním stavem právní úpravy. Úvahy Nejvyššího soudu tak v roce 1844 skončily doporučením

⁹¹ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 72.

⁹² Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov, 1894, s. 50.

⁹³ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 41.

⁹⁴ Skřejpek, M. a kol. *Právnický stav a právnické profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 155.

⁹⁵ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice*. AD NOTAM. 2003, s. 5.

tehdejšímu císaři, aby došlo v nejbližší době ke změně situace s cílem zavést plnohodnotné notářství a zajistit tak spravedlnost. Realizace se uskutečnila až o několik let později.⁹⁶

Kolem tohoto období lze postřehnout, že se prosazovaly zájmy na tom, aby se notářství spojilo s advokací a nenápadně se notariát vytratil. Nebyla tedy dána neslučitelnost funkce notáře a advokáta, dnes by to bylo nepřípustné. Tento fakt potvrzují i vydané předpisy, které se pokoušely o omezení veřejného notariátu. S ohledem na to, že většina záležitostí byla vymezena jiným osobám než notářům, tak to nelze ani jinak vnímat. Bohužel si tuto situaci vyžádala doba, ale podle mého názoru nebyl tento stav tím nejšťastnějším. Náznak zlepšení našťěstí přišel po roce 1848, který byl pro většinu oblastí průlomový. Odstartoval důležité změny v právním uspořádání, kterým se budu věnovat dále.

V průběhu 18. a počátkem 19. století se u nás uplatňoval přísný jmenovací systém, který měl za následek nedostatek advokátů. Tento stav se musel nějakým způsobem vyřešit, což vedlo výjimečně k připuštění veřejných agentů koncesovaných k opatrování všech záležitostí nevyhrazených jiným osobám, týkalo se to advokátní i notářské agendy. V následujících letech se proti tomu bouřily advokátní komory, které žádaly zrušení těchto agentur s argumentací vyloučit nekalou soutěž v tomto oboru.⁹⁷

Ještě do roku 1804 mohli notáři provádět svou činnost v podstatě kdekoliv, ale od tohoto roku díky dvornímu dekretu byli opět omezeni. Byli oprávněni zastávat notářský úřad pouze v zemi, kde proběhlo jejich ustanovení s tím, že listiny vytvořené notářem stále požívaly veřejné víry ve všech c. k. zemích.⁹⁸ Přesto stále nemohla být řeč o svobodném povolání.

3.1.3. Období od revolučního roku 1848 do vzniku první republiky

Zákonodárcovy kroky spočívající ve snaze o sloučení notářství s advokací se promítly i do praktického života. Ignác Hauschild (1814-1881), který byl „posledním směnečným notářem“, působil od roku 1848 v Praze současně jako směnečný notář a advokát. Jeho osobu lze spojovat s účastí na revolučních událostech. V roce 1848 byl zvolen do Národního výboru a také byl poslancem říšského sněmu v Kroměříži.

⁹⁶ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 5.*

⁹⁷ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnícká učebnice.* Praha: Linde, 1997, s. 356.

⁹⁸ Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec.* Turnov, 1894, s. 51.

Spekulovalo se i o českém básníku Karlu Hynku Máchovi, zda byl spíše koncipientem advokátním nebo notářským, s největší pravděpodobností se lze přiklonit k advokacii.

V daném období byla nastavena slučitelnost povolání takto, advokacie mohla být slučitelná s výkonem úřednické funkce. Často se tak mohla vyskytovat situace, kdy jedna osoba byla souběžně úředníkem, advokátem i směnečným notářem.⁹⁹ „Na venkově se nepochybně stíral rozdíl, zda je právník advokátem, notářem či justiciářem.“¹⁰⁰

Lze pouze konstatovat, že „notáři jako samostatná součást sociální struktury v r. 1848 prakticky neexistovali. Vzhledem k tomu, že i advokátů bylo tou dobou v Čechách asi 80, počet notářů - neadvokátů i notářů - advokátů byl zanedbatelný.“¹⁰¹ Advokáti v období roku 1848 se větší měrou angažovali v politickém dění. V této oblasti byli velmi činní, účastnili se vídeňského, kroměřížského či frankfurtského sněmu.¹⁰² Přese všechno byli advokáti na tom o něco lépe než notáři, zapojovali se mnohem více do společenského života.

Pro advokáty byla v roce 1849 a o rok později pro notáře vydána relativně komplexní úprava, která ale neměla dlouhého trvání. Nazíralo se na ně jako na provizoria, která budou brzo nahrazena úpravou konečnou. Ale již tento krok lze považovat za progresivní a za základ dalších úprav těchto profesí, neboť to byl i správný směr k budování tzv. svobodných povolání. V roce 1852, bohužel pro notářství, mluvila odborná veřejnost opětovně o zrušení notářství, neboť notářství nepracovalo, jak se podle notářského řádu z roku 1850 předpokládalo. Navzdory těmto snahám se notářství udrželo a v roce 1855 proběhlo vydání nového notářského řádu č. 94/1855 ř. z.¹⁰³

V průběhu těchto let byla situace velmi špatná. „Advokáti viděli v notářích své konkurenty, zvláště když tito pro nedostatek zaměstnání ve svém pravém povolání častěji se chápali musili zastupování stran ve sporech.“¹⁰⁴ Nevěstilo to pro obě povolání nic dobrého, odvíjely se od toho další neshody.

⁹⁹ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 5.

¹⁰⁰ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 80.

¹⁰¹ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 5.

¹⁰² Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 88.

¹⁰³ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 7.

¹⁰⁴ Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov, 1894, s. 53.

Podle notářského řádu z roku 1850 mělo být notářství chápáno jako státní instituce. Reagovalo se tak na potřebu potlačit pokoutnictví při pořizování veřejných listin. Upozornění na tento nešvar přišlo ze strany Nejvyššího soudního dvora již v roce 1844. Právní předpis ukládal povinnost provádět všechny vklady do veřejných knih pouze prostřednictvím notářského spisu, kdy byl notář považován, do vydání nového notářského řádu, za jediný osvědčovací orgán pro tabulární listiny. S rokem 1855 toto skončilo a notářům nezbylo nic jiného než se pokoušet o navrácení pozice výsadního osvědčovacího orgánu, ale bohužel snahy v této době již nebyly nikdy plně vyslyšeny.¹⁰⁵

S notářským řádem z roku 1850 mělo dojít k určitému posílení postavení notářů, to však mělo naopak znamenat pro advokáty jejich oslabení, které u nich vyvolávalo obavu z konkurence, a tudíž jejich nízké uplatnění. Konečně se zde uzákonila neslučitelnost profese notáře s advokátem pod hrozbou trestu.

Advokátní řád z roku 1868 také stanovoval neslučitelnost výkonu advokacie, a to s notářstvím, s jinými placenými státními úřady kromě učitelství, a se zaměstnáním, které by nebylo v souladu s vážností advokátského stavu.¹⁰⁶ Z toho lze vyčíst paralelu v obou předpisech. „*Notářům, pokud vykonali advokátní zkoušku s dobrým prospěchem a měli nejméně sedmiletou právní praxi včetně té, kterou konali jako notáři, bylo umožněno vzdát se notářství a stát se advokáty.*“¹⁰⁷ Jednalo se o variantu, která umožňovala přejít k druhé profesi. Podle mého názoru k tomu vedly pravděpodobně snahy více zpřístupnit advokacii a tím rozšířit své řady.

V notářských řádech z roku 1850 a 1855 lze najít jisté vybočení od obecného vymezování neslučitelnosti, kdy zde nebyla dána neslučitelnost v případě výkonu advokacie a notářství na venkově a ve městech, kde neměl sídlo zemský soud. Dále byla v notářském řádu z roku 1855 specifikována konkurence vůči advokátům. Notáři mohli na žádost sepisovat soukromé listiny a spisy ve věcech mimosporných, včetně podání k soudu. Za tyto úkony následovala odměna, která se vyměřovala podle advokátních předpisů. Byli povinni zmíněné úkony vykonávat poctivě, pilně a s co největší opatrností, zdržovat se nedovoleného, předstíraného jednání a jiných

¹⁰⁵ Skřejpek, M. a kol. *Právnícký stav a právnícké profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 165.

¹⁰⁶ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 36.

¹⁰⁷ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 111.

nekalostí. Neměli navyšovat výdaje klientů více, než bylo nutné, a kromě toho nesměli zbytečně zatěžovat úřady.¹⁰⁸

Významnost advokátního řádu z roku 1868 můžeme vidět i v tom, že advokáti získali možnost volně se stěhovat, tím pádem mohli kdekoliv v zemi poskytovat právní pomoc. Byli zcela oprostěni vázaností na jedno konkrétní místo. Advokáti byli oprávněni zastupovat jednotlivé strany jak ve věcech soudních, tak i mimosoudních před všemi soudy a úřady v královstvích a zemích zastoupených v říšské radě bez ohledu, zda šlo o věc veřejnou či soukromou.¹⁰⁹

V nařízení č. 114/1857 ř. z., o nakládání s pokoutníky bylo společně, jak proti advokátům, tak proti notářům, stanoveno, že pokud „*opatří svým podpisem soudní podání sepsaná od pokoutníků pro třetí osoby, nebo kteří budou na jiný způsob podporovati pokoutnictví, bude postupováno disciplinárně.*“¹¹⁰ Mělo se nejspíše jednat o jeden z prostředků, jejímž účelem mělo být zamezení pokoutnictví.

Se zavedením notářského řádu č. 75/1871 ř. z. bylo ve čtvrtém článku uvozovacího zákona k notářskému řádu uvedeno, že „*notáři, kteří na základě dosavadních zákonů na venkově mimo notářství provozují také ještě advokacii, mohou - budou-li, až tento zákon začne působiti, zapsáni v seznamu advokátů - bez překážky advokacii provozovati dále, pokud zůstanou ve svém dosavadním sídle.*“¹¹¹ Tento článek odpovídal §§ 20 a 40 advokátního řádu č. 96/1868 ř. z. Avšak vzhledem k § 7 notářského řádu z roku 1871 se jednalo pouze o ustanovení přechodné. Sice notářské řády z roku 1850 a 1855 dovolovaly, aby byla sloučena advokacie s notářstvím s určitými omezeními, ale jen proto, že byl nedostatek odborně vzdělaných kandidátů. Znění starší úpravy tak má přetrvat jen u těch notářů, kteří před rokem 1871 zároveň vykonávali advokacii. Jednalo se o jakousi legální formu konkurence mezi notáři a advokáty. I role směnečných notářů, kteří byli jmenováni před vydáním notářského řádu z roku 1850 často z řad advokátů, měla své meze. Byli tolerováni jen do skončení posledního z nich, noví směneční notáři již

¹⁰⁸ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 7.

¹⁰⁹ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 34. Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 114.

¹¹⁰ Balík, S. *Advokacie včera a dnes*. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2000, s. 40.

¹¹¹ Schelleová, I., Schelle, K. *Právní úprava notářství: historie a současnost*. Brno: PF MU v Brně, 1995, s. 68.

nebyli jmenováni a staří směneční notáři bývající současně advokáty získávali převážně nové notářské úřady.¹¹²

Mezi notáři a advokáty existoval takový vztah, který jim umožňoval přestupy z advokacie do notářství a naopak. Tyto přestupy vedly následně pouze ke zvyšující se averzi, která u advokátů vyvolávala názory, že je notářství „*úřad zřejmě přežitý a jeho agenda by měla být rozdělena mezi soudy a advokáty.*“¹¹³

Činnost notářů, kterou přiznával notářský řád č. 75/1871 ř. z., byla vcelku široká a rozdělovala se do tří úseků:

První úsek obsahoval vlastní a nezastupitelnou notářskou činnost, kterou hlavně představovalo sepisování veřejných listin o právních jednáních. K tomu bylo třeba dodržovat předepsanou formu notářského spisu (např. smlouvy zakládající společnost s ručením omezeným, smlouvy darovací, kupní). Další činnost, která sem spadala, byla úschova listin a hodnot, a také osvědčování významných právních skutečností.

O druhém úseku se zmiňuji v následující kapitole o notáři stojícím mezi soudním komisařem a soudcem, která je pro tuto oblast příhodnější.

Poslední úsek zahrnoval činnost notářů konkurující advokátům. Jejich konkurenceschopnost se spatřovala v zastupování ve věcech nesporných i sporných, ale jen tam, kde nepůsobili alespoň dva advokáti u okresních soudů. Jednalo se např. o rozvod, trestní zastoupení.

S rozdělením činnosti notářů do těchto tří kategorií směřovaly myšlenky stále k tomu, aby bylo notářství buď zrušeno, nebo úplně postátněno, případně se uvažovalo o jeho sloučení s advokací. Notáři měli snad jedinou možnost jak se bránit, a to tak, že se domáhali jednoznačného definování působnosti tří justičních složek: notářství, advokacie a soudu. „*Soudcova činnost se měla omezovat na rozhodování občanskoprávních sporů a trestních případů, advokát měl být pouze zástupcem ve všech právních záležitostech a notáři mělo být výlučně přiřknuto listinné osvědčování. Tato dělba odpovídala nejpřirozeněji funkcím justiční soustavy, které údajně spočívaly v přisouzení práva, obhajobě práva a zabezpečování práva. Právě poslední funkce měla příslušet notářům.*“¹¹⁴

¹¹² Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov, 1894, s. 67-68.

¹¹³ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 115.

¹¹⁴ Skřejpek, M. a kol. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 166.

Podle tohoto posledního notářského řádu se notářova činnost kromě výše zmíněného dělení, dala podobně rozdělit na veřejnou a soukromou. Ve veřejné činnosti jim byla dána pravomoc sepisovat a vydávat veřejné listiny o právních prohlášeních a jednáních a také o skutečnostech, na jejichž základě mělo dojít k uplatňování práva, dále mohli brát do úschovy listiny apod. V soukromé sféře měli na starost sepisování podání na žádost účastníků v nesporných věcech, sepisování soukromých listin a jiné úkony. Notářům byla kromě toho přiřknuta možnost zastupovat obviněné před soudem ve věcech trestních.¹¹⁵

Jestliže to ještě jednou podrobněji rozvedu, tak notáři byli podle § 5 notářského řádu z roku 1871 oprávněni sepisovat soukromé listiny. Mohli sepisovat různá podání k soudům a správním úřadům. Dále směli žádat zápis do seznamu obhájců v trestním řízení a zastupovat jako obhájci podle § 39 trestního řádu. Kromě toho mohli vykonávat funkci tlumočnicka, či se stát správcem konkursní podstaty. Notářům byly dále povoleny další činnosti, ale jen pokud by je neprovozovali výdělečně a po živnostensku. Jednalo se o sepisování námitek proti platebním směnečným rozkazům, sepisování žalob v řízení sumárním, nájemním, mandátním, upomínacím a bagatelním i ve sporu o rušení držby, sepisování námitek proti výpovědi z nájmu nebo pachtu a námitek proti příkazu k vrácení či přijetí předmětu nájmu či pachtu, či sepisování odporu proti platebnímu rozkazu v řízení upomínacím. Přípuštěno bylo i zastupování účastníka notářem ve sporném řízení sumárním, bagatelním a upomínacím. Rozdílnost v této činnosti vykonávanou především advokátem byla pouze v plné moci, notář jako zmocněnec nemohl mít obecnou plnou moc, která se udělovala advokátovi, ale byla mu poskytnuta plná moc pouze pro určitý spor a stanovené úkony.¹¹⁶

Možná trochu diskriminující pro uchazeče o právnickou profesi byla úprava týkající se složení notářské zkoušky, jako jedné z podmínek pro to stát se notářem. Tato zkouška mohla být nahrazena splněnou zkouškou advokátní či soudcovskou. Na tom by nebylo nic tak neobvyklého, kdyby to platilo vzájemně. Bohužel to recipročně nefungovalo, což znamenalo, že notářská zkouška nebyla uznána, pokud se chtěl uchazeč dostat do soudcovského či advokátského stavu. Notáři se snažili tento nepoměr zvrátit, ale pokusy zůstaly bez odezvy.¹¹⁷

¹¹⁵ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 322.

¹¹⁶ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice*. AD NOTAM. 2003, s. 10.

¹¹⁷ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice*. AD NOTAM. 2003, s. 10.

Za Rakouska probíhal dlouhou dobu právní boj o to, zda má být zavedena forma, nebo zda má v tomto směru vládnout volnost. Tento boj úzce souvisel s institucí notářství, která je v zásadě na formě závislá a jejíž osud se dosti upínal k tomu, jak neshoda dopadne. Nakonec zvítězil formalismus nad volností. Důležitým krokem pro další právní vývoj se stalo budování notářství vykonávajícího mimo jiné veřejné osvědčování.¹¹⁸

Na přelomu 19. a 20. století se datují počátky pojištění notářů pro případ odpovědnosti za škodu, kterou by způsobili jejich zaměstnanci při výkonu notářské činnosti. Na tuto skutečnost poukázal Ladislav Valenta v roce 1902 v časopise Právnické rozhledy tímto výrokem: „vůči všem těmto okolnostem jest požadavkem hospodářské prozíravosti, aby se advokáti a notáři dávali pojistiti proti škodám, které by jim z povinnosti ručení vzniknouti mohly“.¹¹⁹

3.1.4. Období od vzniku první republiky do poulnorového převratu roku 1948

Mezi notáři a advokáty postupem doby sílily boje o zachování své pozice. K tomu negativně přispěl i fakt, že skutečnosti týkající se první pozemkové reformy řešili více notáři a v menší míře advokáti. Pomoci mělo sjednocení sazeb pro podobné úkony notářů a advokátů, ale ukázalo se to jako neúčinné. Mělo vyloučit „všechnu nekalou soutěž, které není si přáti mezi stavy tak inteligentními, vyloučit všechny stížnosti na nerovné posuzování činnosti obou stavů a trapnosti, které mohly mezi oběma stavy povstávati pro nestejnou odměnu.“¹²⁰

Kolem roku 1919 se objevily myšlenky vycházející od jistých osob z advokátního stavu, které dychtily po zrušení notářství. Notářům se nelíbil článek otištěný v časopise Česká advokacie č. 10/1919 nazývajícím se Úvahy o notářství, jehož autorem byl V. Jacques, který se ostře pouštěl do notářství. Podle autorových domněnek měla být různorodá působnost notářství (např. soudní komisařství) pouze dočasného charakteru a jedinou jejich činností mělo být zřizování veřejný listin a úschova hodnot. Mělo prý dojít k úpravě poměrů notářů k soudům a k advokacii. V. Jacques ve svém článku uváděl možnosti úpravy, jednou z nich bylo spojení notářství s advokací, avšak toto nedoporučoval, neboť by do agendy advokátů přibyla agenda výlučná notářům. Druhou možností, kterou však také nedoporučoval, bylo

¹¹⁸ Batěk, K. *Notářství v republice*. ČESKÉ PRÁVO. Číslo 1/1919, s. 2.

¹¹⁹ Balík, S. *Střípky z historie II*. AD NOTAM. Číslo 4/2011, s. 50.

¹²⁰ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 160.

vybudování speciální notářovy pravomoci spočívající právě pouze ve zřizování veřejných listin a úschov. Notáře by ale tato činnost nejspíše neuživila a musela by být přibrána další agenda, např. vedení matrik, poručnické a opatrovnické věci či komisařství. Nakonec doporučoval do doby, než by byla dokončena celková úprava soudnictví, aby bylo notářství zrušeno. Tato závěrečná úvaha v rámci celého textu byla pro notáře zcela nepochopitelná.¹²¹

V. Jacques svůj pohled na věc viděl podle všeho pouze jednostranně, neboť notář jako veřejný osvědčovací orgán může vykonávat veškerá osvědčování, nevyjímaje zřizování soukromých listin, které považoval za vedlejší dovolené notářovo zaměstnání. Podle Jaroslava Čulíka bylo postavení notáře pevně dáno a nebylo důvodu, aby docházelo ke spojení notářství s advokací či jeho zestátnění. *„To odporovalo by též zcela právní povaze a ideologii všech těchto tří stavů, neboť právní povaha těchto tří stavů jest zcela různou a každý praktik musí přiznati, že způsob myšlení, celý myšlenkový pochod jest jiný u advokáta, jiný u soudce a jiný u notáře.“*¹²²

Jaroslav Čulík dodával, že notářství zasluhuje podporu, uznání od okolí, a co možná největší rozšíření své působnosti a rozhodně si nezasluhuje zrušení nebo částečné omezení.¹²³ Vzhledem ke své bohaté historii by rozhodně nemělo dojít k jeho zapomnění, za dlouhou dobu své existence si dokázalo vydobýt významné postavení, které v lidech vyvolává pocit důvěry.

Co se týče advokacie, tak proběhlo za první republiky několik novel úpravy. První novela převzatého advokátního řádu přišla v roce 1920 jako prozatímní úprava advokacie, která umožňovala v rámci území československého státu, aby si advokáti a kandidáti advokacie vybrali, jakým právním řádem se chtějí řídit, zda rakouským či uherským, a podle toho se přestěhovali na příslušné území. Druhá novela z roku 1922 předpokládala, i když to výslovně neříkala, že by mohly právnické povolání, konkrétně advokacii, vykonávat také ženy. Byla to reakce na to, že počínaje školním rokem 1918 - 1919 se na právnické fakultě Univerzity Karlovy staly ženy řádnými studentkami. O první advokátce lze mluvit ve spojitosti s Matyldou Wíchovou -

¹²¹ Čulík, J. *Zrušení notářství*. ČESKÉ PŘÁVO. Číslo 6/1919, s. 1.

¹²² Čulík, J. *Zrušení notářství*. ČESKÉ PŘÁVO. Číslo 6/1919, s. 2.

¹²³ Čulík, J. *Zrušení notářství*. ČESKÉ PŘÁVO. Číslo 6/1919, s. 4.

Mocovou, a to až v roce 1929.¹²⁴ O zpřístupnění žen v právnických profesích se zmiňují také níže.

S postupem doby se opět spekulovalo nad činností notářů, a tak v časopise Česká advokacie z roku 1934 zazněla otázka, zda *smějí notáři zastupovati ve sporech a zda mají nárok na odměnu*. Když byl tento článek vydán, tak vrcholila konkurence mezi samotnými advokáty a také notáři byli považováni za jejich další rivaly. Autor článku advokát Eugen Löwy prostřednictvím rozboru advokátního a notářského řádu vyvozoval, že *„notáři nesmějí po živnostensku, nýbrž jen výjimkou zastupovati strany ve sporech a nemají nároku na odměnu ani ve sporech vlastních, ani jako zástupci stran.*“¹²⁵

S německou okupací a se zřízením Protektorátu Čechy a Morava přišlo pro všechny období nesvobody, pro notáře a advokáty to nebylo výjimkou, ti byli postupně velmi omezováni na své činnosti. Vedle protektorátních orgánů, soudů a institutů docházelo k zavádění německých orgánů, soudů a institutů působících v Protektorátu. Tato podvojnost se nevyhnula ani advokátům, kteří se rozdělovali na říšskoněmecké a protektorátní. Jen někteří z nich, nazývaní *Rechtsanwalt*, mohli vystupovat před říšskoněmeckými soudy, ostatní protektorátní advokáti byli označeni *Advokat*. Okupace byla pro advokáty osudná, neboť jejich osudy se velmi různily. *„Vedle advokátů kolaborujících či bojácných byli advokáti, kteří nenápadně rezistovali či působili v domácím nebo zahraničním odboji. Řada advokátů prošla koncentračními tábory, někteří tam zahynuli či byli popraveni, jiní prošli režimem nucených prací.*“¹²⁶ Situace se dále vyostřovala po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

Kolem roku 1946 docházelo k jistým omezujícím zákrokům vztahující se k agendě advokátů. Například se zakazovalo advokátům zastupovat strany v řízení před rozhodčí komisí, jestliže se nejednalo o „činnovníky příslušné organizace“. Jeden z pražských advokátů tvrdil, že *„bude nyní na advokátech a notářích - poslancích bez rozdílu stranické příslušnosti a na advokátních a notářských komorách, aby nespravedlivé omezení zástupního oprávnění notářů a advokátů učinili předmětem*

¹²⁴ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 146. Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 41.

¹²⁵ Balík, S. *Stržpky z historie 15. AD NOTAM*. Číslo 2/2012, s. 49.

¹²⁶ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 49.

*jednání parlamentu a docílili jeho novelisaci.*¹²⁷ Postupně docházelo k častým změnám, které neměly s pravou podstatou povolání téměř nic společného.

3.1.5. Období od poúnorového převratu roku 1948 do vzniku České republiky

S tímto obdobím se pojí zásadní změny pro celý právní systém. Notářství se potýkalo se snahami o jeho zrušení s tím, že by si jeho agendu rozdělily soudy a advokacie. Tyto tendence se však naštěstí nestaly skutečností a naopak se přikročilo k vytvoření nového zákona č. 201/1949 Sb., o notářství, na který navazovalo nařízení ministra spravedlnosti č. 202/1949 Sb., kdy obě normy vstoupily ve stejný den, tj. 21. srpna 1949, v platnost. Doménou tohoto zákona byla změna organizace notářství a utlačování svobodného charakteru povolání s cílem postupně znárodnit notářství. Úkoly notářství zůstávaly prozatím v téměř nezměněné podobě, kladl se však větší důraz na koordinaci s justičními orgány.¹²⁸

O zákonu o advokacii z roku 1948 jsem se zmínila výše, zopakuji jen, co přinesl. Na základě něho došlo ke zrušení soukromých advokátních kanceláří a advokátních komor, dále probíhalo pronásledování nepohodlných advokátů a advokacie se díky tomu stala prostředkem sloužícím k „zachování a upevnění lidově demokratického zřízení“. S počátkem tohoto období začala advokacie podléhat mnohem více dozoru ze strany ministerstva spravedlnosti než dříve.¹²⁹

S novým zákonem č. 116/1951 Sb., o státním notářství¹³⁰ došlo k dokonání úplného zestátnění notářství. Notář, kterého jsme mohli znát z minulosti jako osobu, která vykonávala nezávislé svobodné povolání, již v tomto smyslu neexistoval. Zmíněný zákon rozlišoval tři oblasti působnosti státního notářství. Jednak to byla vlastní činnost notářská (sepisování notářských listin), jednak činnost z pověření soudu (rozhodování o dědictví) a poslední oblastí byla činnost na žádost stran. Notářství se stalo státním úřadem, a s tím souviselo, že se notáři a notářští zaměstnanci přeměnili ve státní zaměstnance.¹³¹

¹²⁷ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 197.

¹²⁸ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 254.

¹²⁹ Balík, S. *Advokacie včera a dnes*. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2000, s. 137.

¹³⁰ Zákon č. 116/1951 Sb., o státním notářství byl doplněn nařízením ministra spravedlnosti č. 117/1951 Sb. a nařízením ministra financí č. 118/1951 Sb., o notářských poplatcích.

¹³¹ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice*. AD NOTAM. 2003, s. 13. Brázda, J., Běbr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 48.

Pro advokáty znamenala úprava v tomto období to, že ztráceli částečně okruh své agendy. Byly zrušeny tzv. advokátské spory v občanském soudním řízení, dále se zužovala možnost zastupovat socialistické právnické osoby, ale naopak se rozšiřovalo zastupování občanů. Mohli vykonávat činnost týkající se práva trestního, rodinného, občanského a pracovního.¹³²

*„Činnost advokacie byla chápána jako jedna ze záruk důsledného uskutečňování práva obviněného na obhajobu. Advokacie měla veškerou svou činností napomáhat při výchově občanů k zachování zákonů a jiných právních předpisů, k ochraně socialistického vlastnictví, k dodržování pracovní kázně, k úctě k právům, cti a vážnosti spoluobčanů, k čestnému plnění všech povinností vůči státu a společnosti a k dodržování pravidel socialistického soužití.“*¹³³ Takto byla činnost advokacie pojímána v období účinnosti zákona o advokacii z roku 1963. Podle toho lze postřehnout, že se kladl velký důraz především na ochranu občanů a celkově se velmi střežil socialistický systém.

Podobně byla koncipována ostatní činnost státního notářství v zákoně č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím. V jeho § 89 bylo stanoveno, že státní notářství poskytuje občanům a socialistickým organizacím právní porady z oboru své činnosti, poučuje je o jejich právech a povinnostech a dává jim návod k úkonům, které je třeba provést u státního notářství. Dále zajišťuje, aby občané byli při úkonech před státním notářstvím řádně zastoupeni (§ 14).¹³⁴

V roce 1975 proběhlo rozdělení advokacie mezi obě republiky, ale přesto se shodovaly svou právní úpravou. Na advokacii se nepohlíželo jako na státní orgán, na rozdíl od státního notářství neměla ve své kompetenci rozhodovací pravomoc. Zákon uváděl, že *„advokacie se podílí spolu se soudy, státním notářstvím, prokuraturou a jinými státními orgány na poskytování právní ochrany právům a právem chráněným zájmům občanů a organizací, zejména poskytováním právní pomoci.“*¹³⁵

Na notářství a jeho význam se v době, kdy bylo uvězněno v postátněné podobě, hledělo jako na něco, co musí být potlačeno. Považovalo se za poslední místo, kam lidé směřovali před nuceným odchodem z justice. V roce 1990 měli

¹³² Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 60.

¹³³ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 553.

¹³⁴ Schelleová, I., Schelle, K. *Právní úprava notářství: historie a současnost*. Brno: PF MU v Brně, 1995, s. 169.

¹³⁵ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 358.

notáři možnost přesunout se do tehdy velmi atraktivní podoby advokacie. Tuto šanci téměř nikdo nevyužil, přestože dál panovalo státní notářství.¹³⁶ Notáři pravděpodobně věřili tomu, že přijde v budoucnu zásadní změna spočívající v odstátnění notářství, i když nikdo netušil, v jaké podobě se tak nakonec stane.

Advokátům nově konkurovali komerční právníci, kteří také poskytovali právní pomoc, ale pouze v souvislosti s podnikatelskou činností klientů. Ti měli svou samostatnou právní úpravu v podobě zákona č. 209/1990 Sb., o komerčních právnících a právní pomoci jimi poskytované. Zákon o advokacii z roku 1990 neumožňoval podnikovým právníkům rychlý přístup k advokacii, naopak byl vstřícný v přístupu k profesi advokáta bývalým soudcům, prokurátorům, státním notářům a státním arbitry. Objevovaly se hlasy po zrušení existující dvoukolejnosti advokátů a komerčních právníků.¹³⁷ Hlasy byly posléze vyslyšeny ve prospěch advokátů.

Nakonec byly přijaty současné právní úpravy notářství a advokacie, které s určitými novelami platí dodnes. O nich pojednávám v příslušné podkapitole.

3.2. Princip numerus clausus a počty notářů a advokátů v průběhu času

Poprvé se začal počet notářů rozrůstat za vlády Václava II., který se posléze pokusil o jejich omezení. Na základě královské listiny vydané podle Václavova titulu (*rex Boemie et marchio Moravie*) kolem let 1285-1291 byl tento pokus dokonán.

Další omezení týkající se notářů, které vydal arcibiskup Arnošt, můžeme spatřovat v tom, že byl stanoven zákaz výkonu veřejného notářství bez zvláštního povolení všem klerikům s vyšším svěcením pod hrozbou trestu vyloučení z církve.¹³⁸

V Praze se v 70. letech 14. století nacházelo přibližně třicet veřejných notářů. Celkový počet notářů v době předhusitské se odhaduje na necelých 400 osob, avšak novější výzkumy tento počet změnily na zhruba 500 osob.¹³⁹ Tento počet byl na tehdejší dobu podle mého názoru vysoký, ale zlom nastal v době pobělohorské, kdy o notářích není uvedena snad jediná zmínka, a tudíž notářství nebylo skoro nikým vykonáváno.

¹³⁶ Foukal, M. *Notáři bilancují po pěti letech*. AD NOTAM. Číslo 1/1998, s. 1.

¹³⁷ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 228-229.

¹³⁸ Nuhlíček, J., Hlaváček, I., Marková, M. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce*. Praha: Notářská komora ČR, Scriptorium, 2011, s. 45 a 56.

¹³⁹ Skřejpek, M. a kol. *Právnícký stav a právnícké profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 126.

Usnesením generálního sněmu z roku 1615 byl tehdejšími řečníky zaveden princip numerus clausus. Princip znamenal, že počet řečníků byl přesně vymezen na 25 osob a další osoby mohly být přijaty snad jen výjimečně. Přesně určený počet měl být zárukou zlepšení situace od té, která panovala do té doby. Deklaratoria z roku 1652 zakotvovala pro advokáty také princip numerus clausus. Byli oprávněni vykonávat svou činnost pouze u toho soudu, u kterého mohli složit přísahu. Tento předpis konkrétně udával, kolik graduovaných advokátů a prokurátorů mělo být na určitém místě. U České dvorské kanceláře mělo být 12 advokátů a 6 prokurátorů. Dále u soudů nacházejících se v Praze bylo určeno 12 advokátů a 18 prokurátorů. Počty se lišily, zda šlo o větší či menší venkovské město, v případě větších venkovských měst, kde sídlily soudy, byli 4 advokáti, a v případě menších se počet zastavil na 3 advokátech.¹⁴⁰

Okolnosti okolo notářů v 18. století nebyly dobré, což lze doložit tím, že v roce 1770 na Starém Městě pražském vykonával veřejný notariát pouze jeden z nich, jímž byl Josef Freyertag bydlící na Staroměstském náměstí, tehdy nazývaném na Velkém rynku. V tom samém roce pobývalo na stejném místě pouhých 11 zemských advokátů.¹⁴¹

Josefinským soudním řádem z roku 1781 byl tento princip pro advokáty zrušen a počty advokátů se tím pádem rychle zvyšovaly. Zrušení principu netrvalo příliš dlouho, s rokem 1821 se pojilo jeho znovuzavedení. Mezitím v roce 1802 bylo zakázáno konat advokátní zkoušky, povoleny byly jen výjimečně na základě udělené milosti panovníkem, což lze brát také jako určité omezení jejich počtu. Tento zákaz trval právě do již zmíněného roku 1821.¹⁴²

Jestliže se podíváme na počet notářů a advokátů v Čechách kolem roku 1848, tak můžeme mezi nimi vidět určité početní rozdíly. Jedním z faktorů mohlo být nejspíše časté splývání notářství a advokacie. Notářů bylo v tomto roce minimálně, například v Praze existoval jen jeden veřejný notář, který byl podle všeho současně i advokátem. Z jiných zdrojů lze o tomto faktu pochybovat, neboť děkan pražské právnické fakulty byl také notářem i advokátem. Naproti tomu advokátů bylo zaznamenáno o něco více, v Čechách přibližně okolo 80 advokátů a na Moravě jich

¹⁴⁰ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 21-23.

¹⁴¹ Balík, S. *Strípky z historie 2. AD NOTAM*. Číslo 1/2009, s. 35. Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 67.

¹⁴² Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 24.

bylo zhruba 30.¹⁴³ Tento stav ukazoval, jaká byla na tuto dobu potřeba mít notáře, nebo spíše je nemít. I potřeba advokátů byla celkem nízká, protože z jejich počtu lze usoudit, že šlo o velmi zanedbatelné číslo.

Prozatímním advokátním řádem z roku 1849 měl být zrušen princip numerus clausus a již nemělo dojít k jeho obnově. Sice proběhlo jeho jakési zrušení týkající se advokátů působících u určitého soudu, ale stejně se advokáti nedočkali zcela volného přístupu k profesi. Bylo to stále podmíněno jmenováním. Nově přešla tato pravomoc do rukou ministra spravedlnosti. Ministr rozhodoval o zvyšování a snižování počtu advokátů, k tomu mu pomáhalo vyslechnutí dobrozdání vrchního soudu zemského a příslušné advokátní komory. Přesto se mírně zvyšoval jejich počet, ale neodpovídalo to zcela dané situaci a době. Ke konci roku 1868 je doloženo, že v Čechách působilo 216 advokátů, z toho jich bylo v Praze 66, na Moravě se počet pohyboval okolo 92 advokátů, z toho 25 v Brně. Takto nastavený chod advokacie vedl akorát k neoprávněnému výkonu činnosti. Nařízení ministerstva spravedlnosti z roku 1857 o nakládání s pokoutníky upravovalo, co bylo v té době považováno za pokoutnictví, a jaký trest za to hrozil. Jednalo se zejména o vyhotovování podání a spisů k veřejným úřadům, a to neoprávněným způsobem po živnostensku a za jistou úplatu. V praxi se nejčastěji neoprávněný výkon činnosti projevoval v nesporné agendě a právě při sepisování listin a jiných podání. Jak už jsem se výše zmínila, nařízení mělo dopad i na notáře a advokáty ohledně disciplinárních postihů.¹⁴⁴

„Z příspěvků v Právniku plyne, že advokáti, kteří byli jmenováni a advokacii vykonávali, neměli kvůli obavám z konkurence nic proti tomu, aby trval „dosavadní monopol advokátský“, zatímco právníci stojící vně advokacie naopak riziko konkurence bagatelizovali.“¹⁴⁵ Na druhou stranu mělo omezování v podobě jmenování advokátů za následek jednak překážku rozvíjení právních poměrů, a jednak obrovské dychtění čekajících právníků po jmenování. Objevovaly se tak časté stížnosti na nedostatek advokátů. V roce 1867 lze však registrovat jmenování vícero advokátů. V okamžiku, kdy se začalo předpokládat, že bude princip zrušen, vydal ministr spravedlnosti 9. září 1867 *Pravidla, jichž šetřiti sluší při obsazování míst*

¹⁴³ Skřejpek, M. a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 155. Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 88.

¹⁴⁴ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 30-31. Skřejpek, M. a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 168.

¹⁴⁵ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 96.

advokátských a notářských. Stanovovala, aby byly pečlivě zjišťovány podklady přiložené k žádosti, „počestnost a chování“ žadatelů „vedle vyšetření, od komor a úřadů učiněného“ a pak „aby za rozhodující moment platilo především relativně delší trvání advokátní a notářské praxe těch, kdož za místo žádají“.¹⁴⁶

Další vývoj znamenal velmi rychlé zvyšování počtu advokátů jak v Čechách, na Moravě, tak i ve Slezsku. Důvod byl dán advokátním řádem z roku 1868, který zrušil definitivně princip numerus clausus. Nedochovalo již ke jmenování advokátů.¹⁴⁷ Advokáti byli prohlášeni za nezávislé osoby ve vztahu k soudům a jiným úřadům, ale nelze tvrdit, že zmíněná nezávislost byla absolutní.¹⁴⁸

S nově přijatým předpisem z roku 1871 upravujícím notářství, který notáři vcelku pozitivně přijali, vzrostl i výrazně zájem o tuto profesi. Na druhou stranu zájem zbrzdil princip uzavřeného počtu notářů spočívající ve jmenování notářů ministrem spravedlnosti po vypsaném konkurzu notářskou komorou. V tomto období existovalo v rakouské části monarchie 1007 notářů. Naproti tomu advokáty již nic nebrzdilo, a tak např. v roce 1890 zde působilo přes 1100 advokátů a v roce 1917 to bylo dokonce 1789 osob. Se vznikem první republiky se zvýšil i počet advokátů, který se v Čechách pohyboval kolem 1343 advokátů, na Moravě jich bylo 402, ve Slezsku 81 a na Slovensku 946. Nárůst počtu advokátů byl v dalších letech stále větší, příkladem toho je rok 1928, kdy se stav advokátů posunul až na 3800 advokátů. A to ještě k roku 1925 bylo dohromady „pouze“ 1669 advokátů, z toho v Praze působilo 688 advokátů. Toto markantní narůstání počtu advokátů vyvolávalo spíše myšlenku v navrácení principu numerus clausus.¹⁴⁹

V roce 1905 existovalo v Čechách 247 notářských míst, na Moravě 92 a ve Slezsku 26, dohromady notáři tvořili v českých zemích jednu třetinu předlitavského notářského stavu.¹⁵⁰ Po vzniku první republiky platil pro notáře nadále princip numerus clausus. Jejich regulaci a stanovování sídel mělo na starost ministerstvo spravedlnosti. Ministr je jmenoval a zároveň měl na starost nejvyšší dozor nad jejich

¹⁴⁶ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 98-100.

¹⁴⁷ Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 257.

¹⁴⁸ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 114.

¹⁴⁹ Skřejpek, M. a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 165-168 a 174. Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 42.

¹⁵⁰ Balík, S. *Strípky z historie* 9. AD NOTAM. Číslo 2/2010, s. 48.

výkonem.¹⁵¹ V roce 1929 se v Československé republice nacházelo dohromady 453 notářských úřadů. Nejvíce obsazená byla pražská notářská komora, kde působilo 138 notářů, v ostatních komorách se jejich počet pohyboval průměrně okolo 50 notářů. Číslo, které lze považovat za shrnutí jejich celkového počtu v tomto roce, se zastavilo na 440 s tím, že zastávali různou národnost.¹⁵²

Se vznikem první republiky lze konečně také mluvit o tom, že i ženy se zapojily do výkonu právnických povolání. Zákon č. 40/1922 Sb. z. a n. nepřímo povoloval ženy v advokacii, první advokátkou byla již výše zmíněná Matylda Wíchová-Mocová. Avšak pokud jde o první absolventku práv, tak je nepochybně nutné uvést jméno Anděla Kozáková-Jírová, která nebyla advokátkou, rozhodla se stát notářkou a to se jí také povedlo. V roce 1931 působilo v Čechách velmi málo advokátek, bylo jich pouze 7, zato u kandidátek advokacie se číslo zastavilo na 58.¹⁵³

Nejcitelnější změnou byla úprava týkající se počtu advokátů a jejich regulace v počínající době nesvobody. Prozatímní opatření z roku 1938 stanovilo, že mohl výbor advokátní komory odepřít zápis do seznamu advokátů, pokud by byl ohrožen veřejný zájem. Podle všeho se tímto krokem navracel princip numerus clausus. „*Veřejným zájmem přitom bylo zabránit rozmnožení počtu advokátů v obvodu advokátní komory nebo na určitém místě tak, že by to „ohrožovalo dosud zapsané advokáty (kandidáty advokacie) na jejich slušné výživě a potřebném zaopatření“.*“¹⁵⁴ Dalším omezujícím krokem ke snížení jejich počtu bylo stanovení horní věkové hranice pro výkon advokacie, která činila 65 let, avšak na žádost mohl advokát případně v advokátní činnosti nadále pokračovat. Tato úprava napomáhala zbavení se nepohodlných lidí, zejména židovských advokátů. Na mimořádné valné hromadě Advokátní komory pro Čechy v únoru 1939 byl dán návrh snižovat počet advokátů právě prostřednictvím židovských advokátů. Snížení počtu advokátů souviselo i s odebraným územím Sudet, kdy to znamenalo redukci počtu členů výborů komor.

Nadále docházelo k tvrdému boji proti židům, což dokládalo vládní nařízení č. 136/1940 Sb., které popsalo, kdo je Židem, že nemohou být advokáty, kandidáty advokacie a ani obhájci ve věcech trestních. Židé byli vymazáni ze seznamu advokátů, to samé platilo pro kandidáty advokacie. Na druhou stranu povolovalo se ustanovení židovských právních zástupců pro právní záležitosti židů a jejich

¹⁵¹ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 47.

¹⁵² Balík, S. *Strípky z historie 2. AD NOTAM*. Číslo 1/2009, s. 34.

¹⁵³ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 41.

¹⁵⁴ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 46.

organizací. Výjimečně mohli čeští advokáti zastupovat osoby německé národnosti před německými soudy, oprávněno bylo v roce 1940 kolem 70 advokátů, poté se počet zredukoval na 38.¹⁵⁵ Zrekapituluj-li to, tak v roce 1938 vykonávalo advokacii 3845 advokátů, což bylo úctyhodné číslo a bylo považováno vzhledem k nastalým situacím za jeho maximum. Ještě na začátku roku 1940 existovalo v Čechách 1883 advokátů a naopak na konci tohoto roku se dostal počet advokátů na číslo 1326. Bylo to dáno právě „výmazem neárijského původu“, kdy v Praze zmizelo 441 a mimo Prahu 151 advokátů, na Moravě úbytek činil 197 advokátů.¹⁵⁶

Po druhé světové válce byli ze země vyloučeni advokáti německé národnosti. Ukazovala se výrazná potřeba po zvýšení počtu advokátů. Proto zákonem č. 201/1946 Sb. z. a n. se zkrátila délka právní praxe na 5 let (z toho minimálně 4 roky u advokáta) a dále zákon dovozoval provádět zápočty ve prospěch osob, které nemohly v době okupace vykonávat právní praxi.

Další masivní úbytek advokátů přišel po roce 1948, kdy ještě o rok dříve pracovalo 2103 advokátů, ale o několik let později, v roce 1951, se zde nacházelo pouhých 570 advokátů. Důvod lze hledat v tom, že někteří z nich byli trestně stíháni, jiní emigrovali, další nechtěli být členy krajského sdružení advokátů a části z nich nebylo umožněno být jejich členem. Následné omezení přišlo s úpravou učiněnou v roce 1963, kdy výbor Ústředí československé advokacie určoval počet advokátů a ostatních pracovníků v jednotlivých krajích. Znamenalo to znovuzavedení principu pro advokáty i advokátní čekatele.¹⁵⁷

V 80. letech 20. století se stále omezoval počet nových advokátů. Obecně se tradovalo, že než se mohl právník stát advokátem, tak tomu předcházelo dlouhé čekání na uvolněné místo. Šance dostat se na pozici advokátního koncipienta byla z obdobných důvodů velmi mizivá. S nízkým počtem advokátů opět kvetlo pokoutnictví, to se hlavně spojovalo s podnikovými právníky, kterým v tom takřka nic nebránilo. Okolo roku 1990 se u nás nacházelo 826 advokátů a advokátních koncipientů. S léty 1990 - 1993 se jejich počet výrazně zvyšoval. Na začátku roku 1994 bylo evidováno 2884 advokátů a 530 advokátních koncipientů. Komerčních právníků bylo tehdy mnohem více. Od roku 2002 se kapacita advokátů začínala přibližovat dnešnímu stavu. V seznamu advokátů bylo zapsáno 7343 advokátů,

¹⁵⁵ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 46-48.

¹⁵⁶ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 182, 207.

¹⁵⁷ Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998, s. 50-51, 56 a 62.

advokátních koncipientů bylo 2197. Číslo 187 udávalo počet zapsaných zahraničních advokátů.¹⁵⁸ Počet notářů datovaný k začátku listopadu 2009 se ustálil na čísle 451.¹⁵⁹ V roce 2012 se počet advokátů přehoupl přes 10 000, což je neuvěřitelné číslo. Je překvapivé, že se všichni dokážou více či méně uplatnit, avšak objevují se mezi nimi čas od času tací, kteří nejednají zcela čestně a nedělají dobré jméno advokacii.¹⁶⁰

Co se týče advokátů a principu numerus clausus, tak toto spojení nikdy moc nefungovalo. „*Dostupnost právní pomoci je v přímém rozporu s tímto principem. Omezený počet advokátů je současně neslučitelný se svobodnou povahou advokacie. Každému, kdo splňuje požadavky pro výkon advokacie, musí být přístup k profesi umožněn. Tím je zajištěna dostupnost pomoci advokátů i z hledisek kvantitativních.*“¹⁶¹

Závěrem bych k této podkapitole jen řekla, že počty notářů a advokátů byly vždy závislé na tom, jaká panovala ve státě atmosféra. Pro notáře je asi dobře, že existuje tento princip. O tom více pojednávám v kapitole týkající se budoucnosti notářů, zda má princip své opodstatnění a zda by měl nadále platit.

3.3. Činnosti notářů a advokátů a jejich vzájemné zásahy do agend od zavedení platných právních předpisů

Od zavedení platných právních předpisů¹⁶² proběhly dílčí změny, které měly dopad na jejich vzájemné vztahy. Tyto předpisy byly inspirované jednak notářským řádem z roku 1871, jednak advokátním řádem z roku 1868.

V posledních letech se však objevují tendence v rámci nejrůznějších novelizací, které se snaží vědomě či nevědomě stavět notáře a advokáty na stejnou roveň. Jednou je situace taková, že notáři přebírají od advokátů činnost jim příslušející, nebo ji vykonávají vedle nich. Jindy to může být pro změnu naopak, že advokáti vyžadují oblast působnosti notářů. To jsme mohli poznat již v minulosti, kdy k takovým situacím nejednou docházelo.

¹⁵⁸ Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009, s. 221, 227, 229 a 236.

¹⁵⁹ Bartoš, J. *Srovnání některých aspektů činnosti notářů a soudních exekutorů*. AD NOTAM. Číslo 6/2009, s. 203.

¹⁶⁰ Vychopeň, M. *Porád se něco děje* [online]. [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/porad-se-neco-deje>.

¹⁶¹ Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 8.

¹⁶² Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

3.3.1. Poskytování právní pomoci notáři a advokáty

Obě tyto profese mohou poskytovat právní pomoc jiným osobám, ale každá v jiném rozsahu. Rozlišení mezi nimi lze hledat v tom, že advokát poskytuje právní pomoc každému ve všech záležitostech, tudíž jde o jeho hlavní náplň činnosti, kdežto notář má své postavení spjata s vyřizováním nejrůznějších listin a k tomu doplňující další činnosti.¹⁶³

V § 3 současného notářského řádu se uvádějí další činnosti spočívající v poskytování právní pomoci. Jedná se o poskytování právních porad, zastupování v jednání s fyzickými a právnickými osobami, se státními nebo jinými orgány a též ve správním řízení a v občanském soudním řízení v řízeních podle části páté občanského soudního řádu a ve stanovených nesporných řízeních, dále sepisování listin, správa majetku a zastupování v této souvislosti. Podle odstavce třetího může notář vykonávat dokonce funkci insolvenčního správce a další podoby této funkce.¹⁶⁴ „*Další podmínkou pro poskytování právní pomoci notářem, která musí být současně splněna, je souvislost s notářskou činností. Tato podmínka platí pro všechny uvedené formy právní pomoci s výjimkou správy majetku a zastupování v souvislosti s touto správou. Tato podmínka má ovšem různou podobu u jednotlivých uvedených forem právní pomoci notáře.*“¹⁶⁵ V rámci této doplňkové činnosti se neprosazuje základní zásada notářství, kterou je zásada nestrannosti, a také se zde nepoužije pevně stanovená sazba za vykonanou práci.¹⁶⁶

Provedenou novelou občanského soudního řádu z roku 2000, s účinností od 1. ledna 2001, se změnil i notářský řád v tom smyslu, že v občanském soudním řízení se notář jako zástupce účastníka staví do podobného postavení, v jakém se nachází advokát. Před touto novelou existovaly mnohé pochybnosti, zda může takto notář zastupovat stranu. Byl zde dán rozpor mezi notářským řádem a občanským soudním řádem, kdy se úpravy v určitých aspektech neshodovaly. Podle některých názorů byl notář pokládán pouze za obecného zmocněnce, který sice dle notářského řádu mohl poskytovat právní pomoc jako advokát, ale v menším rozsahu. Od této novely je

¹⁶³ Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 9.

¹⁶⁴ § 3 odst. 1 až 3 NotŘ.

¹⁶⁵ Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 152.

¹⁶⁶ Tlášková, Š. *Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl*. AD NOTAM. Číslo 1/2009, s. 3.

notář oficiálně uveden jako jeden ze zástupců účastníka a může jej bez nějakých pochybností zastupovat na základě plné moci.¹⁶⁷

3.3.2. Prohlášení o pravosti podpisu učiněné advokátem – rozšíření pravomoci

Na základě zákona č. 284/2004 Sb., s účinností od 1. ledna 2005, proběhlo rozšíření pravomoci advokátů. Do zákona o advokacii bylo nově přidáno ustanovení § 25a. „*Advokát je oprávněn nahradit úřední ověření podpisu vyžadované zvláštními právními předpisy svým prohlášením se stejnými účinky, pokud advokát listinu sám sepsal a jednající osoba ji před advokátem vlastnoručně podepsala.*“¹⁶⁸ Naproti tomu v notářském řádu je od počátku jeho účinnosti stanoveno, že „*legalizací notář ověřuje, že fyzická osoba před ním v jeho přítomnosti listinu vlastnoručně podepsala nebo podpis na listině se již nacházející před ním uznala za vlastní.*“¹⁶⁹ Hned na první pohled je jasné, že se tyto dvě právnické profese v určitých aspektech této činnosti lišily. Advokát byl povinen ověření provést pouze na vlastnoručně sepsané listině, kterou musela před ním jednající osoba podepsat, dnes už to tak neplatí. Naopak notář není touto skutečností omezen, a tak jeho ověření můžeme nalézt na jakékoliv listině, i na listině sepsané přímo účastníkem právního úkonu. Také není rozhodující, zda osoba listinu před notářem podepsala, může ji tedy před ním podepsat, nebo uznat podpis na listině za vlastní. Notářem ověřené podpisy prostřednictvím legalizační doložky jsou stále zárukou toho, že se lze na ně spolehnout kvůli tomu, že obsahují veřejnou víru a tím pádem jde o veřejné listiny, které jsou těžko zpochybnitelné. Jiná osoba má jistotu, že podpis patří osobě uvedené v legalizační doložce. Pokud se podíváme očima Jana Sklenáře na doložku, která obsahuje prohlášení učiněné advokátem o pravosti podpisu, tak zde není jisté, jestli jej můžeme nazývat veřejnou listinou. V § 25a odst. 1 zákona o advokacii je pouze uvedeno, že prohlášení advokáta nahrazuje úřední ověření podpisu se stejnými účinky. A tak vyvstává otázka, co je myšleno těmi stejnými účinky, zda lze považovat prohlášení advokáta také jako veřejnou listinu.¹⁷⁰ Podle tvrzení Jana

¹⁶⁷ Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 145, 178.

¹⁶⁸ § 25a odst. 1 ZA, ve znění platném do 31. 3. 2006. 1. 4. 2006 proběhla na základě zákona č. 79/2006 Sb. změna ve spojení: „..., pokud advokát listinu sám sepsal **nebo** ji jednající osoba před advokátem vlastnoručně podepsala.“ Došlo tak k částečnému vyrovnání těchto činností.

¹⁶⁹ § 74 odst. 1 NotŘ.

¹⁷⁰ Sklenář, J. *Některé aspekty „quasilegalizace“ prováděné advokátem podle zákona o advokacii ve srovnání s legalizací prováděnou notářem podle notářského řádu*. AD NOTAM. Číslo 1/2005, s. 14-16.

Sklenář *„quasilegalizační doložka není veřejnou listinou. Notářská legalizační doložka je veřejnou listinou, protože to o ní notářský řád výslovně stanoví. Zákon tím určuje povahu legalizační doložky.“*¹⁷¹

Opačný názor zastává Michal Račok. Podle něho prohlášení advokáta o pravosti podpisu oplývá veřejnou vírou v jeho pravdivost, pokud se ale jedná o listinu podepsanou před advokátem jednající osobou určitého dne a na určitém místě. Advokátovo prohlášení, co se týče jeho právních účinků, se dostalo naroveň úřednímu ověření podpisů. Podle autora článku to lze vyčíst z § 25a odst. 1 zákona o advokacii, z kterého lze usuzovat, že je listina nadána veřejnou vírou i s odkazem na § 134 občanského soudního řádu. Není-li prohlášení advokáta výslovně označeno za veřejnou listinu, nemusí to hned znamenat, že veřejnou listinou opravdu nebude, o tom je přesvědčen Michal Račok.¹⁷²

Na počátku zavedení tohoto institutu mohlo docházet k určitým pochybnostem ohledně § 25a odst. 3 zákona o advokacii. Ve zmíněném ustanovení se dočteme, že advokát musí nejdříve, než může učinit první prohlášení o pravosti podpisu, předložit České advokátní komoře úředně ověřený vzor svého podpisu. To podle všeho znamená, že je vyloučeno, aby si prvotně advokát sám prohlásil za pravý svůj podpis na podpisovém vzoru, *„neboť pak by právě prohlášení o pravosti vlastního podpisu advokáta na podpisovém vzoru bylo prvním prohlášením o pravosti podpisu, a advokát by tudíž porušil povinnost předložit svůj podpisový vzor ČAK před prvním prohlášením o pravosti podpisu.“*¹⁷³ Problém se však mohl jevit zejména s větou za středníkem, kde se píše, že *„úřední ověření podpisu advokáta nemůže být prohlášením o pravosti podpisu nahrazeno.“*¹⁷⁴ Větu za středníkem je třeba podle autora článku omezovat pouze na prohlášení o pravosti podpisu advokáta na jeho vlastním podpisovém vzoru. Osobně se k tomuto závěru také přikláním, protože není důvodu jej vykládat nad rámec ustanovení. Pokud by se tak přeci jen vykládalo, mohlo by to podle Jana Sklenáře znamenat, že *„advokát advokátu podpis neověří“*.¹⁷⁵

¹⁷¹ Sklenář, J. *Některé aspekty „quasilegalizace“ prováděné advokátem podle zákona o advokacii ve srovnání s legalizací prováděnou notářem podle notářského řádu.* AD NOTAM. Číslo 1/2005, s. 16.

¹⁷² Račok, M. *K právní povaze a účinkům prohlášení advokáta o pravosti podpisu.* BULLETIN ADVOKACIE. Číslo 6/2005, s. 13.

¹⁷³ Sklenář, J. *Některé aspekty nové právní úpravy oprávnění advokáta nahradit úřední ověření podpisu svým prohlášením o pravosti podpisu.* BULLETIN ADVOKACIE. Číslo 2/2005, s. 60.

¹⁷⁴ § 25a odst. 3 věta za středníkem ZA.

¹⁷⁵ Sklenář, J. *Některé aspekty nové právní úpravy oprávnění advokáta nahradit úřední ověření podpisu svým prohlášením o pravosti podpisu.* BULLETIN ADVOKACIE. Číslo 2/2005, s. 60.

Je také dobré položit si otázku, proč vůbec vznikla advokátům možnost vyhotovovat prohlášení o pravosti podpisu. Odpověď lze nejspíše nalézt tam, kde pro provedení určitého úkonu advokátem právní předpisy vyžadují, aby na jím sepsané listině byly podpisy účastníků úředně ověřeny, což do této doby prováděli notáři a další subjekty k tomu oprávněné. Bylo třeba tento nesoulad odstranit, a tak se přistoupilo k jeho zavedení. Cílem bylo zrychlit průběh „právního obchodu“, aby se nemuselo čekat na legalizaci učiněnou např. notáři.¹⁷⁶

Důvod k zásahu do agendy notářů spočívající v ověřování listin a podpisů lze hledat možná i na straně samotných notářů, kteří buď nestačili, nebo se dokonce našli tací, kteří ani neměli zájem stačit poptávce. Nezbyvalo nic jiného, než pověřit činností týkající se ověřování podpisů i jiné subjekty. Zprvu se jimi, jak z výše napsaného vyplývá, stali advokáti a od 1. července 2008 může tuto činnost vykonávat Hospodářská komora a držitel poštovní licence.¹⁷⁷

*„Postavení a význam „klasické“ legalizace prováděné notářem tedy není zavedením možnosti advokátské quasilegalizace nijak výrazněji ohroženo.“*¹⁷⁸ Pro notáře je legalizace tradiční činností, kterou vykonávají již od nepaměti, a proto mohou legalizovat jakékoliv právní jednání, bez toho aniž by museli zkoumat, zda jej mohou či nemohou provést. Naopak advokáti jsou limitováni kromě výše zmíněného i tím, že mohou nahradit svým prohlášením pouze úřední ověření podpisu, které je vyžadováno zvláštními právními předpisy.¹⁷⁹ Notáři se tak nemusí obávat, že by se dostali na druhou kolej, neboť se vždy najdou lidé, kteří budou potřebovat služby notářů.

Zajímavé je mimo jiné konstatování, *„že pověřování dalších „nestátních“ subjektů obdobnými pravomocemi, které lze obecně považovat ve smyslu § 2 za výkon notářství, aniž by výkon těchto pravomocí byl podřízen stejným principům jako výkon notářství, není správnou cestou. Další přenesení pravomocí státu na jiné osoby znejišťuje či zeslabuje původní smysl tohoto kroku, neboť výsledky činnosti těchto dalších subjektů (advokátů, pracovníků České pošty, s.p., ap.) nejsou nadány veřejnou vírou vyplývající z principů organizace a výkonu notářství. Stát tímto rozšiřováním pravomocí spadajících pod výkon notářství krátkozrace rezignuje na*

¹⁷⁶ Račok, M. *K právní povaze a účinkům prohlášení advokáta o pravosti podpisu*. BULLETIN ADVOKACIE. Číslo 6/2005, s. 13.

¹⁷⁷ Celostátní konference. *Úloha notářství v moderní společnosti*. AD NOTAM. Číslo 6/2008, s. 216.

¹⁷⁸ Sklenář, J. *Některé aspekty „quasilegalizace“ prováděné advokátem podle zákona o advokacii ve srovnání s legalizací prováděnou notářem podle notářského řádu*. AD NOTAM. Číslo 1/2005, s. 18.

¹⁷⁹ Sklenář, J. *Některé aspekty nové právní úpravy oprávnění advokáta nahradit úřední ověření podpisu svým prohlášením o pravosti podpisu*. BULLETIN ADVOKACIE. Číslo 2/2005, s. 61.

*své úkoly či povinnosti v oblasti právní prevence.*¹⁸⁰ Z tohoto tvrzení nakonec vyplývá, že prohlášení o pravosti podpisu učiněné advokátem není nadáno veřejnou vírou.

3.3.3. Obecné odlišnosti při výkonu činností notářů a advokátů

V tomto exkurzu bych ráda poukázala na některé odlišnosti v rámci výkonu činností daných profesí. Jestliže se podíváme na jejich vztah z hlediska odměňování, tak je zřejmé, kdo z nich je více takřkajíc ovlivnitelný. Notář je za svou notářskou činnost odměňován buď pevně stanovenou sazbou, nebo procentem z hodnoty předmětu úkonu udávanou vyhláškou Ministerstva spravedlnosti, což vylučuje sjednávání odměny smluvní, která je právě typická pro advokáty. To znamená, že úkon učiněný kterýmkoliv notářem má vždy stejnou hodnotu. Něco trochu jiného je poskytování právní pomoci notářem, na které se vztahuje advokátní tarif. V tomto případě je notář a advokát na stejné rovině. I možná z tohoto důvodu by měly určité činnosti zůstat výhradně v kompetenci k tomu určené právnické profese.

Odlišnost lze nalézt dále v tom, že advokát je nucen si své místo v právnickém světě vydobýt. Dosah to má i na jeho příjem, o který musí bojovat tím způsobem, že musí být ve svém oboru lepší než všichni ostatní, tzn. hájit co nejlépe zájmy klienta, aby dosáhl na vyšší odměnu a měl tím pádem dobré jméno mezi ostatními. To se projevuje ve značné konkurenci mezi samotnými advokáty. Kdežto u notářů by měla být taková konkurence co nejmenší, pro ně jsou nejdůležitější vlastnosti nestrannost a nezávislost, od nichž se vše následně odvíjí.¹⁸¹ „*Tím, že je notář na rozdíl od advokáta více ochráněn před konkurencí (fixním počtem notářských úřadů je mu lépe zajištěn přísun jednotlivých případů k vyřízení), není materiálně tolik závislý na poptávce a jeho situace mu lépe umožňuje zaujímat nestranný postoj v notářských věcech.*“¹⁸²

Důležité je připomenout, že notář je tu od toho, aby předcházel sporům a byl pro všechny strany osobou nestrannou, která se nepřikloní ani na jednu z nich. Zato advokát je vždy spojen s jednou z těchto stran, má povinnost hájit její zájmy a řídit se pouze jejími pokyny. I z hlediska poučení je to stejné. Notář musí poučovat obě

¹⁸⁰ Bílek, P., Fiala, R., Jindřich, M., Wawerka, K. a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář. 4. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 13.

¹⁸¹ Wawerka, K. *Nestrannost a nezávislost notáře, numerus clausus a územní organizace notářství.* AD NOTAM. Číslo 4/2003, s. 90.

¹⁸² Bílek, P., Fiala, R., Jindřich, M., Wawerka, K. a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář. 4. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 59.

strany stejně a vůbec není rozhodující, která strana požádala o notářský úkon. Naproti tomu advokát poučuje pouze svou stranu o jejích právech a povinnostech.

K tomu lze ještě dodat, že notář na rozdíl od advokáta se nachází pouze v oblasti soukromého práva. Naopak advokát se může pohybovat i v oblasti práva veřejného. Notář „nemá sloužit konkrétnímu žadateli o notářský úkon, ale má sloužit něčemu daleko podstatnějšímu, tj. zájmu obecnému, zájmu na tom, aby v soukromoprávní oblasti nedocházelo ke zbytečným konfliktům, ke zbytečným soudním sporům.“¹⁸³

Jakýmsi „mínusem“ pro notáře může být některými shledána povinnost sepisovat všechny listiny o právních jednáních notářským zápisem, což autor článku nazývá jako legislativní nedopatření. K tomu dodává, že klient by měl mít možnost rozhodnout se, zdali chce či nechce využít formy notářského zápisu, jestliže mu zvláštní zákon nestanovuje nutnost jejího použití. Na jedné straně to však může být pro klienta do budoucna výhodou, že vykonaný úkon bude mít formu veřejné listiny, ale na druhé straně má tato forma dopad finanční, jelikož bývá sepsání notářského zápisu ve srovnání se sepsáním listiny např. advokátem poněkud dražší. Notáři, jak už víme, mají pevně danou sazbu za provedenou službu a často tak nemohou konkurovat advokátům, kteří si mohou smluvní cestou cenu domluvit. Klienti se mnohdy rozhodují podle toho, jak si službu mohou dovolit a není pak divu, že mohou advokáti nad notáři v tomto případě vítězit.¹⁸⁴ Zásadní rozdíl je právě ve veřejné víře, neboť listiny sepsané advokátem nejsou nadány veřejnou vírou, naopak listiny sepsané notářem jsou zárukou, že ji bezpochyby obsahují.

¹⁸³ Wawerka, K. *Nestrannost a nezávislost notáře, numerus clausus a územní organizace notářství*. AD NOTAM. Číslo 4/2003, s. 90.

¹⁸⁴ Ryšánek, Z. *Notářský řád je třeba novelizovat*. AD NOTAM. Číslo 1/1999, s. 7.

4. NOTÁŘ MEZI SOUDNÍM KOMISAŘEM A SOUDCEM – VÝVOJ OD MINULOSTI PO SOUČASNOST

4.1. Obecný vývoj jejich vztahu v průběhu času

Zahraniční pronikání do českých zemí v této oblasti můžeme ve středověku spatřovat u soudů, u kterých byli činní soudní písaři, jejichž povinností bylo zapisovat průběh jednání soudu. Kromě toho prováděli zápisy do zemských či jiných desek. K těmto činnostem se vyžadovala určitá znalost práva. Písaři byli nazýváni i jako notarius terrae, protonotarius, vicenotarius, ale nejednalo se o notáře v pravém slova smyslu, protože vykonávali činnost převážně pro soudy. Sepisování právních listin k soukromým účelům s nimi nebylo spojováno.¹⁸⁵

Vlastní činnost veřejných notářů v zemích České koruny se rozlišovala na dva úseky, jednak na písařskou činnost, a jednak na účast na církevním soudnictví, která se u notářů objevila v jiné formě již v severoitalské vlasti, kde mnohdy působili jako řádní soudci. Veřejní notáři v pozici znalců církevního práva byli dosazováni za zmocněnce (prokurátory) stran ve sporech před církevními soudy. Tato činnost se podobala činnosti dnešních advokátů, ale lišila se právní povahou. Rozdíl byl v tom, že se nevyžadovalo zvláštní ustanovení či úřední povolení, takže tuto činnost nevykonávali vždy jen řádně jmenovaní notáři.¹⁸⁶

K tomu lze ještě dodat následující. „*Tradiční předmět notářské činnosti se během 14. století rozšiřoval. Původně byly notáři zlistiňovány jen právní poměry majetkové, které mohly založit spor. Později, zejména u soudů církevních, bylo požadováno, aby všechny listiny byly vyhotoveny notářem.*“¹⁸⁷ Jednání před notářem probíhalo následovně, notář sepsal protokol a z něho pak vyhotovil notářskou listinu nadanou veřejnou vírou. K tomu všemu stačilo, aby notář listinu podepsal a připojil své znamení. K průběhu jednání se přizývali dva svědci.¹⁸⁸

Se zrušením župního soudnictví, kde u každého tehdejšího soudu působil i příslušný písař, se začalo objevovat nové soudní zřízení. Například soud zemský byl složen z nejvyšších úředníků zemských, k nimž příslušel nejvyšší zemský písař

¹⁸⁵ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 250.

¹⁸⁶ Nuhlíček, J., Hlaváček, I., Marková, M. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce*. Praha: Notářská komora ČR, Scriptorium, 2011, s. 71-74.

¹⁸⁷ Skřejpek, M. a kol. *Právnický stav a právnické profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 126.

¹⁸⁸ Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 251.

(notarius terrae, protonotarius). Nenacházel se s ostatními úředníky na soudě, ale seděl se svými podřízenými úředníky ve zvláštní lavici (cathedra), „kdež sú dsky“, a jehož úkolem bylo číst dsky, kdykoli toho bylo třeba.¹⁸⁹ Písař, kromě jiných činností, vykonával v 15. století i soukromé potřeby měšťanů za úplat, byl také oprávněn je zastupovat jako řečník před tehdejšími městskými soudy.¹⁹⁰ Tehdy nebylo ojedinělé, že jedna osoba vykonávala různé činnosti, i ty, které patřily jiným osobám.

Inspirace se mohla hledat například i v tehdejší Německu, kdy veřejní notáři často spolupracovali se sporným soudnictvím, a to zejména s říšským komorním soudem. Tato spolupráce vznikla kvůli tomu, že soud potřeboval pomocné právní orgány a nejvhodnějším kandidátem byl právě notář. Tento vztah byl zpečetěn v roce 1548 ediktem Karla V., který upravoval povinnost formální imatrikulace notářů u říšského komorního soudu. Značný vliv na vývoj veřejnoprávního notářství mělo partikulární právo.¹⁹¹

Nyní se přesuneme až do 18. století. Vydaný dvorní dekret o zřizování veřejných notářů ze dne 3. ledna 1788 dále upravoval notářství. Ustanovování notářů bylo přenecháno zemským místodržitelstvím namísto apelačního soudu. Postup byl následující, každý notář musel složit přísahu, vybrat si znak a pečeť a nakonec získat diplom od místodržitelství. Kdo tento diplom nedostal, tak byl z výkonu činnosti vyloučen. Změna zřizování notářů nastala dvorským dekretem ze dne 9. června 1821, kdy ustanovování notářů vykonával nově Nejvyšší soud. S touto změnou došlo i ke změně průběhu přísahy, notář musel nejdříve zaplatit taxu a předložit notářský znak, a až potom mohl složit předepsanou přísahu.¹⁹² To lze vnímat jako další střetnutí notářů a soudů, resp. soudců, kdy se provázanost mezi nimi postupně prohlubovala.

Na základě probíhající reorganizace soudnictví v roce 1849 se uvažovalo i o vyčlenění některých činností z kompetence nových soudců. Mělo se jednat o vyloučení činnosti spočívající v sepisování smluv a jiných listin soukromého práva. *„Odborné kruhy byly přesvědčeny, že výkon těchto činností není v souladu s úlohou soudcovství a že pro tento účel musí být zřízen nový právní institut, který zajistí kvalifikovanou pomoc a radu při sepisování smluv a jiných listin lidem práva*

¹⁸⁹ Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov, 1894, s. 36-37.

¹⁹⁰ Skřejpek, M. a kol. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 123.

¹⁹¹ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 24.

¹⁹² Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice*. Praha: Linde, 1997, s. 252.

neznalým.¹⁹³ Tím se řídil tehdejší ministr spravedlnosti Dr. Antonín rytíř Schmerling, který podal roku 1850 císaři návrh, v němž se dožadoval, aby „*co nejrychleji v život uveden byl nezbytný téměř ústav notářství za tím účelem, aby zřízen byl ústav státní, jehož by státní občané použití mohli tak, že by se jim o právních jednáních dostávalo veřejných listin od osob k tomu státem ustanovených a pověřených.*“¹⁹⁴ Záhy na to byla žádost vyslyšena.

Notářský řád z roku 1850 vycházel z francouzského vzoru, který bohužel neodpovídal tomu, co se v dané době potřebovalo. Důvodů pro takový názor bylo hned několik. Jedním z nich se jevilo to, že vrchnostenští úředníci se změnili na úředníky soudní, kteří ztráceli svou dosavadní činnost. S tím se samozřejmě nedokázali smířit, a tak brojili proti notářům.¹⁹⁵ „*Když se k tomu ještě připočetla závist těch, kteří dříve pokoutně listiny psali, neporozumnění soudů pro činnost notářství a i nedůvěra obyvatelstva k novotám, které zpříšňovaly vyřizování jejich záležitostí, vznikl pro notářství takový stav, že se vážně uvažovalo o jeho zrušení.*“¹⁹⁶

Dalším dotvářejícím prostředkem, možná ne kladně přijatým, bylo, že notář mohl notářský úřad vykonávat pouze v okrsku sborového soudu první stolice, pro který byl jmenován. V případě sepsání listiny mimo tento okrsek hrozilo pozbytí povahy veřejné listiny, i kdyby listina splňovala všechny její náležitosti.¹⁹⁷

V období první republiky bylo notářství a jeho organizace spojováno právě s organizací soudnictví. Do výhradní působnosti notářství prozatím zcela nenáleželo veřejné osvědčování, které vedle notářů mohly vykonávat i soudy. „*Tato paralelní příslušnost notářská a soudní jest nesrovnatelnou s pojmem veřejného osvědčování jako úkonu ve službách soukromých. Soudcové vykonávají výsostní právo státu a s tímto pojmovým posláním jest neslučitelnou, aby stavěli se do služeb zájmů soukromých.*“¹⁹⁸ Tento nesoulad se však měl brzo změnit.

Bližší pojednání o následném období se příhodně věnuji v další podkapitole.

Po zrušení státního notářství k 31. prosinci 1992 zůstala většina tehdy státních notářů ve své funkci, jen s tím rozdílem, že se již nepoužíval výraz státní. Při této nastalé změně existovaly i výjimky, které v dosavadní pozici pokračovat nechtěly.

¹⁹³ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 5.

¹⁹⁴ Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov, 1894, s. 53.

¹⁹⁵ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 6.

¹⁹⁶ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 42.

¹⁹⁷ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 11.

¹⁹⁸ Batěk, K. *Notářství v republice*. ČESKÉ PŘÁVO. Číslo 1/1919, s. 3.

Tito bývalí notáři se nejčastěji objevovali u soudů, a to především proto, aby vyplnili díru po nízkém počtu kvalifikovaných soudců v nově zřizovaných dědických odděleních.¹⁹⁹

4.2. Notář mezi soudním komisařem a soudcem – vývoj od jeho vzniku

4.2.1. Období od notářského řádu z roku 1850 do vzniku první republiky

Nová role notářů v tomto směru je poprvé datována od poloviny 19. století, kdy notáři získali oprávnění vystupovat jako soudní komisaři. Přesněji řečeno jim byla pravomoc potvrzena notářským řádem č. 366/1850 ř. z. V jeho sedmnácté hlavě, konkrétně v § 176, bylo popsáno, co měli notáři jako soudní komisaři vykonávat. Jednalo se o věci týkající se pozůstalostí, soudních odhadů ve věcech sporných i mimosporných, dražeb čili prodejů soudních statků movitých ve věcech sporných i mimosporných a i statků nemovitých ve věcech mimosporných. K tomu ještě mohli provádět přehlížení účtů siročenských a rozdělování majetku.

Již na počátku zřízení soudního komisaře se prosazovala myšlenka uvedená v § 178 zmíněného notářského řádu, která zněla následovně. „*Berouli se notářové za komisaře soudní, má míti soud na zřeteli, že se tím, majíc ohled na poměry místní a jiné, má zrychlití věc s umenšením aneb alespoň ne s patrným rozmnožením nákladu stranám.*“²⁰⁰ Mělo tím dojít k celkovému zrychlení vyřizování uvedených záležitostí a měly se zároveň ušetřit finanční prostředky stran, což musela přivítat valná většina lidí. Právní úprava tohoto nového institutu byla na svém počátku a nezbývalo, než se pokoušet o jeho dotváření k obrazu dnešnímu.

„*Soudním komisařstvím dostalo se notářství do područí soudců, kteří v něm věřili pouze nebezpečí pro svůj důchod z diét, a v obecenstvu přispěním odpůrců svých byli notáři považováni namnoze jen za soudní písaře.*“²⁰¹ Notáři se pohybovali ve společnosti, kde téměř z žádné strany, často ani z té vlastní, pro sebe nenacházeli podporu. Dokonce roku 1852 proběhly negativní úvahy adresované ministerstvu o tom, zda by neměl být zrušen institut notářství a navrácena agenda zpět soudům.

¹⁹⁹ Foukal, M. *Notáři bilancují po pěti letech*. AD NOTAM. Číslo 1/1998, s. 1.

²⁰⁰ Schelleová, I., Schelle, K. *Právní úprava notářství: historie a současnost*. Brno: PF MU v Brně, 1995, s. 28.

²⁰¹ Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov, 1894, s. 54.

Tyto úvahy byly naštěstí záhy smety ze stolu, neboť vláda sama prohlašovala, že je nutné notářství pro právní život nadále zachovávat.²⁰²

Podle notářského řádu z roku 1855 se potvrzovalo tvrzení, že „byli notáři ve věci soudní komise vydáni na milost soudcům.“²⁰³ Notář jako soudní komisař byl v notářském řádu č. 94/1855 ř. z. upraven podobně jako v předešlém notářském řádu. Tato právní úprava se již od svého vzniku a během následujících let ukázala jako nenahraditelný prostředek pro zrychlení a odlehčení už tak přetíženého soudnictví. Vzhledem k tomu, že projednávání pozůstalostí a sirotčích věcí byly komplikované a často se řízení neobešlo bez kritiky stran na délku vyřizování věci, byla potřeba soudního komisaře velmi kvitována. Jeho kompetence v nesporném řízení se projevila jako zásadní důvod pro ponechání notářství v právním životě, i když tato doba nebyla pro notářství vůbec nakloněna. Právní úprava pojednávající o notáři jako soudním komisaři byla převzata i do posledního notářského řádu z roku 1871.²⁰⁴

Ještě mezitím v roce 1860 byla na základě nařízení ministra spravedlnosti č. 120/1860 ř. z. způsobena velká rozdílnost mezi městskými a venkovskými notáři. Notářům z měst sídlících u sborových soudů měly být přidělovány všechny úkony spojené se soudním komisařstvím. Naopak notáři z venkova v této záležitosti byli v područí okresních soudů. Později se stíraly rozdíly, neboť přestávalo nařízení platit i pro notáře z měst. Jiným nařízením ministrů spravedlnosti a obchodu č. 90/1859 ř. z. o vyrovnávacím řízení proběhlo přes nevoli soudů rozšíření činnosti soudních komisařů. Jednalo se o případy, kdy protokolovaní obchodníci, živnostníci a továrníci zastavili placení. Rozšíření netrvalo dlouho, roku 1868 byl přijat nový konkursní řád, který tomuto učinil přítrž.²⁰⁵

V předchozí kapitole jsem rozebrala dvě ze tří kategorických činností notářů, které jim přiznával notářský řád z roku 1871. Nyní popíši poslední z nich, jež je v pořadí jako druhá, a která soustřeďovala činnost, při níž si notáři konkurovali se soudy, či jinak notáři navazovali na činnost soudů. Patřilo sem ověřování podpisů, souhlasnost prvopisu a opisu, správnost překladů atd. Jako činnost navazující lze shledat právě funkci soudního komisaře v dědickém řízení, nebo v poručnických

²⁰² Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov, 1894, s. 54.

²⁰³ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 43.

²⁰⁴ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice*. AD NOTAM. 2003, s. 8.

²⁰⁵ Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov, 1894, s. 55.

věcech. Notář se při těchto činnostech choval „jako výpomocný soudní úřad ve věcech nesporných.“²⁰⁶

4.2.2. Období od vzniku první republiky do poúnorového převratu roku 1948

I za první republiky pokračovali notáři v plnění funkce pomocného orgánu soudu. Činnost, kterou notáři jako pomocný orgán zastávali, jim byla placena účastníky a ne státem. V rámci výkonu soudního komisařství příslušel dozor na nižší úrovni krajským či vrchním soudům.²⁰⁷ Bylo však nutné provést určitou reformu.

Důvodem reformy soudního komisařství bylo dřívější zjištění, „že řízení pozůstalostní vedle aktu soudcovského rozhodování obsahuje mnoho složek, náležejících pojmově do oblasti veřejného osvědčování a že jest tedy důsledno, přikázati tyto úkony notářství jako orgánu veřejného osvědčování.“²⁰⁸

Vzniklá zákonná úprava brzdila plnohodnotnému vykonávání této činnosti, neboť úkony vypsané v zákoně mohli notáři provádět pouze, pokud jim je soudce přikázal na základě svého předešlého uvážení. Na tento stav se nazíralo jako na anomálii, která by měla být reformou odstraněna. Bylo řečeno, že „kompetence notářská plynouti musí ze zákona a nikoliv ze soudcovského zmocnění.“²⁰⁹ Důsledkem této změny by bylo i osvobození soudů od agendy, která zcela nesouvisí s jejich postavením. Soudy by se pak mohly plně věnovat agendě, která je pro jejich činnost stěžejní.²¹⁰

Ke dni 1. dubna 1921 byl přijat zákon č. 161, kterým bylo stanoveno, že notáři směli projednávat pozůstalost namísto soudu. Důvodem vzniku tohoto zákona byla velká přetíženost soudů. Bohužel pro notáře neměla tato úprava dlouhého trvání. Po dvou letech působení zákona došlo k jeho zrušení na základě zákona z roku 1923 č. 123. Navrátila se tak tehdejší úprava, což bylo pro notářství rána a zklamání.²¹¹

V roce 1935 zasáhlo celkový stav notářů znepokojivé zjištění uvedené v časopise Česká advokacie. Tím bylo, že notář Hugo Patsch jako soudní komisař ustanovený k projednávání pozůstalosti po zesnulém „vybral safe“ v Živnostenské bance v Praze a „vzav s sebou vybrané cenné papíry a valutu ze životních pojistek,

²⁰⁶ Skřejpek, M. a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 166.

²⁰⁷ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 47.

²⁰⁸ Batěk, K. *Notářství v republice*. ČESKÉ PRÁVO. Číslo 1/1919, s. 3.

²⁰⁹ Batěk, K. *Notářství v republice*. ČESKÉ PRÁVO. Číslo 1/1919, s. 3.

²¹⁰ Batěk, K. *Notářství v republice*. ČESKÉ PRÁVO. Číslo 1/1919, s. 3.

²¹¹ Čulík, J. *Notářstvo v uplynulém desetiletí*. AD NOTAM. Číslo 1/1999, s. 13.

uprchl“. S touto událostí se samozřejmě otrásla i důvěra v notáře. Tohoto šokbrnutí jednotlivce využili advokáti a navrhli, „aby notáři nadále nefungovali v pozůstalostním řízení jako soudní komisaři, poněvadž jejich působením se soudům neulevuje a projednáním pozůstalosti soudem ušetří se stranám náklady“. Dále proběhlo tvrzení, „nebudou-li notáři fungovati jako schovatelé peněz a cenných papírů, vyloučena bude pro budoucnost možnost zpronevěry notářských depozit a v jednání notářů vrátí se důvěra, již ve výkonu své praxe nezbytně potřebují“. Naštěstí pro notáře se těmito návrhy tehdejší zákonodárce neřídil.²¹²

4.2.3. Období od poúnorového převratu roku 1948 do vzniku České republiky

Jak již bylo výše řečeno, zlomem ve vývoji notářství se stal rok 1948, kdy probíhalo postupné zestátnění notářského povolání. Takto vzniklá událost měla za následek, že docházelo k rozporům mezi formální pravomocí a společenským postavením notářství, ve kterém se v té době skutečně nacházelo. Po formální stránce jim byly svěřeny další agendy, které předtím vykonávaly soudy a jiné orgány. To se týkalo např. rozhodování v dědickém řízení, rozhodování tzv. knihovního soudu, vyměřování poplatků z dědictví. Právě dědické záležitosti, které byly donedávna v rukou soudu, který pověřoval notáře jako soudního komisaře, aby vykonával úkony v těchto věcech, se dostaly téměř výlučně do pravomoci státního notářství (výjimkou bylo odvolací řízení). Skutečnost byla ale jiná, notářství velmi strádalo a mohlo za to právě zmíněné zestátnění, jež nebudilo v občanech téměř žádnou důvěru. S postupnou ztrátou ekonomické samostatnosti notářů a omezováním jejich stavovské autonomie se notářství více organizačně podrobovalo soudům. Proto také můžeme vidět, že notářství získávalo častěji činnosti, které prováděly orgány s rozhodovací pravomocí, což rozhodně pro notáře nebyla a není typická činnost. Rozsah rozhodovací pravomoci se zprvu týkal pouze věcí občanskoprávních, později došlo k rozšíření i na věci finančně právní.²¹³ „Na notáře byly delegovány rozhodovací pravomoci náležející jinak orgánům státním. Tím notářská profese ztratila svou nezávislost, která je předpokladem důvěry lidí v nestrannost notářů při jejich notářské činnosti. Byly tím i otřeseny požadavky na vztah důvěry mezi notářem a klientem.“²¹⁴

²¹² Balík, S. *Strípky z historie 4*. AD NOTAM. Číslo 3/2009, s. 115.

²¹³ Hoffmann, J., Wawerka, K. *Notářství včera, dnes a zítra*. PRÁVO A ZÁKONNOST. Číslo 1/1991, ročník XXXIV, s. 26-27. Kouba, V. *Může být notář strážcem zákonnosti?*. AD NOTAM. Číslo 3/2001, s. 50.

²¹⁴ Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 145.

Na základě úplného zestátnění notářství, které proběhlo v roce 1952 prostřednictvím zákona č. 116/1951 Sb., se v obvodech okresních soudů zřídila státní notářství jako státní justiční orgány a notáři i jejich zaměstnanci se přeměnili na státní zaměstnance. Zmíněný zákon byl postaven na rozdělení činnosti takto – na činnost ve vlastním okruhu působnosti státního notářství, což se týkalo zejména sepisování notářských listin, a na činnost z pověření soudu, které zahrnovalo hlavně projednávání dědictví. Vlastní činnost státního notáře spočívající v sepisování notářských listin byla v této době téměř zanedbatelná, neboť v důsledku potlačení soukromoprávních majetkových vztahů a nepatrného právního vědomí bylo vyhledávání potřeby státního notáře velmi nízké. Zájem o toto povolání byl tím pádem také pramalý. Tento stav nemohl trvat věčně, a proto s postupem času muselo dojít ke změně k lepšímu. Pravomoci státního notářství se začaly rozšiřovat o nově svěřené agendy, které státním notářům dávaly více prostoru pro rozhodování. Díky tomu se zvyšoval jeho význam jako mocenského orgánu státu, avšak to bylo na úkor klasické listinné činnosti. S takto nastaveným státním notářstvím došlo ke změně jeho pojetí, kdy se státní notářství začalo považovat za „malý soud“.²¹⁵

V § 21 výše zmíněného zákona byla vyjádřena povaha státního notáře ve vztahu k soudu, která zněla následovně. „*Okresní soud může pověřit notáře, aby ve věcech, které nejsou svěřeny senátu, prováděl určité úkony nebo aby o takových věcech konal řízení a učinil v nich všechny rozhodnutí.*“²¹⁶

O pár let později se zákonem č. 52/1954 Sb., s účinností od 1. ledna 1955, přišla výraznější změna pro státní notářství, která spočívala především ve zrušení jeho činnosti z pověření soudu. Proběhlo to tím způsobem, že z rozhodovací agendy nesporného řízení byly některé tyto agendy přesunuty výhradně do kompetence státního notářství. Změna se nejvíce dotýkala agendy dědické. Zmizela tak dvoukolejnost mezi státním notářstvím a soudy. V tomto zákoně byl nově koncipován dvojí druh činnosti, jednak notářská činnost rozhodovací, která byla více preferována, a jednak činnost ostatní. Dozor nad státním notářstvím byl v rukou krajského soudu.²¹⁷ Výše zmíněné potvrzoval dokonce § 15 odst. 1 tohoto zákona, který stanovoval, že „*všude tam, kde se právní předpisy v souvislosti s projednáním*

²¹⁵ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 13-14.

²¹⁶ Schelleová, I., Schelle, K. *Právní úprava notářství: historie a současnost*. Brno: PF MU v Brně, 1995, s. 116.

²¹⁷ Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice. AD NOTAM. 2003, s. 14.

dědictví (pozůstalosti) zmiňují o soudu, rozumí se tím na příště notářství, pokud z povahy věci neplyne něco jiného.“²¹⁸

Přibrání nové agendy pro státní notářství přišlo se zákonem č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím. Do jeho pravomoci spadalo následující: rozhodování v řízení o dědictví, řízení o registraci smluv, řízení o umořování listin, řízení o úschovách a řízení o výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí. Zásadní změny doznalo dědické řízení, kdy jeho celá právní úprava byla vyňata z občanského soudního řádu a přesunuta do zákona o státním notářství. Tento krok celkově posílil významnost tehdejšího státního notářství. Státním notářům díky tomu příslušelo vydávat jednotlivá dědická rozhodnutí, potvrzující nabytí dědictví a schvalující dohody o vypořádání dědictví. Kromě toho jim bylo dle občanského zákoníku a notářského řádu přiznáno rozhodování o vypořádání dědictví mezi dědici. V tomto případě se postavení státního notářství shodovalo s postavením soudu, když soud rozhodoval o vypořádání podílového spoluvlastnictví. Shodné postavení zaujímal státní notářství i při rozhodování ve sporném řízení přiznané § 18 notářského řádu, jestliže nedošlo ve stanovené lhůtě k podání soudní žaloby o skutečnostech sporných mezi účastníky řízení.²¹⁹

Lze tak říci, že v roce 1964 se naplno přeměnila nezávislá a nestranná instituce, která dříve sloužila veřejnosti, v jakýsi orgán sloužící totalitní státní moci. Tato podoba státního notářství měla vést k omezování toho, co notářství dělá notářstvím, a to poskytování právních porad, sepisování veřejných listin o právních jednáních a také osvědčování právně významných skutečností. „*Z notářství se stal jakýsi hybrid s neslučitelnými pravomocemi. Měl ústavně nezakotvené postavení soudu, poskytoval právní služby, aniž by byl nějak zainteresován na jejich kvalitě a rychlosti a ač byl považován za justiční orgán, vybíral pro stát daně. I když bylo státní notářství vytvořeno jako mocenský orgán, přesto nikdy nezískalo důvěru státní moci. Vzhledem ke své vazbě na historické notářství, personálnímu obsazení a přetrvávající, byť opomíjené, klasické činnosti, se státní notářství jevílo stále potencionálně nebezpečnou institucí.*“²²⁰

Shrnou-li to, tak s postupující dobou docházelo k rozšiřování notářských pravomocí v oblasti nesporného řízení. Nejvíce se toto projevilo právě v právních

²¹⁸ Schelleová, I., Schelle, K. *Právní úprava notářství: historie a současnost*. Brno: PF MU v Brně, 1995, s. 131.

²¹⁹ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice*. AD NOTAM. 2003, s. 14.

²²⁰ *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice*. AD NOTAM. 2003, s. 14.

úpravách státního notářství v socialistických státech, kam jsme také patřili. Notářství se v těchto státech svou povahou přibližovalo základnímu orgánu občanskoprávního nesporného řízení. Notář se při výkonu této činnosti charakterizoval znaky nesporného soudce. „*Po stránce teoretické by asi bylo správné, aby v případech, kdy v nesporném řízení dochází ke sporu, tj. k střetu zájmů, aby pravomoc byla ponechána výhradně soudu, naproti tomu pak v případech, při nichž nedochází ke střetu zájmů subjektů, může být pravomoc přenesena na jiný orgán, např. na notářství.*“²²¹ Z toho všeho samozřejmě vyplývá jediné, že tyto způsoby provádění činností se naprosto neslučovaly s klasickou podobou notářství. Jak víme, i naše notářství bylo na dlouhou dobu postiženo touto právní úpravou.

Roku 1990 existovaly dvě možné teorie následného vývoje právní úpravy rozhodovací agendy notářů, která zahrnovala agendu dědickou a registrační. První koncepce vycházela z doby již minulé. Dědické řízení by probíhalo tak, že by příslušelo soudu, který by poté pověřil notáře jako soudního komisaře k provedení dědických záležitostí. Notář by měl na starost přípravu návrhu konečného rozhodnutí, jež by vydal soud. Důsledkem této varianty by bylo přetěžování soudnictví, řešení se ale vidělo v zahájení řízení notářem a přistoupení soudu až v závěru řízení. Tento postup měl platit i pro registrační agendu, což bylo na první pohled neobvyklé. Druhá teorie spočívala v tom, že by obě agendy vyřizovali přímo notáři. V dané době tyto agendy notáři sami vykonávali, ale spadaly právě do rozhodovací činnosti, to se mělo změnit, měly být převedeny do jejich osvědčovací činnosti. Výhoda této koncepce se nacházela v ponechání obou agend notářům, ale nevýhoda se spatřovala v nedostatku pravomoci notáře k ukončení případu.²²² Proto se nakonec přistoupilo k prvnímu pojetí, které nejvíce vyhovovalo.

Nová éra notářství začala, jak už zde zaznělo, v roce 1993, kdy tomu o rok dříve předcházelo přijetí příslušných zákonů, které tuto oblast upravovaly. Jednou z nich byla i novela občanského soudního řádu uvedená pod č. 263/1992 Sb., díky níž se vrátil soudní komisariát zpátky do občanského soudního řádu. Obsahoval celkovou úpravu dědického řízení.²²³ Během posledních let proběhly v této oblasti některé dílčí změny, především zákonem č. 7/2009 Sb., kterými se budu věnovat dále.

²²¹ Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976, s. 68.

²²² Hoffmann, J., Wawerka, K. *Notářství včera, dnes a zítra*. PRÁVO A ZÁKONNOST. Číslo 1/1991, ročník XXXIV, s. 28.

²²³ *Notáři v České republice 2010*. Notářská komora České republiky, 2009, s. 6.

4.3. Notář mezi soudním komisařem a soudcem - současnost

Pokud chceme zjistit, jak je pojmán notář jako soudní komisař v současné době, tak se musíme podívat do § 38 občanského soudního řádu. Jedná se o notáře, kterého pověřuje soud, aby jako soudní komisař provedl úkony v dědickém řízení, a to za jistou odměnu. V jeho druhém odstavci jsou uvedeny výjimky, v jakých případech se pověření soudnímu komisaři neudělí, takové úkony jsou pak výlučně v pravomoci soudu. Je potřeba zdůraznit, že úkony notáře, které provedl jako soudní komisař, se považují za úkony soudu, což dokládá § 38 odst. 3 OSŘ. „*Slovo „považují“ při použití jazykového výkladu v souvislosti s „pověřením“ svědčí spíše pro výklad, že úkony notáře soudního komisaře nejsou úkony soudu (notář podle mne není „soudním funkcionářem“, jak uvádí K. Hrdina), ale přímo tohoto soudního komisaře. Až potud by se mi výklad jevil jako celkem jasný, problém je však v tom, že bychom při tomto výkladu v zákoně marně hledali ustanovení, podle jakých pravidel by měl soudní komisař v řízení postupovat. Logicky by muselo být stanoveno, že soudní komisař v řízení postupuje podle ustanovení občanského soudního řádu. Nic by pak nebránilo tomu, aby soudní komisař vydával usnesení svým jménem, jen s odkazem na soudní pověření.*“²²⁴ Tento názor zastává autor článku Zdeněk Ryšánek, který argumentuje i exekučním řádem, kde se nachází téměř identická formulace jako v § 38 odst. 3 OSŘ. V případě exekutora je zažito, že rozhoduje svým jménem.²²⁵

Kromě toho, že je notář jako soudní komisař povinen řídit se občanským soudním řádem, je také v tomto případě vázán jednacím řádem pro okresní a krajské soudy²²⁶ a vnitřním a kancelářským řádem pro okresní, krajské a vrchní soudy.²²⁷

Se souhrnnou novelou několika předpisů dotýkající se i notářství, jejíž účinnost je datována k 1. červenci 2009, přišlo posílení pravomoci notáře jako soudního komisaře v dědickém řízení, které se promítlo do § 38 odst. 2 OSŘ. Před novelou byl sice notář v postavení soudního komisaře, ale nemohl vydávat jakákoli soudní rozhodnutí. Sám měl povoleno v dědickém řízení vydávat jedině usnesení, kterým se upravuje vedení řízení, avšak tato úprava způsobovala v praxi nemalé

²²⁴ Ryšánek, Z. *Řízení o dědictví po 1. 7. 2009*. AD NOTAM. Číslo 6/2009, s. 212.

²²⁵ Ryšánek, Z. *Řízení o dědictví po 1. 7. 2009*. AD NOTAM. Číslo 6/2009, s. 212.

²²⁶ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů (jednacím řád).

²²⁷ Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, uveřejněná pod č. 1/2002 Sbírky instrukcí a sdělení, ve znění pozdějších předpisů (kancelářský řád).

problémy. Docházelo často k zaměňování s § 202 odst. 1 písm. a) OSŘ, kde je uvedeno, že proti usnesení, jímž se upravuje vedení řízení, není přípustné odvolání. „S ohledem na smysl dědického řízení je zřejmé, že okruh rozhodnutí podle § 38 OSŘ by měl být širší než podle § 202 odst. 1 písm. a). Soudu by proto měly být svěřeny pouze základní úkoly nezbytné pro to, aby byl zachován přehled o zahajování dědických řízení, tedy zejména přidělování věcí soudním komisařům a vyřizování věcí týkajících se ciziny.“²²⁸ Proto došlo od zmíněné novely k výraznému rozšíření notářovy pravomoci. Notář jako soudní komisař tak může vydávat téměř veškerá rozhodnutí týkající se dědického řízení, ať se jedná o meritorní či procesní rozhodnutí, a to jménem soudu. Výjimky z této pravomoci jsou taxativně vymezeny v občanském soudním řádu. „Pověření notářů jako soudních komisařů rozhodovací pravomocí v soudním řízení je bezprecedentním projevem důvěry státu vůči notářství v rámci institucionálního systému právního řádu a zároveň i oceněním činnosti notářské samosprávy.“²²⁹

Tato úprava má značný význam i pro účastníky dědického řízení, neboť to pro ně od tohoto okamžiku představuje výrazné ušetření času. Průběh řízení nemusí být již tak zdlouhavý. V případě, že dojde mezi dědici k dohodě o dědictví a také ke shromáždění podkladů týkající se dědictví, může proběhnout jeho projednání, kdy při něm může notář rovnou učinit vyhlášení usnesení ve věci samé. Dědické řízení může být hned ukončeno pravomocným usnesením, pokud účastníci nebudou trvat na odvolání proti vyhlášenému usnesení.²³⁰

Co se týče povinnosti součinnosti notáře vůči soudu uvedenou v § 175zd odst. 1 OSŘ, tak ta zůstává, jen proběhlo její malé pozměnění. Notář připravuje všechny podklady potřebné pro vydání usnesení a potvrzení soudu podle § 38 odst. 2 OSŘ a k tomu musí předložit návrh znění takového rozhodnutí. Jedná se o další prostředek k odlehčení agendy soudu, kde muselo přese všechno zůstat nadále rozhodování soudem. Pokud jde o pokyny soudu, tak ty jsou pro notáře závazné.

Prostřednictvím dalšího ustanovení § 175e odst. 2 OSŘ došlo k potvrzení posílení pozice notáře jako soudního komisaře. Uvádí se zde, že „zajištění dědictví se provede zejména jeho uložením u soudního komisaře nebo u soudu nebo, nelze-li

²²⁸ Korbel, F., Prudíková, D., Letková, R. *Změny ve výkonu notářství po 1. červenci 2009*. AD NOTAM. Číslo 4/2009, s. 123.

²²⁹ Bílek, P., Fiala, R., Jindřich, M., Wawerka, K. a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 14.

²³⁰ *Notáři v České republice 2010*. Notářská komora České republiky, 2009, s. 18.

*uložení takto zajistit, uložením u schovatele, ...*²³¹ Ukazuje to, že notář jako soudní komisař získává silnější postavení, neboť je v ustanovení uveden na prvním místě. V předešlé úpravě bylo upřednostňováno zajištění dědictví uložením u soudu nebo u schovatele.

Zjednodušeně řečeno, průběh dědického řízení je následující. Nejprve okresní soud místně příslušný dle posledního bydliště zůstavitele na základě oznámení matricy o úmrtí osoby zahájí i bez návrhu řízení o dědictví a zároveň pověří podle rozvrhu práce notáře jako soudního komisaře. Tento rozvrh práce je aplikován proto, aby byla zajištěna nestrannost řízení. Po předání spisu má pověřený notář na starost provedení celého řízení se závěrečným rozhodnutím ve věci samé, a to dvojnásobným způsobem, buď při jednání ústně vyhlásí usnesení o dědictví za přítomnosti účastníků, nebo jej provede písemně s tím, že stejnopisy rozhodnutí se doručí jednotlivým účastníkům. Následně po nabytí právní moci usnesení a po skončení všech povinných opatření se spis o dědickém řízení uloží do archivu soudu.²³²

V textu usnesení učiněném notářem by mělo být obsáhnuto toto, v záhlaví by měl být uveden jak okresní soud, tak pověřený soudní komisař. V poučení o možnosti podat proti usnesení odvolání je nutné, aby jako místo k podání odvolání byla uvedena adresa sídla dědického soudu i adresa notářské kanceláře soudního komisaře. Uvádějí se oba proto, že je možné odvolání podat také u samotného soudního komisaře, což dokládá § 90 jednacího řádu. S tím souvisí doručování, které soudní komisař také obstarává, postupuje podle občanského soudního řádu.²³³

Provázanost mezi notářem jako soudním komisařem a soudem lze spatřovat i z hlediska povinnosti zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech souvisejících s dědickým řízením. V případě výkonu činnosti soudního komisaře může notáře zprostit této povinnosti pouze předseda příslušného soudu, což se částečně vymyká z obecného pravidla, kdy notáře povinnosti zprošťuje žadatel, klient nebo jiný účastník.²³⁴

V pravomoci soudu se nachází možnost odejmutí věci pověřenému notáři, pokud přes předchozí upozornění způsobí zbytečné průtahy v soudním řízení. Sám

²³¹ § 175e odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“).

²³² Korbela, F., Prudíková, D., Letková, R. *Změny ve výkonu notářství po 1. červenci 2009*. AD NOTAM. Číslo 4/2009, s. 122-124. Bartoš, J. *Srovnání některých aspektů činnosti notářů a soudních exekutorů*. AD NOTAM. Číslo 6/2009, s. 199.

²³³ Matějková, A. *Řízení o dědictví a činnost notáře po novele*. Právní rádce [online]. Poslední aktualizace: 23. 9. 2009. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-38392620-řízení-o-dědictví-a-činnost-notare-po-novele>.

²³⁴ Sáblíková, V. *Povinnost mlčenlivosti notáře*. AD NOTAM. Číslo 5/1997, s. 110.

soud má poté právo pověřit jiného notáře dle rozvrhu práce úkony souvisejícími s dědickým řízením.²³⁵ „Činnosti notáře jako soudního komisaře v řízení o dědictví rovněž nepodléhá dohledu ministerstva spravedlnosti, protože zde jsou jeho úkony považovány za úkony soudu.“²³⁶

Povahu a úlohu notáře jako soudního komisaře lidé často chápou různě. Určitá skupina notářů si myslí o úloze soudního komisaře, že by soudní komisař měl být jakýmsi autonomním článkem v občanském soudním řízení, jinak řečeno „soudem“. Jiní notáři jsou zase přesvědčeni, že soudní komisař je pouze soudním funkcionářem, podobajícím se např. samosoudcům, či vyšším soudním úředníkům. „S dobrým svědomím se lze přiklonit k tomu, že druhá varianta, tedy že soudní komisař je pouze soudním funkcionářem, je správná.“²³⁷ Jako důvod pro toto tvrzení vidí Kamil Hrdina v neexistenci zvláštního zákona pro notáře, který by umožňoval vyčlenit je jako speciální orgán v dědickém řízení, toto řízení není speciálním řízením vyjmutým z občanského soudního řádu. Z toho vychází, že úprava v občanském soudním řádu je pro notáře jako soudního komisaře totožná jako pro další soudní řízení.²³⁸ Opačný názor zastává Zdeněk Ryšánek, který by „odpověděl tak, že soudní komisař je autonomním článkem v soudním řízení, který jen formálně vystupuje jménem soudu. Se soudem, který ho pověřil, toho prakticky nemá příliš společného a je spíše samostatným „malým soudem“.“²³⁹ Z toho lze usuzovat, že opravdu každý má na věc jiný názor a nelze se striktně řídit jednou ze zmíněných variant.

Podle mého názoru varianta „malého soudu“ není zcela nešťastnější, neboť označením soud se může pyšnit pouze ten, který je právní úpravou takto označen. Není tedy dobré mást nezasvěcené lidi v této problematice, aby si zmíněné označení nevykládali špatně. Notář jako soudní komisař je osobou sama o sobě a není potřeba ji ohraničovat první nebo druhou variantou.

²³⁵ § 175zb odst. 1 OSŘ.

²³⁶ Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 149.

²³⁷ Hrdina, K. *Co se (ne)změnilo aneb několik poznámek k nové úpravě dědického řízení*. AD NOTAM. Číslo 5/2009, s. 173.

²³⁸ Hrdina, K. *Co se (ne)změnilo aneb několik poznámek k nové úpravě dědického řízení*. AD NOTAM. Číslo 5/2009, s. 173.

²³⁹ Ryšánek, Z. *Řízení o dědictví po 1. 7. 2009*. AD NOTAM. Číslo 6/2009, s. 212.

5. EXEKUTOR – NOVÁ KONKURENCE NOTÁŘE

Nejožehavější konkurenční boj mezi notářem a exekutorem se spatřoval v jejich možnostech sepsovat doložky se svolením k vykonatelnosti. V tomto směru doznala úprava exekučního řádu zásadní změny, která spočívala ve zrušení exekutorských zápisů se svolením k vykonatelnosti k 31. prosinci 2012. Tudíž je tato konkurence v současnosti minulostí a následující text bude spíše rekapitulací jejich dřívějšího vztahu.

5.1. Notář a jeho notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, s krátkým ohlédnutím do minulosti

Pokud to vezmeme nejprve obecně, tak notář smí provádět notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti jako podklad pro exekuci. Tato možnost je brána jako nejefektivnější způsob pro věřitele, aby mu byly vráceny jím půjčené peněžité prostředky. Dlužník se v něm zavazuje, že ve stanovené lhůtě řádně splní své závazky vůči věřiteli. V tomto notářském zápisu dochází k souhlasu dlužníka s jeho přímou vykonatelností, tedy s následnou exekucí v případě, že nesplní, co splnit měl. Notářský zápis nahrazuje rozsudek soudu, jímž je právě usnadňováno domáhání se svých práv. Může tak být rovnou navržena exekuce na majetek dlužníka, tím pádem se lze vyhnout dlouhému čekání na vydání rozsudku na plnění.²⁴⁰ Vypadává tím z procesu nalézací řízení, což samozřejmě značně zrychluje průběh řízení.

Nahlédneme-li do minulosti, tak byla notářům dána pravomoc sepsovat notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti poprvé prostřednictvím notářského řádu z roku 1871. S rokem 1950 došlo na určitou dobu ke zrušení této pravomoci, protože jej socialismus vnímal jako nepohodlný institut, který zde neměl co dělat. Návratu se úprava dočkala až v roce 1991 na základě novely občanského soudního řádu, zákonem č. 519/1991 Sb. Konkrétně se jednalo o doplnění úpravy nacházející se v § 274 písm. e) OSŘ.²⁴¹ Avšak tento návrat se nepromítl hned do zákona o

²⁴⁰ *Notáři v České republice 2010*. Notářská komora České republiky, 2009, s. 14.

²⁴¹ § 274 písm. e) OSŘ, po novele provedenou zákonem č. 519/1991 Sb., zněl následovně: „Ustanovení § 251 až 271 se použije i na výkon ...e) notářských zápisů, které obsahují občanskoprávní závazek a v nichž jsou vyznačeny osoba oprávněná a povinná, právní důvod, předmět a doba plnění, jestliže osoba povinná k vykonatelnosti v notářském zápise svolila;...“ Na základě zákona č. 238/1995 Sb. došlo k novelizaci tohoto ustanovení, bylo vypuštěno slovo *občanskoprávní*, od 1. 1. 1996 se užíval pouze výraz *závazek*.

státním notářství, který v tu dobu ještě platil, a ani v následném notářském řádu bychom o něm, do přijetí zákona č. 30/2000 Sb., hledali zmínku prozatím marně.²⁴²

Vzhledem k takto prvotně učiněné, neúplné úpravě se mohlo dovozovat, a i se tak opravdu vykládalo, že vykonatelnosti požívá každý notářský zápis o hmotněprávním úkonu, který zároveň splňuje náležitosti uvedené v tehdejší znění § 274 písm. e) OSŘ. Týkalo se to často i jednostranných právních úkonů dlužníka (uznání dluhu či závazku). Na základě usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. dubna 1999, sp. zn. 21 Cdo 2020/98, došlo k upřesnění formálních náležitostí notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti. Musel od tohoto okamžiku splňovat náležitosti určené pro sepisování notářských zápisů o právních úkonech, jednalo se především o § 62 a násl. notářského řádu. Zároveň byl vyvrácen dosavadní zažitý výklad, že může být vykonatelný každý notářský zápis o hmotněprávním úkonu. *„Na základě tohoto usnesení, ve kterém byla výkladem zákonného ustanovení nepochopitelně vyvozena dohoda, jako následný právní úkon předpokládající předchozí hmotněprávní úkon (např. kupní smlouvu nebo smlouvu o půjčce), se nutně zcela změnila praxe a začaly být takové dohody sepisovány jako samostatné právní úkony, odlišné od hmotněprávních titulů.*“²⁴³

Obsah usnesení se stal jakousi inspirací i pro změnu právní úpravy, která proběhla novelou občanského soudního řádu zákonem č. 30/2000 Sb. a která také novelizovala notářský řád a dosadila opět tento notářský zápis zpátky do notářského řádu. Podle všeho nebyl nově zavedený postup pro získání výše zmíněného titulu tím nejméně výhodným, neboť se následnou dohodou vše zbytečně protahovalo. Ani z pohledu ekonomického to nemělo výhody. Kromě toho pak často hrozilo, že například po uzavření kupní smlouvy nebyl kupující jako případný dlužník ochoten uzavírat další dohodu. Procesní úprava exekučního řízení tak považovala za exekuční titul pouze speciální notářský zápis, konkrétně jím byl notářský zápis o dohodě o splnění závazku se svolením k vykonatelnosti podle tehdejšího § 71a a násl. notářského řádu.²⁴⁴ V občanském soudním řádu pod ustanovením § 274 písm. e)²⁴⁵ zůstalo pouze potvrzení institutu notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti.

²⁴² Marešová, M., Bláha, R. *Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti*. AD NOTAM. Číslo 3/2006, s. 79.

²⁴³ Jindřich, M. *Notářský zápis o hmotněprávním úkonu jako exekuční titul - úvaha de lege ferenda*. AD NOTAM. Číslo 5/2007, s. 134.

²⁴⁴ Jindřich, M. *Notářský zápis o hmotněprávním úkonu jako exekuční titul - úvaha de lege ferenda*. AD NOTAM. Číslo 5/2007, s. 133-134. Bílek, P., Fiala, R., Jindřich, M., Wawerka, K. a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 266.

²⁴⁵ Do 1. ledna 2003 byl tento institut na krátkou dobu uveden pod § 274 písm. d).

5.2. Přistoupení exekutora s jeho exekutorským zápisem se svolením k vykonatelnosti

Rok 2001 přinesl, jak už víme, i novou profesi soudního exekutora, kterému bylo svěřeno do kompetence právě sepisování zmíněných dohod ve formě exekutorských zápisů. Notářům v tomto okamžiku přibyla konkurence, se kterou se museli nějakým způsobem vypořádat. „*V této souvislosti si nelze neodpustit poznámku, že kdyby bezprostředně před přijetím exekučního řádu ke změně právní úpravy nedošlo, pravomoc sepisování exekutorských zápisů by pro soudní exekutory nebyla a ani nemohla být zavedena.*“²⁴⁶

Exekutoři tuto pravomoc vykonávali v rámci své další činnosti. Ti měli možnost sepsat na žádost jednak exekutorský zápis o dohodě, kterou se účastník zavázal splnit pohledávku nebo jiný nárok druhého účastníka vyplývající ze závazkového právního vztahu, v níž svolil, aby podle tohoto zápisu byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí nebo exekuce, jestliže svou povinnost řádně a včas nesplnil, a jednak exekutorský zápis o osvědčení skutkového děje a stavu věci podle § 77 exekučního řádu.²⁴⁷

5.3. Konkurence mezi notářským a exekutorským zápisem se svolením k vykonatelnosti

Vrátím-li se zpátky k výše zmíněnému notářskému zápisu, tak bývávalo několik let velmi problematické právě pochopení notářského zápisu jako exekučního titulu. Bylo by mnohem efektivnější, aby za exekuční titul byl považován přímo notářský zápis o hmotněprávním úkonu, týkalo by se to i jednostranných právních úkonů. Tím by docházelo k jistému snížení soudních sporů, ke zrychlení průběhu procesu vymáhání peněžitých pohledávek a následnému ulehčování práce soudů. Většinou k sepsání notářského zápisu o dohodě o splnění již existujícího závazku se svolením k vykonatelnosti ani nedošlo, neboť dlužník neměl zájem tuto dohodu uzavřít. Byl by sám proti sobě. Pokud by byl samotný notářský zápis o hmotněprávním úkonu vykonatelný, pravděpodobně by již nedocházelo k tolika

²⁴⁶ Jindřich, M. *Úvaha o smluvních exekučních titulech*. AD NOTAM. Číslo 4/2010, s. 17-18.

²⁴⁷ § 78 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění do 31. 12. 2012.

sporům, řešení by obsahoval právě notářský zápis.²⁴⁸ Tyto návrhy byly Ministerstvem spravedlnosti následně také vyslyšeny.

Účinnosti tato změna nabyla 1. července 2009 prostřednictvím zákona č. 7/2009 Sb., nazývajícím se jako souhrnná novela. Podle novely se dalo v § 71a odst. 1 a 2 notářského řádu dočíst, že za exekuční titul je považován každý právní úkon, i jednostranný právní úkon, jež má formu notářského zápisu, a v němž je uvedena peněžitá pohledávka a obsahuje zároveň svolení dlužníka. Avšak dohoda o splnění pohledávky nebo jiného nároku ve formě notářského zápisu stále existuje, tato možnost je uvedena v § 71b notářského řádu. K němu se připojoval exekuční řád se svou úpravou této dohody ve formě exekutorského zápisu v § 78 písm. a) a § 79.

V tomto případě se notář a exekutor od sebe odlišovali, neboť exekutorům zůstávaly stejné možnosti pro sepisování exekutorského zápisu jako před zmíněnou novelou. Možnost sepsání zápisu s doložkou vykonatelnosti pro jednostranné právní úkony, jako je uznání dluhu či uznání závazku, se exekutorů nijak nedotkla. Pokud by exekutor přeci jen takový právní úkon sepsal, tak by jej nešlo označit jako exekutorský zápis, a tím pádem ani jako veřejnou listinu. Naopak by se jednalo o soukromou listinu, která by sice splňovala příslušné náležitosti právního úkonu a platila by, ale už jen tím, že by takové sepsání soudní exekutor učinil, by porušil několik zákonů. Těmi by byly např. exekuční řád, zákon o advokacii a jeho ustanovení o pravomoci poskytovat právní pomoc. Dosah by to mělo i na ustanovení zákona o nedovoleném podnikání.²⁴⁹

Při jejich konkurenční činnosti docházelo k rozdílnému přístupu k sepisování vykonatelných dohod. Pro notáře je stále předepsáno dodržovat nezávislost a nestrannost, a pokud by se snad stalo, že úkon není v souladu se zákonem či obecně závaznými právními předpisy, tak jej musí bez výjimky odmítnout. Zato pro exekutora, když ještě mohl tyto zápisy vykonávat, taková pravidla v podstatě neexistovala. Bylo to svým způsobem zvláštní, neboť na jedné straně při sepisování notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti panovala striktní pravidla, a na druhé straně při sepisování exekutorských zápisů působila výrazně větší benevolence při jejich pořizování, což byl tak trochu paradox, protože měly nakonec oba zápisy stejné právní důsledky. Podle mého názoru, možná mylného, by měla být pro jeden a tentýž zápis stejná či obdobná pravidla, ať je vykonává ten či onen. Bylo však také pravdou, že u exekutora se s nestranností v tomto případě ani počítat podle všeho

²⁴⁸ Celostátní konference. *Úloha notářství v moderní společnosti*. AD NOTAM. Číslo 6/2008, s. 213.

²⁴⁹ Jindřich, M. *Úvaha o smluvních exekučních titulech*. AD NOTAM. Číslo 4/2010, s. 17-19.

nemělo. „Notář po sepsání exekučního titulu z dalšího „procesu“ vypadává, nemá žádné další pravomoci, díky nimž by se mohl na jeho případné realizaci nějakým způsobem účastnit. Naopak u soudního exekutora se předpokládá, že bude dále ve stejné věci činný. Soudní exekutor tak má objektivní, a nutno dodat legitimní, ekonomický zájem na provedení exekuce, zájem na tom, aby na základě jím sepsaného exekučního titulu byla exekuce provedena.“²⁵⁰ Zde lze postřehnout, jak exekutorům záleželo na této činnosti, která se bohužel pro ně v současnosti stala minulostí. Dávala jim příležitost, aby mohli případně pokračovat po sepsání exekučního titulu ve své hlavní činnosti a tím si tak zajistit stálý přísun práce.

Další možnou zvláštností oproti notářům bylo, že exekutor neměl povinnost sepsat exekutorský zápis v případě, že se na něj někdo obrátil, měl možnost výběru. Za normálních okolností by to přeci měla být jeho povinnost, jestliže mu stát tuto pravomoc svěřil, avšak je také pravdou, že nešlo o jeho hlavní činnost, takže se mohla zdát tato situace jako nedořešená. Také bylo důležité vysvětlit, zda mohl nebo nemohl soudní exekutor takové sepsání odmítnout pro rozpor s obecně závaznými právními předpisy, když tuto povinnost v zákoně výslovně nenajdeme. Autor článku podle svého mínění uvedl, „že, i když exekuční řád tuto povinnost na rozdíl od notářského řádu soudnímu exekutorovi neukládá, není jí zproštěn a za „správnost“ exekutorského zápisu, za jeho vykonatelnost v konečné fázi odpovídá.“²⁵¹

Z toho vyplývá, že nebylo žádnou jistotou, zda se exekutorské zápisy se svolením k vykonatelnosti mohly pyšnit tím, že obsahovaly veřejnou víru, když se okolnosti jejich sepisování tak lišily od těch notářských, i přesto bylo výslovně řečeno, že je exekutorský zápis veřejnou listinou. Jak tedy šlo považovat exekutorské zápisy za veřejné listiny, jestliže takto vybočovaly? „Když už nic jiného, je těžko pochopitelné, že za těchto okolností se těší exekutorský zápis stejnému postavení jako notářský zápis, ač byl pořizen méně kvalifikovaným postupem, nikoliv snad z hlediska odbornosti, ale z hlediska zajištění inkorporace veřejné víry do takové listiny.“²⁵² Řešením mohlo být například srovnání pravidel při jejich pořizování, ale tato možnost by nebyla zcela jednoduchá, musela by se pozměnit i samotná koncepce profese soudního exekutora.²⁵³ Dnes se již takové záležitosti nemusí řešit, neboť monopol v této věci se navrátil do rukou notářů.

²⁵⁰ Jindřich, M. *Úvaha o smluvních exekučních titulech*. AD NOTAM. Číslo 4/2010, s. 21.

²⁵¹ Jindřich, M. *Úvaha o smluvních exekučních titulech*. AD NOTAM. Číslo 4/2010, s. 21.

²⁵² Jindřich, M. *Veřejné listiny - stěžejní úloha notářství*. AD NOTAM. Číslo 1/2010, s. 7.

²⁵³ Jindřich, M. *Úvaha o smluvních exekučních titulech*. AD NOTAM. Číslo 4/2010, s. 20-21.

Z toho všeho lze usoudit, že „výkon prevence a represe jednou soukromou osobou je protismyslné a navzájem se vylučuje. Kdo má hmotný zájem na represí nemůže mít zájem na prevenci.“²⁵⁴

Jak už jsem na začátku této kapitoly avizovala a několikrát během textu zopakovala, tak k 1. lednu 2013 došlo ke zrušení ustanovení týkající se sepisování exekutorských zápisů se svolením k vykonatelnosti, a to na základě novely provedené zákonem č. 396/2012 Sb. Exekutorům tak ubyla jedna z důležitých kompetencí, kterou nyní opět vykonávají pouze notáři. Všechny exekutorské zápisy se svolením k vykonatelnosti, které byly sepsány do 31. prosince 2012, mají díky přechodným ustanovením nadále charakter exekučního titulu. Exekutorům zůstala pouze kompetence sepisovat exekutorský zápis osvědčující děje a stavy věci.²⁵⁵ Již tak neexistuje možnost volby mezi notářským a exekutorským zápisem se svolením k vykonatelnosti.

5.4. Ohlédnutí za možnostmi rozšíření agendy exekutorů

Během doby se objevily snahy rozšířit soudním exekutorům jejich agendu. Mělo se jednat o to, aby mohli soudní exekutoři v budoucnosti sepisovat exekutorské zápisy o rozhodnutí orgánu právnické osoby. Jinak řečeno by mohli obecně sepisovat exekutorské zápisy o jakémkoli právním úkonu, kde by nebyla striktně předepsaná právní forma. Došlo by ke značnému rozšíření jejich činnosti, nejednalo by se tak již pouze o sepisování exekutorských zápisů, které v té době ještě mohli vykonávat. To se však samozřejmě nelíbilo Notářské komoře České republiky, která se k tomu postavila více než negativně. Je přeci obecně známo, že notář má nezadatelnou úlohu v našem právním řádu, tou je krom jiných činností právě sepisování veřejných listin o právních úkonech, která zaručuje právní jistotu a tím pádem předchází případným soudním sporům. Exekutor má zcela jinou hlavní funkci, která spočívá především v provádění exekuce. Není tedy důvodu, aby docházelo k rozšiřování pravomocí exekutorů, jestliže jejich podstatou je úplně něco jiného.²⁵⁶

²⁵⁴ Vyjádření NK ČR k pozměňovacím návrhům poslance Zdeňka Koudelky k novele obchodního zákoníku, občanského soudního řádu a notářského řádu. AD NOTAM. Číslo 6/2004, s. 158.

²⁵⁵ Kasíková, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 485.

²⁵⁶ Macková, A. *Consecution temporum - notáři a exekutoři*. AD NOTAM. Číslo 1/2005, s. 3.

6. PERSPEKTIVA PROFESY NOTÁŘE

6.1. Postavení notáře v rámci Evropské unie

Vstup České republiky do Evropské unie v květnu roku 2004 znamenal snad pro všechny právnické profese mnoho změn. Příkladem jsou advokáti, pro které byla zpřístupněna možnost poskytovat právní pomoc právě v zemích Evropské unie.

*„Fungování evropského právního a soudního prostoru a volný pohyb osob, kapitálu a zboží v členských státech Evropské unie vedou k neustálému nárůstu výměn a transakcí a obecně i právních úkonů s implementací zahraničního prvku.“*²⁵⁷ Touto větou je otevřena preambule Evropského deontologického kodexu, která naznačuje, že i notář zaujímá místo v Evropské unii, neboť jeho služby jsou nezadatelnou potřebou i v tomto směru. Ve zmíněném kodexu je obecně popsána podoba notáře, která by měla v jeho základech platit v jednotlivých členských státech. Kodex se snaží rámcově stanovit hlavní pravidla pro přeshraniční operace. *„Diverzifikace právních záležitostí a stále častější výskyt zahraničních prvků v notářských listinách vedly evropské notáře k tomu, aby zkoumali formy vzájemné spolupráce s cílem garantovat občanům i firmám pomoc a poradenství u přeshraničních operací.“*²⁵⁸

V jeho části pojednávající o přeshraničních operacích je uvedeno, že notáři při sepisování veřejných listin vykonávají činnost pouze na území svého státu, kde jim byla svěřena veřejná moc. Tím však není nijak dotčena možnost vzájemně mezi státy spolupracovat, aby byly poskytnuty občanům rychle a snadno právní rady a pomoc. Aby mohlo jít o přeshraniční úkon, tak musí zahrnovat cizí prvek, např. státní příslušnost či místo, kde se nachází určitý majetek.²⁵⁹

Z toho vychází, že mohou notáři sepisovat veřejné listiny jen v rámci svého státu, ale není podle všeho vyloučeno označit příslušnou veřejnou listinu jako evropskou veřejnou listinu. Jako příklad uvádím § 71c notářského řádu, kde se hovoří o evropském exekučním titulu v rámci notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti.²⁶⁰ Děje se tak na základě nařízení (ES) Evropského parlamentu a

²⁵⁷ Evropská notáři. Garanti právní bezpečnosti. *Evropský deontologický kodex*. ver. pdf. [online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: http://www.nkr.cz/doc/main/Deontolog_kodex_rady_not_Evr_unie.pdf.

²⁵⁸ Evropská notáři. Garanti právní bezpečnosti. *Evropský deontologický kodex*. ver. pdf. [online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: http://www.nkr.cz/doc/main/Deontolog_kodex_rady_not_Evr_unie.pdf.

²⁵⁹ Evropská notáři. Garanti právní bezpečnosti. *Evropský deontologický kodex*. ver. pdf. [online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: http://www.nkr.cz/doc/main/Deontolog_kodex_rady_not_Evr_unie.pdf.

²⁶⁰ Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Rady č. 805/2004, díky kterému došlo právě k zavedení evropského exekučního titulu.²⁶¹

„Mají-li národní listiny dosáhnout právního účinku v cizině, může se tak stát zásadně pouze na základě mezistátních nebo národních smluv.“²⁶²

V případě, že by mohli notáři ve velkém sepisovat evropské veřejné listiny, muselo by nejspíše dojít k tomu, aby se jejich počet mírně navýšil. Tím by se mohlo zamezit případnému přehlcování služeb poskytovaných notáři. Pokud by došlo ke globálnímu sepisování evropských veřejných listin, pozměnilo by to téměř celou koncepci notářského řádu. Kdyby je mohli notáři v rámci Evropské unie navzájem sepisovat, nabouralo by to jak princip numerus clausus, tak další zavedené principy notářství.

Další navazující věcí je rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 24. května 2011 v řízení vedeném proti šesti členským státům EU, a to Belgii, Německu, Řecku, Francii, Lucembursku a Rakousku. V těchto řízeních bylo rozhodnuto, že profese notáře nesmí být vyhrazena pouze občanům příslušného státu. Podle Soudního dvora EU je dán nesoulad s čl. 51 Smlouvy o fungování Evropské unie, konkrétně jde o porušování principu svobody usazování. Pokud bychom vztáhli toto rozhodnutí i na Českou republiku, tak je náš notářský řád také v rozporu s právem EU. V článku jsou nastíněny důvody, za jakých okolností by se rozhodnutí mohlo vztahovat i na Českou republiku.²⁶³

Myslím si, že by právní úprava měla zůstat taková, jaká je. Pokud by došlo ke zrušení předpokladu státního občanství České republiky pro notáře, změnilo by se tím snad vše. Stát by pravděpodobně přišel o kontrolu nad notářstvím, což by rozhodně nebylo dobře. Tato profese by měla nadále zůstat v kompetenci státu.

6.2. Budoucnost principu numerus clausus

V podkapitole 3.2. jsem v tomto směru shrnula celkový vývoj principu jak u notářů, tak u advokátů. Nyní bych se chtěla zabývat pouze tímto principem u notářů a jejich směrem do budoucna.

²⁶¹ Bělohávek, A. J. *Veřejná listina v kontextu tuzemského a mezinárodního práva*. PRÁVNÍ ROZHLEDY. Číslo 8/2006, s. 282.

²⁶² Woschnak, K., Matyk, S. *Notář v Evropské unii*. AD NOTAM. Číslo 1/2004, s. 12.

²⁶³ Heidenhain, S. *Soudní dvůr EU: Také EU-cizinci směji být notáři v Německu a v pěti jiných zemích – také český notářský řád je v rozporu s právem EU* [online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/soudni-dvur-eu-take-eu-cizinci-smeji-byt-notari-v-nemecku-a-v-peti-jinych-zemich-take-cesky-notarsky-rad-je-v-rozporu-s-pravem-eu-76782.html>

Když se podívám ještě předtím na to, jak to dnes funguje u advokátů, tak jejich počet raketově roste. Kdy je neúměrně příliš advokátů a potencionálních klientů je naproti tomu o dost méně. To je žene k tomu, že se musí více snažit, aby je lidé ve světě ostatních advokátů vůbec vnímali, ale někdy přílišná snaha může spíše uškodit. To však neplatí u dlouho zavedených advokátů, ti si svoji reputaci dávno získali, a proto v lidech jistě budí větší míru důvěry. Ale proč o tom zde mluvím, kdyby to takto stejně platilo u notářů, tak by se důvěra v jejich úřad velmi rychle snižovala.

Argumentace, která by snad hájila snahu o zrušení principu, by mohla spočívat v existenci složitějších podmínek pro to stát se notářem, tj. pětiletá praxe a hlavně konkurz na pozici notáře. Ty by mohly s plynoucím časem uškodit tomuto právníckému povolání. Důvodem se může v tomto případě jevit, že koncipient si řekne, přeci je jednodušší stát se advokátem, a proto upouští od pokusů ucházet se o místo notáře. Projevil by se tak nezájem o notářství, které by se mohlo během doby rozšířit i mezi širší veřejnost. Jsou to pouze spekulace, které ve výsledku nemusí nic znamenat, na druhou stranu, proč to nezmínit.

Jelikož je dáno, že notáři působí v obvodech okresních, resp. obvodních, soudů, tak je přesně stanoveno, kolik se má kde nacházet notářů. Kdyby tento fakt neexistoval, tak bychom pak mohli např. vidět situace, kdy v některém obvodu je notářů nadmíru, tam, kde se jejich potřeba vyžaduje více, a na jiných místech by se mohl vyskytovat stěží jeden. Proto je nejspíše namístě, že je zaveden tento princip a s ním spojené přesné rozpočítání notářů na konkrétní oblast.²⁶⁴

Například Petr Bílek konstatuje k případnému zvyšování počtu notářů toto, *„že jeho důsledkem by bylo pouze rozmnožení „jednosedadlových“ kanceláří ve složení notář a sekretářka, které by při současné tendenci zvyšující se náročnosti na odborné znalosti z hlediska kvality i kvantity byly schopny poskytovat pouze standardní rutinní služby. V ostatních případech by se opět pracovalo ve stresu nebo by se zvýšilo riziko podléhání svodům advokátních kanceláří k neformální kooperaci na notářské činnosti.“*²⁶⁵ Podle něho by bylo lepším řešením, aby se v notářských kancelářích sdružovalo několik specializovaných odborníků, kteří by dokázali bez obtíží vyhovět každému požadavku. Tuto možnost shledal i jako řešení pro

²⁶⁴ Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 149.

²⁶⁵ Bílek, P. *Quo vadis, české notářství?*. AD NOTAM. Číslo 2/2004, s. 44.

konkurenční dotírání ze strany jiných právnických profesí, jež se snaží argumentovat tím, že by služby vykonávané notáři zvládaly mnohem lépe.²⁶⁶

Můj názor k dané problematice je takový, že nejsem zastáncem toho, aby byl pro notáře zrušen princip, ale například mírné zvýšení jejich počtu by pravděpodobně neuškodilo a v některých případech by se i mohla snáze odbavovat jejich agenda. Pokud by však mezi notáři propukaly boje o notářská místa, díky jejich neuzavřenému počtu, nesvědčilo by to celkovému věhlasu notářství, ba naopak lidé by se nejspíše začali profesi stranit.

6.3. Krátké ohlédnutí vztahu notáře k moderním technologiím

S účinností od 10. února 2006, na základě novely zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy, provedené zákonem č. 81/2006 Sb., přibyla do kompetence notářů nová agenda v podobě oprávnění vydávat ověřené výstupy z informačních systémů veřejné správy. Od tohoto okamžiku mohou notáři vydávat např. výpisy z katastru nemovitostí, z živnostenského a obchodního rejstříku, dále z rejstříku trestů. Mají také možnost vydávat výpisy z registru řidičů o záznamech bodového hodnocení a ze seznamu kvalifikovaných dodavatelů z Informačního systému o veřejných zakázkách.

Notářům téměř nic jiného nezbývá než se přizpůsobovat moderní době a informačním technologiím, aby nadále byli schopní konkurovat jiným subjektům.

Jelikož rozvoj elektronických technologií je nezadržitelný, tak vyvstává i otázka, zda by neměly být zavedeny elektronické notářské zápisy. Tuto možnost vyvrací Richard Brázda ve své práci „Notář a elektronický obchod v České republice“, vydaný Notářskou komorou ČR v roce 2004, jež uvádí, že při současném stavu právní úpravy s existencí rozporu v základních principech pojmů notář a elektronický obchod nelze tuto službu zatím vykonávat. Souvisí to především s intenzitou veřejné víry v bezpečnost prostředků elektronické komunikace, která je důležitá nejen pro klasické notářské zápisy, ale aby mohli notáři provádět elektronické notářské zápisy, tak v sobě musí obsahovat také veřejnou vírou. V případě, že v budoucnosti nedojde v tomto směru ke změně postavení notáře, tak se může s postupem času stát, že o notáře nebude vzhledem k nárůstu elektronicky

²⁶⁶ Bílek, P. *Quo vadis, české notářství?*. AD NOTAM. Číslo 2/2004, s. 44-45.

uzavíraných právních jednání již takový zájem a mohl by tak hrozit dokonce zánik notářství.²⁶⁷

²⁶⁷ Tlášková, Š. *Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl*. AD NOTAM. Číslo 1/2009, s. 4.

7. ZÁVĚR

Po přečtení mé diplomové práce si každý může vytvořit obrázek o vztazích mezi notáři a ostatními právníckými profesemi. Snažila jsem se co nejlépe ukázat, jak v průběhu času do notářského stavu zasahovaly jiné právnícké profese, nebo se naopak dařilo rozšiřovat činnosti vykonávající notáři. Všechny profese si prošly za dobu své existence nejednou zatěžkávací zkouškou, kterou vždy musely nějakým způsobem zvládnout. Proč docházelo v minulosti k tolika omezením? Jistě na tom měla značný podíl atmosféra, která panovala v dané době, ale vliv na tom mohly mít samy právnícké stavy. Pokud by se každý držel své oblasti působnosti, nemuselo později docházet k mnoha zmíněným problémům. Jak bylo na začátku práce napsáno, dokud nedojde k úplnému odstranění přebírání si agend, nemůže mezi nimi nikdy dojít k naprostému souladu jak uvnitř, tak navenek.

Zaměřila jsem se nejdříve u každé právnícké profese na její historickou část, kdy jsem se snažila, aby bylo jasné vidět, co předcházelo, než se jejich právní úprava dostala do podoby, kterou známe dnes. Minulost byla pro všechny různorodá, existovala období, která pro ně znamenala jak vzestupy, tak i pády. Toto mi pomohlo k navázání na další kapitoly.

Pokud bych chtěla shrnout kapitolu o notářích a advokátech, tak musím říct, že byl jejich vztah vždy velmi napjatý. Během vývoje viděli především advokáti v notářích své konkurenty, a proto často usilovali o jejich zrušení, což by bylo velmi extrémním řešením, či alespoň omezení. Další prosazovanou možností bylo sloučení notářství s advokací. Notářství vždy tyto snahy ustálo, to je muselo do budoucna alespoň trochu posilovat.

Notář se díky možnosti vystupovat jako soudní komisař stal prostředkem k odlehčení přetíženého soudnictví, i v dnešní době se tato teze uplatňuje. Takže je určitě dobře, že jim byla tato pravomoc znovu svěřena.

Určitě není dobrým řešením časté prolínání pravomocí mezi těmito právníckými profesemi, kdy se stejně časem ukáže, že se nejednalo o nejlepší krok vpřed a sama historie je tím pak důkazem, ale bohužel se s takovými situacemi i v dnešní době stále setkáváme. Rozhodně není dobře přenášet pravomoci státu, konkrétně výkon notářství ve smyslu § 2 notářského řádu, na jiné „nestátní“ subjekty, jako jsou například advokáti či pracovníci České pošty, s. p., kteří nejsou sami o sobě nadáni veřejnou vírou a nemohou tak naplňovat stejné principy jako

notářství. Takové kroky pak mají jediný dopad, dochází k oslabování smyslu daného povolání.

Není ani zcela správně udělovat pravomoc notářům k zastupování klientů, i když je to nakrásně „pouze“ v nesporných řízeních, protože se tím minimálně vytrácí jedna z důležitých zásad spojená s notáři, tou je zásada nestrannosti.

Rozhodně nejsou tedy ve většině případů správná řešení spočívající v prolínání kompetencí mezi profesemi práva, neboť to má často dopad dalekosáhlejší. Tím, že se svěří pravomoc jedné právnické osoby té druhé, má většinou dopad i na další profese. Proto by měla mezi nimi stát dělba práce pevně na svých základech prověřených bohatou historií a poučovat se z chyb již dříve učiněných. Kdyby panovala mezi profesemi stálá koexistence, mohlo se předejít mnoha, někdy až zbytečným, sporům, které v minulosti gradovaly i ke snahám zrušit danou profesi.

Je snad nějaký důvod plést veřejnost neustálým přebíráním si agend mezi sebou, které akorát způsobují následné potlačování vlastní podstaty profese? Já jsem vcelku přesvědčena, že takový důvod neexistuje a jestli ano, tak minimální, který nemůže postačovat v pokračování tohoto nešvaru. Při vzniku každé profese jistě byla myšlenka, která naplňovala hlavní vizi té dané profese, tak proč to měnit. Přeci se nechceme dostat do fáze, kde bude spíše panovat chaos a nikoliv řád.

Vezmu-li na ukázkou příklad z nedávné doby, kdy notářům vznikla na určitou dobu nová konkurence, která spočívala v oprávnění exekutora sepisovat exekutorské zápisy se svolením k vykonatelnosti. Tento příklad dokládá, že ne vždy mohou být zákonodárcovy kroky těmi správnými, což se v tomto případě, jak z mé práce plyne, také ukázalo. I sami notáři argumentovali, že exekutorský zápis se lišil od toho notářského. Při jeho sepisování platily do jisté míry jiné, benevolentnější předpoklady, než právě při sepisování notářského zápisu. Proto nakonec došlo k jeho vynětí z pravomoci exekutorů.

Teprve s průběhem času se často přijde na to, že k takovému zákroku ani nemuselo dojít. Bohužel se špatná rozhodnutí nedají vzít jen tak zpátky a mezitím trpí ti, kteří dlouho plnili svou dosavadní činnost. Snad nezbyvá, než nepřející dobu nějakým způsobem překlenout a snažit se o její napravení. Třeba dojde v budoucnosti k dalším nápravám, to ale dnes nezjistíme, všechno ukáže až čas.

Doufám, že mé nesmělé úvahy nebudou nikoho příliš pobuřovat. Jsem si plně vědoma, že vše, co tu zaznělo, nemusí být pro některé správně pochopitelné, ale po napsání této práce mě samotnou přimělo k vyřčení těchto závěrečných myšlenek.

Mou snahou bylo popsat ty nejdůležitější okamžiky, které znamenaly prolínání mezi právníckými profesemi. Jistě existují další oblasti, které jsem zcela nevyčerpala, neboť jde o velmi rozsáhlé téma sahající do všech možných stran. Věřím však, že se mi z valné většiny podařilo naplnit danou problematiku.

Pro vytvoření diplomové práce jsem použila prameny, které se bezprostředně dotýkají dané problematiky.

RESUMÉ

Legal professions – notaries, barristers and judges – have a very long history that has seen a number of rises and falls, being affected by the legal situation dominating in the country. As mentioned, it is important to bear the following in mind: a judge judges, a barrister defends and a notary prevents disputes. In 2001, a new profession was established – a bailiff – who executes the law. If the general society accepts and follows those specifications, there should be no objection against any of them. Unfortunately, the notary profession has – in the eyes of the public – a controversial nature, as it contains attributes of both the judge and barrister professions, even though it differs from them by the fact that a notary only operates within the civil law.

In my diploma thesis, the main focus was put on the notary profession, however, other legal professions were also mentioned, as they were related and were relevant to specific chapters.

After generally describing particular professions, focusing on their history and up-to-date legislation on the profession representing its current situation, I moved on to the relations between a notary and a barrister which has, in fact, never been very positive. In the past, there existed certain aversion from barristers to the notaries which is probably still not out of the question. Barristers often tried to take away some of the notaries' agenda, or they even postulated dissolution of the notary profession. They found numerous ways to discredit the notaries. Therefore we can say that most interventions in the agendas since their establishment until today has happened between notaries and barristers.

The next part of my thesis is dedicated to the topic concerning a notary standing between a court commissioner and a judge. The duty of the court commissioner first appeared in the Notarial Code from 1850 which was supposed to accelerate the proceedings and lower the costs. The legal form of this institution has gone through many changes, e. g. during the socialist era the public notary had an exclusive decision-making power in heirship and other areas and was considered “a small court”. The true nature of the notary profession was suppressed. The powers of notaries have now been extended in terms of participation on decision-making in the heirship area, while before the amendment of the act from 2009 a notary could not issue nearly any decision in these areas.

The last competitive relationship I dealt with in my thesis is the one between a notary and a bailiff. The competition was embodied in the fact that the bailiffs could issue notarial records with a direct executability consent until the end of 2012. Notaries who could issue notarial records with a direct executability consent long time before them, could not get over the fact that bailiffs had this power. The problem seemed to be hiding, among others, in a vague approach to the issue of the records by the bailiffs, while both the records had the same status in the end.

I tried to point out to the fact that legal professions should have their main scope of activities with a minimum of activities taken from the others. The reason is that in the past and to this very day these professions interfere in each other's activities, such as notaries only issuing notices of dishonour, or barristers who can, beside notaries, attest signatures.

The notary profession is inseparably accompanied by the principle called *numerus clausus* which means a limited number of notarial vacancies. In the past, this principle was applied on barrister vacancies as well, however today it has been overcome and therefore we can see a redundancy of barristers. In the chapter dedicated to the perspectives of the notary profession, I also mention this principle as I dealt with a question whether this profession now has and will have its justification in the future. Apart from that, I also adjoined another question in the above mentioned chapter – whether the notary should have the power to issue European public documents.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace:

- Balík, S. *Advokacie včera a dnes*. 1. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2000. 256 s. ISBN 80-902627-7-5.
- Balík, S. a kol. *Dějiny advokacie: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora, 2009. 271 s. ISBN 978-80-7035-427-8.
- Balík, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. 1. vydání. Plzeň: ZČU, 1998. 106 s. ISBN 80-7082-398-4.
- Bílek, P., Fiala, R., Jindřich, M., Wawerka, K. a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 1120 s. ISBN 978-80-7400-181-9.
- Brázda, J., Bébr, R., Šimek, P. *Notářství - jeho vývoj, organizace a pravomoc: Srovnávací studie*. Praha: Academia, 1976. 377 s.
- Kasíková, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 939 s. ISBN 978-80-7400-476-6.
- Macková, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. 240 s. ISBN 80-7179-457-0.
- Malý, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.
- Nuhlíček, J., Hlaváček, I., Marková, M. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce*. Praha: Notářská komora ČR, Scriptorium, 2011. 391 s. ISBN 978-80-87271-41-4.
- Schelleová, I. *Advokacie*. Zlín: Živa, 1994. 197 s. ISBN 80-901745-2-3.
- Schelleová, I. a kol. *Exekuce*. Ostrava: Key Publishing, 2008. 216 s. ISBN 978-80-87071-91-5.
- Schelle, K., Schelleová, I. *Právní služba*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 89 s. ISBN 80-86432-51-3.
- Schelleová, I. *Notářství*. Zlín: Živa, 1994. 228 s. ISBN 80-901745-1-5.
- Schelleová, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. 437 s. ISBN 80-7201-051-4.
- Schelleová, I. *Právní úprava advokacie: historie a současnost*. Brno: PF MU v Brně, 1995. 165 s. ISBN 80-210-1074-6.
- Schelleová, I., Schelle, K. *Právní úprava notářství: historie a současnost*. Brno: PF MU v Brně, 1995. 358 s. ISBN 80-210-1157-2.

- Schelleová, I. *Soudy a soudní právo*. Zlín: Živa, 1994. 250 s. ISBN 80-901745-0-7.
- Schelleová, I., Schelle, K. a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3.
- Schelleová, I., Stavínohová, J. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie I*. Brno: PF MU v Brně, 1993. 171 s. ISBN 80-210-0731-1.
- Skřejpek, M. a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007. 207 s. ISBN 978-80-903609-9-0.
- Šediva, V. *Notářství podle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov, 1894. 401 s.
- Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8.
- *Notáři v České republice 2010*. Notářská komora České republiky, 2009. 133 s.

Časopisy:

- Celostátní konference. *Úloha notářství v moderní společnosti*. AD NOTAM. Číslo 6/2008.
- *Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice*. AD NOTAM. 2003.
- *Vyjádření NK ČR k pozměňovacím návrhům poslance Zdeňka Koudelky k novele obchodního zákoníku, občanského soudního řádu a notářského řádu*. AD NOTAM. Číslo 6/2004.
- Balík, S. *Střípky z historie 2*. AD NOTAM. Číslo 1/2009.
- Balík, S. *Střípky z historie 4*. AD NOTAM. Číslo 3/2009.
- Balík, S. *Střípky z historie 9*. AD NOTAM. Číslo 2/2010.
- Balík, S. *Střípky z historie 11*. AD NOTAM. Číslo 4/2011.
- Balík, S. *Střípky z historie 15*. AD NOTAM. Číslo 2/2012.
- Balík, S., Keller, R. *Tradice advokacie v českých zemích*. BULLETIN ADVOKACIE. Zvláštní číslo. 1995.
- Bartoš, J. *Srovnání některých aspektů činnosti notářů a soudních exekutorů*. AD NOTAM. Číslo 6/2009.
- Batěk, K. *Notářství v republice*. ČESKÉ PRÁVO. Číslo 1/1919.
- Bělohlávek, A. J. *Veřejná listina v kontextu tuzemského a mezinárodního práva*. PRÁVNÍ ROZHLEDY. Číslo 8/2006.
- Bílek, P. *Quo vadis, české notářství?*. AD NOTAM. Číslo 2/2004.

- Čulík, J. *Notářstvo v uplynulém desetiletí*. AD NOTAM. Číslo 1/1999.
- Čulík, J. *Zrušení notářství*. ČESKÉ PRÁVO. Číslo 6/1919.
- Foukal, M. *České notářství si připomíná dvacetileté výročí své obnovy jako svobodného povolání*. AD NOTAM. Číslo 1/2013.
- Foukal, M. *Notáři bilancují po pěti letech*. AD NOTAM. Číslo 1/1998.
- Hoffmann, J., Wawerka, K. *Notářství včera, dnes a zítra*. PRÁVO A ZÁKONNOST. Číslo 1/1991, ročník XXXIV.
- Hrdina, K. *Co se (ne)změnilo aneb několik poznámek k nové úpravě dědického řízení*. AD NOTAM. Číslo 5/2009.
- Jindřich, M. *Notářský zápis o hmotněprávním úkonu jako exekuční titul - úvaha de lege ferenda*. AD NOTAM. Číslo 5/2007.
- Jindřich, M. *Úvaha o smluvních exekučních titulech*. AD NOTAM. Číslo 4/2010.
- Jindřich, M. *Veřejné listiny - stěžejní úloha notářství*. AD NOTAM. Číslo 1/2010.
- Korbel, F., Prudíková, D., Letková, R. *Změny ve výkonu notářství po 1. červenci 2009*. AD NOTAM. Číslo 4/2009.
- Kouba, V. *Může být notář strážcem zákonnosti?*. AD NOTAM. Číslo 3/2001.
- Macková, A. *Consecution temporum - notáři a exekutoři*. AD NOTAM. Číslo 1/2005.
- Marešová, M., Bláha, R. *Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti*. AD NOTAM. Číslo 3/2006.
- Račok, M. *K právní povaze a účinkům prohlášení advokáta o pravosti podpisu*. BULLETIN ADVOKACIE. Číslo 6/2005.
- Ryšánek, Z. *Notářský řád je třeba novelizovat*. AD NOTAM. Číslo 1/1999.
- Ryšánek, Z. *Řízení o dědictví po I. 7. 2009*. AD NOTAM. Číslo 6/2009.
- Sábliková, V. *Povinnost mlčenlivosti notáře*. AD NOTAM. Číslo 5/1997.
- Sklenář, J. *Některé aspekty nové právní úpravy oprávnění advokáta nahradit úřední ověření podpisu svým prohlášením o pravosti podpisu*. BULLETIN ADVOKACIE. Číslo 2/2005.
- Sklenář, J. *Některé aspekty „quasilegalizace“ prováděné advokátem podle zákona o advokacii ve srovnání s legalizací prováděnou notářem podle notářského řádu*. AD NOTAM. Číslo 1/2005.
- Skřejpek, M. *Notáři a notářství v antickém Římě I*. AD NOTAM. Číslo 6/2009.
- Skřejpek, M. *Notáři a notářství v antickém Římě II*. AD NOTAM. Číslo 1/2010.

- Tlášková, Š. *Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl*. AD NOTAM. Číslo 1/2009.
- Wawerka, K. *Nestrannost a nezávislost notáře, numerus clausus a územní organizace notářství*. AD NOTAM. Číslo 4/2003.
- Woschnak, K., Matyk, S. *Notář v Evropské unii*. AD NOTAM. Číslo 1/2004.

Právní předpisy:

- Císařské nařízení č. 364/1849 ř. z., kterým se přijímá prozatímní advokátní řád.
- Císařský patent č. 366/1850 ř. z., který zavedl notářský řád.
- Císařský patent č. 94/1855 ř. z., kterým byl zaveden nový notářský řád.
- Zákon č. 96/1868 ř. z., jímž se uvádí řád advokátský.
- Zákon č. 75/1871 ř. z., jímž se zavedl notářský řád.
- Zákon č. 322/1948 Sb. z. a n., o advokacii.
- Zákon č. 201/1949 Sb., o notářství.
- Zákon č. 114/1951 Sb., o advokacii.
- Zákon č. 116/1951 Sb., o státním notářství.
- Zákon č. 52/1954 Sb., kterým se rozšiřuje působnost státního notářství.
- Zákon č. 57/1963 Sb., o advokacii.
- Zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 118/1975 Sb., o advokacii.
- Zákon č. 128/1990 Sb., o advokacii.
- Zákon č. 209/1990 Sb., o komerčních právnících a právní pomoci jimi poskytované.
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů (jednacím řád).
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
- Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
- Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, uveřejněná pod č. 1/2002 Sbírky instrukcí a sdělení, ve znění pozdějších předpisů (kancelářský řád).

- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 196/2001, o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví (notářský tarif).
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje:

- Evropští notáři. Garanti právní bezpečnosti. *Evropský deontologický kodex*. ver. pdf. [online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/main/Deontolog_kodex_rady_not_Evr_unie.pdf.
- Heidenhain, S. *Soudní dvůr EU: Také EU-cizinci smějí být notáři v Německu a v pěti jiných zemích – také český notářský řád je v rozporu s právem EU* [online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/soudni-dvur-eu-take-eu-cizinci-smeji-byt-notari-v-nemecku-a-v-peti-jinych-zemich-take-cesky-notarsky-rad-je-v-rozporu-s-pravem-eu-76782.html>.
- Matějková, A. *Řízení o dědictví a činnost notáře po novele*. Právní rádce [online]. Poslední aktualizace: 23. 9. 2009. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-38392620-rizeni-o-dedictvi-a-cinnost-notare-po-novele>.
- Vychopeň, M. *Pořád se něco děje* [online]. [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/porad-se-neco-deje>.

Slovník:

- Oherová, J., Svoboda, M., Kalina, M., Bočánková, M. *Česko-anglický právní slovník*. 3 přepracované a rozšířené vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2005, ISBN 80-2701-536-2.